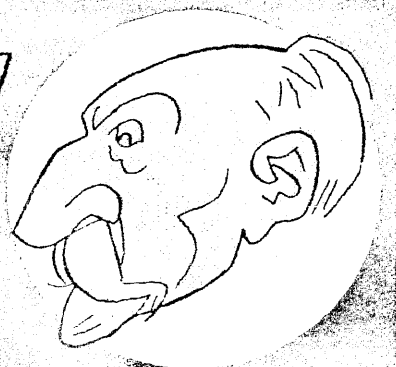
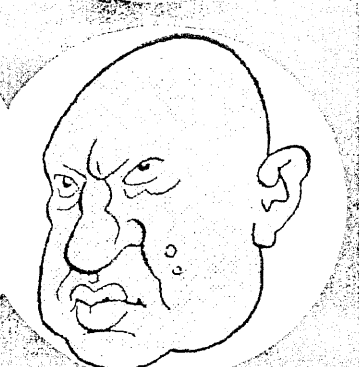

Oitsituled

6

ETI

AJAKIRJANIKKUDE
ALBUM

O-Ü. „TARMO“

TALLINN ■ NARVA MAANTEE 6 ■ KÖNETR. 26-65

Telegr. aadr.: TARMO - TALLINN

TÄIELIKUM AUTOTARBETE ARI

Prantsuse autokummide „Michelin“ ainuesitaja ja ladu Eestis

Jalgrattad

Auto-, mootorratta-, jalgratta- ja vankrikummid
Veoauto massivkummid

Jalgrattad

Täielik „Fordi“ osade ladu

Tehnilised kummikaubad, veevoolikud ja kummivoolikud igasugusteks otstarveteks. Klingeriit, asbest, eboniit, fibre, linoleum, kunstnahk j. n. e. Tihustus- ja isolatsioonmaterjalid. Piduri- ja kuplungi lindid. Autovaibad ja katterie igasuguses mustris ja värvis. Kaltsium-karbiit. Rull- ja hammasketid. Kuul- ja rullaagrid igas mõõdus j. n. e.

O-Ü. „TARMO“ kummi vulkaniseerimise tööstus

Tallinn, Narva maantee 6. Rõnetraat 26-65

Parandab auto-, mootor-, jalgratta- ja vankrikumme. **Valmistab** kujutud fibrist auto ja muid kuplungi linte ning vask-asbest mootori tihetusi.
Massivkummide pealepressimine

I JÄRGU
võõrastemaja ja restoraan

„ROOM“

TALLINNAS,

Narva maantee 20 ja Maneeshi t. 1

Telef. 10-50 ja 18-84.

Reisijatele puhtamad
ja mugavamad toad.
Käepärasem peatus-
koht merd ja kitsa-
roopalist kaudu sisse-
sõitjatele.

Toad 200 margast
alates.

Igal õhtul restoraanis kontsert
JAZZ-BAND.

LAEVAMAARKLERI-, SPEDITSIOONI- JA
TRANSPORTÄRI

A. J. TRANKMANN & K^o

TALLINN,

Pikk tänav nr. 43 — Tel. adr. „Tranco“.

Korralik laevavahendus esimese-klassi
aurikutega

Hamburg-Tallinn ja tagasi

üks kord, tarbek. kaks korda nädalas

Kaubatoimetamine Hamburgi kaudu,
ka kõikidesse teistesse maailma sada-
matesse otsekoheste konossementidega.
Kiire kohaletoimetamine, mõõdukad
::: prahid. :::

A. J. TRANKMANN & K^o

LAEVAMAARKLERI-, SPEDITSIOONI- JA
TRANSPORTÄRI

Pikk tänav nr. 43. — Tel. adr. „Tranco“.

Tel. 3-59, 16-89, 20-42, 16-90.

TALLINNA KREDIIT PANK A.-S.

Suur Karja uul. nr. 23, omas majas

Telegrammi-aadress: „KREDITPANK“

Osakonnad: Haapsalus, Narvas ja Nõmmel

Telefonid: Juhatus 12-49. Kontor 4-36, 5-47, 19-64

Pank toimetab igasugu pangaoperatsioone sise- ja välismaal

„PÄEVALEHT“

on kõige suurem ja loetavam leht Eestis,
milles kuulutamine kõige kasulikum.

„LASTE RÕÕM“

on ainuke iseseisev laste ajakiri Eestis.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUSE TRÜKIKOJAS,

lito-, tsinkograafias ja kõitekojas
tehakse kõige paremaid töid kõige odavamate hindadega.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUSE Raamatu- ja Kirjutusmaterjalikauplused

Jaani tänav 6 ja Pikk tänav 2

on kõige suuremad ja täielikumad Eestis, kus
:- müügitingimused kõige soodsamad. :-

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUSE KIRJASTUS on kõige suurem.

Riigi turbatööstus

**Juhatus Tallinnas,
Lai tän. 41**

Telef.: 26-16, 9-71 ja 7-23

varustab kütetarvitajaid odava
ja kõrgeväärtulise

PRESSTURBAGA

Tellimisi võetakse vastu Juhatuses, tel. 26-16 ja 9-71 ning kõigis Tarvitajate ühisustes Tallinnas. Väike-
müük kuuridest Balti jaama kaubahoovis ja Paldiski
maanteel Nr. 28 (Oskari tän. nurgal) puuda (alates
1 puudast) ja koormaviisi. Tallinnas toimetatakse
turvas soovikorral otse tarvitamise kohale

Peale selle varustab Riigi Tur-
batööstus tööstusettevõtteid,
põllumajandust ja teisi valguse
ning energia tarvitajaid odava
ELEKTRIENERGIAGA

RIIGI Põlevkivitööstuse Juhatus

Tallinn, Valli tän. 4

Telegr. aadress: Kõnetraadid:
„Peapõlevkivi Tallinn“ 10-85, 11-62 ja 13-47

Müüb

põlevkivi, põlevkivi-tooresõli, imbutus-
õlisid, pigi, gudrooni — märk „Estobi-
tumen“ — mitmesuguste sulamispunk-
tidega, asfalt-mastiksi, asfalt-raualakki,
katuselakki ja fenolaati puumaterjalide
kaitseks mädanemise eest.

Ladud Kohtlas ja Tallinna sadamas.

Lähemaid teateid annab ja tellimisi
võtab vastu

**Riigi Põlevkivitööstuse Juhatus,
Tallinnas.**

Väliskaubanduskontor

J. Habicht & Ko.

TALLINN

Estoonia puiestee nr. 23.

Telefon 7-12.

Telegr.: „HABICHTKO“ Tallinn (Reval)

Müüb suuremal arvul
(en gros) kõiksugu

koloniaalkaupa:

suhkrut, soola, kohvi, teed,
riisi ja teisi tooresaineid
mõõdukate hindadega.

O.-Ü. „CALORICA“

(„KALORIKA“)

Rootsi punschitehas.

Soovitame oma tehase kõrgeväärtus-
likke saadusi.

Svensk Punsh 28% kange
Caloric Punsh 35% kange
Prima Punsh 40% kange
Kloostri Liköör (Benedictine)
Brandy (X. X. X.)
Brandy V. O. Brandy V. O. S.
Chartreuse kollane
Curaçao pruun
Kriistall Kümmel
Scotch Whisky
Pomerants
Allasch-Kümmel
Riia Balsam
Kirsi liköör
Cherry Brandy
Samiten
Valge viin (vodka).

Kroonitud näitustel ainult
kõrgema te auhindadega.

Tallinn, Rüütli t. 13. Telef. 15-53

A. Tõnisson & Ko

Tallinn, Rüütli tän. Nr. 28/30

Kontori telefon: 4-60. Era-telefon: 11-83

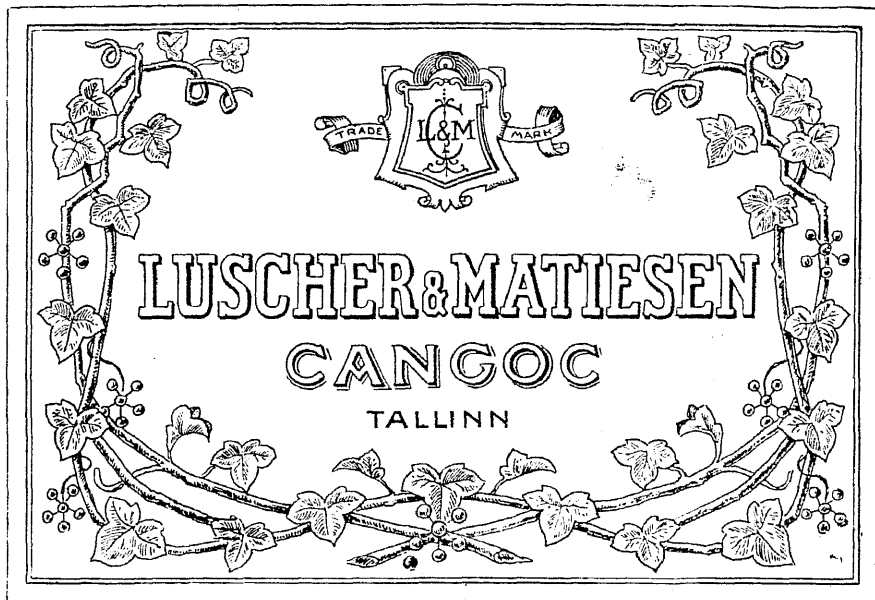
Telegr.-aadress: Tõnisko - Tallinn

KESKKÜTE, VENTILATSIOON, VESIVARUS-
TUS, KANALISATSIOON, PUURKAEVUD,
PUMPADE SISSESEADED J, N, E,

LADUS: supelvannid, vanniahjud,
pesulauad, mustaveekau-
sid, klosetid, mitmesugused armatuurid

Kõige paremad jõu- ja käsipumbad
igasugustele kaevudele

KESKKÜTTE KATLAD, KÜTTEKEHAD (radiaatorid ja ribitorud),
IGASUGUSED TORUD ja ÜHENDUSJAOD

F. Wachtmeister

Kaubamaja

Tel. 50 S. Tartu m. 1

Soovitan võimalikult odavate hindadega omast suurest ladust:

Põllutöö- ja käsitööriistu
ja masinaid ∴ Majaehi-
tajatele ehitusmaterjali ∴
Kõiksugu majapidamise
tarbeasju ∴ Raud-, teras-,
∴ vask- ja pudukaupa ∴

Kaupmeestele ostutingimused kõige
kasulikumad

J. & P. PARIKAS

TALLINN, KUNINGA TÄN. 1
TELEFON 7-50

FOTO-ATELJEE

KIRJASTUS

Tallinna Vastastikku Vastutavate Ametnikkude Ühing.

Ühing on asutatud 1920 a.

TALLINNAS, S. KARJA TÄN. 18.

KÕNETRAAT 15-48.

Soovitab oma liikmete hulgast hästi
vilunud ja laitmata elukombedega

ärijuhte, raamatu-
pidajaid, laeka- ja
laduhoidjaid, kau-
bareisijaid, j. n. e.
ja vastutab nende
kätte usaldatud
varanduste eest.

Vastutuskapital seisab Tallinna börsi-
komitee valve all.

Makaroni- ja nuudlitehas

„MINERVA“

Tallinn, Telliskivi tänav nr. 5.

Kõnetraat 15-88 ja 4-05.

Nõudke „MINERVA“

makarone, nuudleid ja tärne,

sest nad on oma väär-

tuse poolest üle kõige.

Näitustel kroonitud kõr-
gemate auhindadega.

EESTI UNION

KINNITUS-AKTSIA-SELTS

Juhatus ja Peakontor

Eesti Laenu Pangas

Suur Karja nr. 18 ·· Telef. 11-90

Selts töötab kõigil kinnitusosaladel

Möödukad preemiad, kiire ja korralik kahjade tasumine

*Kinnitage oma varandus ja
elu veel täna, homme on ehk
hilja!*

AKTSIA-SELTS „SILVA“

Merepuiestee 17 – TALLINN – Merepuiestee 17

TELEFONID:

Kontoris 9-29 ja 13-80. Kaupluses 18-09 ja 21-37. Metsaosakond 13-20 ja 21-39. ☎

Telegrammide aadress: „SILVA-TALLINN“

Igasuguste põllutööriistade ja masinate, soola jne. ladu ja müük.

Igasuguste ehitusmaterjalide nagu: palkide, laudade, lubja, tsemendi, gipsi, katusepapi, katuspleki, igat sorti raua, raudtalade, naelte jne. ladu ja müük.

Igasuguste metsamaterjalide ostmine, ümbertöötamine, müük ja eksport. Igasuguste naftasaaduste ladu ja müük.

„Shell“ bensiini ja õlide ainuesitus Eestis.

Ameerika „Firestone“ autokummide ladu ja müük.

Ameerika „Studebaker“ autode ainuesitus Eestis.

A-S.Tallinna Laeva-Ühisus.

Laevaomanikud ja laevaagendid.

Peakontor:

TALLINN, Merepuiestee nr. 5.

Kõnetr. 9-52 ja 10-93.

Osakonnad:

Pärnus, Paldiskis ja Narvas.

Telegr. aadr. peakontoril ja osakondadel:

„LAEVANDUS“.

KAUPADE EKSPEDITSIOON.

(JOH. PITKA & POJAD)

Kõnetraat 2-66.

Telegr. kodid: Scott's Code 10 th. Ed., Watkins 19 Of. A. B. C. 5 th. Ed.

SÜTELADU:

Laevatarbeasjade kauplus ja ladu:

Sadama tän. nr. 3. Kõnetraat 5-39.

LAEVA

PARANDUSTÖÖKOJAD:

Suur Batarei tän. nr. 18.

Kõnetraat 10-80.

Kõrgeväärtuslikku, heamaitset
Kakao,
Schokolaadi,
Kompvekke,
Biskviiti

valmistab Eesti kõige vanem schokolaaditehas

A. Brandmann

Tallinnas
Tel. 15-94

Pirital
Tel. 40-54

*Tehase saadused on näitustel kroonitud 1 auhindadega,
mis tõendab nende headust kõige paremini*

Nõudke igalpool!

EESTI KINNITUS-AKTSIA-SELTS

„POLARIS“

TOIMETAB KINNITUSI

Tule, murdvarguse, maa- ja mereveo, raha-,
väärtpaberite-, väärtsaadetuste-, klaasi-, kasko-

ÕNNETUSTE VASTU

Agendid igas linnas

Agendid igas linnas

JUHATUS asub TALLINNAS
Vana Viru 12. Tel. 14-41, 7-38

OSAKOND asub TARTUS
Lihaturg 7. Tel. 6-75

Telegrammide aadress: „POLARIS“

ÕITSITULED

EESTI AJAKIRJANIKKUDE ALBUM

KOGUTEOS VI

TOIMETANUD
HARALD VELLNER

EESTI AJAKIRJANIKKUDE LIIDU VÄLJAHANNE Nr. 6

Ühistegeline Kinnitusselts „TALU“

Tulekindlustus.

Loomakindlustus.

Juhatus ja peakontor: Tallinnas, Lai tän. 39 (Oleviste kiriku vastas). Kõnetr. 17-56.

Soodsamatel tingimustel kindlustab igasugu liikumata ja liikuvat varandust tuleõnnetuste vastu, koduloomi haiguste, õnnetuste, taudide ja varguste vastu. Võtab vastu edasikindlustusi teistelt vastastikku kinnitusseltsidelt.

Kõik põllupidajad kindlustavad omi varandusi ainult nende enda poolt asutatud Ü. K-S. „TALU“ kui ühistegelises ettevõttes, kes ei aja taga kasusid, vaid hoolitseb sooliidselt oma liigete varanduse kindlustuse eest.

Omavalitsustele kindlustuste pealt 20% hinnaalandust.

Puhaskasu on kindlustajate ühine omandus!

Esitajad igas linnas, alevis ja vallas.

Kindlustage veel täna – homme võib see hilja olla!

Kindlusta „TALUS“ – on sulle tulus!

Asunikkude, Riigirentnikkude ja Talupidajate Põllumajandusliit.

Lai tänav 39, Tallinn.

Telefon 5-32 ja 2-82.

Liidu väljaandel ilmuvad: rahvalik põllumajandusline kuukiri.

„UUS TALU“ ühes lisaga „LOOMAKASVATAJA“. „VÄIKEPÖLLUMEHE KIRJAVARA“ perioodiliselt eribrõshüüridena ja „Vestnik Selskovo hosäistva“ venekeelne põllumajanduslik ajakiri.

Liidu juures asuvad:

EHITUSTALITUS, mis tegutseb üleriiklises ulatuses. Liidu keskkoha juures on

EHITUSBÜROO, kus valmistatakse suurematele talu- ja linnaehitustele plaane ja eelarveid vilunud arhitektide ja inseneride juhatusel.

MAAPARANDUS ja **MAAMÕÖDUBÜROOD** toimetavad maaloodimis- ja mõõdutöid, valmistavad maaparandus-eeplaanid jne.

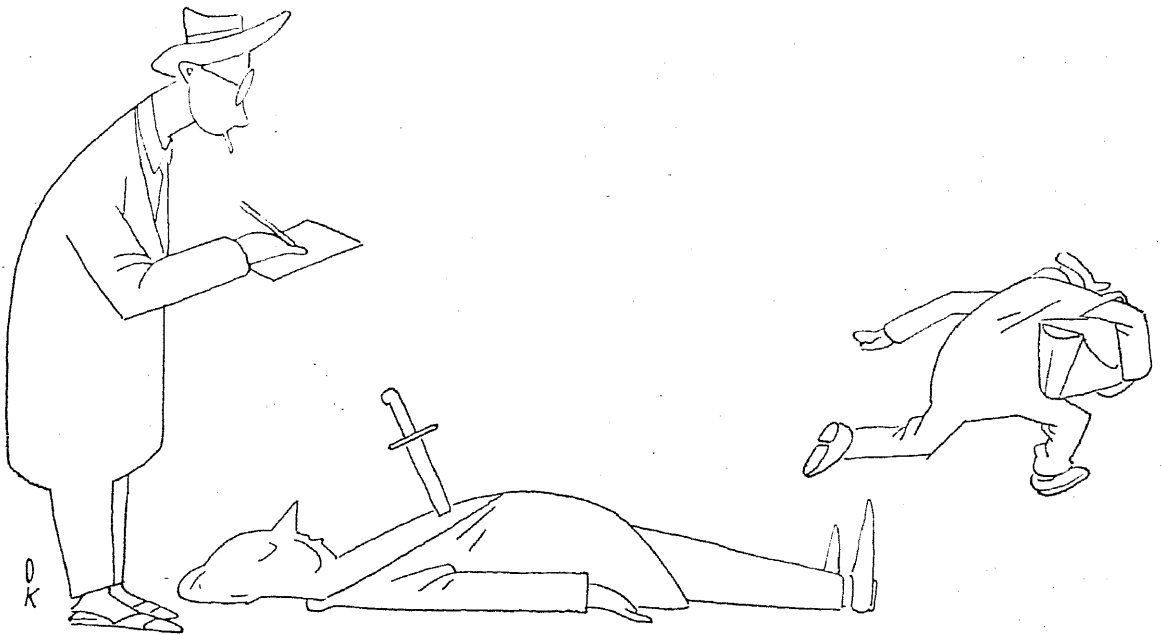
PÕLLUMAJANDUSLIK REISIBÜROO — korraldab talupidajatele, põllumajandus-tegelastele ja organisatsioonidele sise- ja väljamaalisi põllumajanduslikke õpereise, juhib välismaalaste õpereise sisemaal jne.

JURIIDILISES BÜROOS — võimaldatakse nõu ja juhatus saamist Liidu liikmetele kui ka võõrastele.

Asunikkude, Riigirentnikkude ja Talupidajate Põllumajandusliit.

Lai tänav 39, Tallinn.

Telefon 5-32 ja 2-82.

„Meie igapäevast leiba anna meile tänapäev“

S. Brants

Eesti ajakirjanduse noorusaegadelt

V.

Teine arenemisjärg

Ujalehe mõiste areng Eestis / „Tallinna koddanikko ramat“

Eelmistes kirjutistes kõnesolevast aineist („Ditfi-
tuledes“ 2—5) kuulsime Eesti ajakirjanduse algam-
mudest kaheksakümne aasta jooksul (a. 1766—1849).
Uja- ja asjaolude nõuetel pidid need ettevõtted aru-
saadavalt kandma peaaesjalikult ajakirjalist
laadi — olid mõeldud esimehes reas rahwa õpeta-
miseks, mitte temale uudiste toomiseks. Esimene
katse sel alal (1776) oligi jüis piiratud dieti fitjastesje
raamidesje (tervishoiu nõuetele). Teine katse (1806)
kandis küll õjefohe ajalehelist juune, aga ta töbala oli
piiratud üfji Võuna-Eesti keelkonnaga ning ta eluacg
ka üsna lühike. Kolmas ettevõte (D. W. Masingi oma
1821—1825), mõlematest eelmistest hoopis tõfijem
ning väliselt ka ajalehejumeline — ilmudes nädaliti
— oli aga sfjultijelt ifkagi hoopis enam ajakirja kui aja-
leht. Täiesti ajakirja kuju kandfid kolm järgnemat
ettevõtet aastatel 1847—1849, mis selgelt ilmub juba
nende tiitlites: „Leiwakorwikessjel“ olid sfjuks „ma-
rahwa kasjuks üllespandud õppetamisjes ja jutustamis-
jes“. „Mailm“ ilmus „tullosjaks õppetussjes ja acawi-
teks marahwale“ ning „Sannumetoja“ pattus „uut ja
wanua marahwa rõmoks ja õppetussjes.“

Igatahes oli niisugusel „kasulijel, õpetliljel ja aja-
wiitelilise sfjuga“ kirjandusel oma teataw paremus aja-
leheliste wäljaannete wastu: ta ei wananenud mitte
nii ruttu kui ajaleht, waid wõis kaubale minna ka

*) Eelmised osad ilmunud „Ditfi-tuledes“ 1923, 1924,
1925 ja 1926.

mõni aeg hiljeminiigi weel ning lätski wift omajagu.
Sellest hoolimata ei juutnud ettevõtted nähtawalt
enda kulussid kanda ja jäeti selle tõttu kaffi (peale
„Sannumetoja“, mis elatas end faunikefjelt ja jäi pü-
sima. Uga ta oligi dieti raamat, forra aastaks ilmuw).
Tagajärjeks oli jüis, et 1849 a. järgi 10 aasta jooksul
enam uut eestikeelset ajakirja ei tulnud.

Selle wastu pöördus tähelepanu nüüd hoopis enam
kui enne a ja l e h t e d e tarbe peale — selle sõna täies
mõttes: uudiste andjatena. Tutwumenud oli mehe
rahwas nendega — mõisa- ja linnafakste kaudu — juba
mõnda aega. Kirjanduses tutwustati eestlasi aja-
lehe mõistega arwatawasti esimest korda 1782. a. ilmu-
nud Urveliusse toimetat. „Rammo Josepi Häbba ja Abbi
ramatus“, kus ühes kirjutises wäljamaalt kõneldi, kui-
das inimesed seal küladest koos käies „luggesid need kate-
tid ehk awijed — need on trükkitud lehjed, mis iggal
näddalal wälja antakse ja kus on ülles pandud keif need
asjad, mis mailmas sünniwad *). Tähelepandaw on, et

*) Näeme, et kirjutaja timbus oli ajalehe mõistele Eesti
keeles sõna õffimijega, ning et jeda ei leidnud, taawitas wõo-
watkeeliseid nimetusi, mis ütiks ajaks todunefid nii Eesti kui
Lähi keelide. Wiimases põlistus üsna „awije“ sõna: esimene
Lähi ajaleht wõttis nimetis „Lainweschu Abijes“ ja kandis
jeda nime ligi 100 aastat. Eesti keeles tagames see nimetus
aegapidi fahjakeelise „seitungi“ eest, mida taawitas ka Kreutz-
wald oma „Wahlmas“, kuid Jannsen kõnelles a. 1857 weel
„awijest“. Ujalehe nimetuse wõttis ta taawitusse alles hil-
jem.

see meie rahwale üldiselt heatahtlik kirjandis, kes muudu agaralt soowitas wäljamaa asju ja olusid meile eeskujuks, wähematti ei lauju sellest, et ta mainitud „abi-jed“ eestlastelegi omased oleks; küllap ta arwas jeda mõtetki asjataks.

Uga aeg nõudis oma ning otse loomusunnil hakkasid eestlasedki ihkama „uute asjade“ järele. Neid tatsutigi järjekindlast ilmuwas lehes pakkuda juba a. 1806, aga ainult tartuükslele rahwale. Kaugest suurem osa Eesti rahwast ei saanud oja sellest katkestki. Uga seal otstii ja leiti teed mingi asjaine nõutamiseks: „Marahwa täht-ramatutes“, mis teatavasti ilmusid juba 18. sajandi teisel meerrandil, hakati sajandi lõpul, küll wäga argjelt ja kohmetanult, wähehaawal tilgutama kalendrite „sa-badesse“ seniste õpetliste asjade ja „armjate lugemiste“ jekka ka ajaleheliste teadete laadilisi asjafesi, estii omamaa, siis aga ka wäljamaa sündmustest, tea-dagi kõigiti ettevaatlikult ja igast poliitilisest wärwist nagu tule eest hoidudes. Et niisugused teatefeseid luge-jatele meeldisid, hakati neid pakkuma aegapidi ikka enam, eriti rohkest sündis jeda „Prantsuse Moskwas käigu“ aegadel, mille kohta arusaadawalt meiegi rah-wal suur huwi oli. Arusaadawalt kandsid need teate-feseid dieti pakjult isamaalisk „keisriustawuse“ wärwi, mis nõue kõnesolewal ajal oli kõigutamata; see mahtis illegi meie maa Saksa ajakirjanduses wäljult. (Mäiteks kõneldi Worodino lahingust eriti niisugusel kujul, et wõitjateks tuli arwata wenelast).

Suurelt tõstis aga meie rahwa juures huwitust uudiste saamise kohta Wasingi „Näddalilehe“ nelja-aas-tane käit. Kuigi ta tõi ajalehelisi teateid ainult omalt maalt, igast poliitikaft wäljult eemale hoides, ning neidki koguni napilt ja üsna hilja, mõjusid nad ikkagi roh-kelt kaasa meie rahwa juures ajalehe tarwiduse õhuta-miseks. Ning kui siis „Näddalileht“ seisma jäi, tunti nähtawalt ta järgi laialist kahjatsust. Wististi on toi-metaja selle kohta kuulnud rohkest kurtumist, mida dieti selgelt näitab asjalugu, et temagi — kuna ajalehte enam elusse äratada ei suutnud — haaras eelkirjelbatud asj-aine järele: kalendrijaha kajutada ajalehe asemikuna. Tõuget andis selleks eraldi Wene-Türgi sõda aastal 1828—1829, mil uudiste igatsus iseenehest mõista õige suur oli. D. W. Wasingi pakjus siis enda toimetatud Pärnus ilmuwas „Marahwa kalendris“ sõjanähtustest päris korraldamatult päewaraamatu, esitades kuupäewade järgi korraldatult illewaate tähtsamatest sõjasünd-mustest. Teated olid kogutud omatohtast hoolikalt ja asjalikult; nii siis otsekohe sõja ajalugu en minia-ture. Iseenehest mõista olid nad aga ka dieti ühe-külgsed, pakju isamaalise wärwiga, kuna ühtelugu näi-data püüti Wene sõjawägede mehifust ja waprust, kes ikka peale wõidawad, kuna küll „türklased hopis enam mehhi meie wasto wälja sunnivad“. Uga küllap see wärw oli olemas juba toimetaja tarwitada olewates allikates.

Warsti pärast sõja lõppu suri D. W. Wasing (a. 1832) ning tema ajaleheline tegemus lõppes nüüd ka kalend-rites. Ja teist tema jarnast ajakirjanikuwerelist meest ei leidunud enam Eesti „kalendritegijate“ ridades. Sest „Wõru tart“, Kreuzwald, kes pea selle järgi afus tegu-tsema „kalendrimehena“, tarwitas nende „jaha“ küll mõ-nesuguse muud laadi kirjanduse kosutamiseks —

uudiste pakkumiseft ei hoolinud ta jugugi. Nõnda-jama mitte ta wähemad wemad.

Ules paarkümme aastat pärast Wasingi hääle waikimist sündis sellel alal jälle midagi. „Leiwakormi-kenne“ oli, nagu teame, oma õpetliste kirjelduste jekka wisanud ka mõne tera päewasündmustest ja muudu aja-lehelistest asjust, mis nende järgi äratafid uuesti huwi. Kui siis „Leiwakormikenne“ oma käigu lõpetas, haa-rati korra jälle kalendrites eelkuuldud abinõu järele. Nimelt „Õpetatud Eesti Seltsi“ wäljaanne: „Tarto ja Wõrru marahwa kalender“ tõi 1850 a. ümber enda wiimsetel lehekülgedel kaunisteselt ajalehe laadilisi tea-teid nii omalt maalt*) kui wõõrilt. Kõneldi Amee-rikas olnud weeputustest, Potomaki jões nähtud juu-rest kalast, Uipi mägestikumaadel kahjutegewatest „lu-meweermetest“**), selle juures wõrrelde Uipi mäetippe Munamäega, ja muudeft jarnastest asjadest.

Uga raasukestest ei saa inimene jõnuks ja maini-tud laadilised kalendrisõnumitefeseid ei suutnud ammugi enam rahuldada ühtelugu ikka arenewa Eesti lugejas-konna nõudeid, kuna pealegi sõnumeid dieti rohkest pakjuw „Tarto kalender“ oma lõuna-eeskilise keele tõttu juuremas ojas Gestis wõõrats jäi ning Tallinna ja Pärnu kalendrid sõnumitest lagedad olid. Selle juurede tuli, et ajalehtede olu ajajooksul rahwa seas üldiselt juba kaunis tuttawaks oli saanud — a met-liste ajalehtede tõttu, mis seaduse nõude järgi käifid igasfe kogutonda (näüdsje „Kiigi Teataja“ moodi) — Lõuna-Gestis „Tallorahwa kulutaja“ (ilmus Tartus) ja Põhja-Gestis „Ma-walla kulutaja“ (ilmus Tallinnas). Mõlemad hakkasid käima pea peale rahwa pärispõlwest wabastamise; Tartu leht seifis est-otja (1824—1830) D. W. Wasingi toimetuseft, kes oma muu rohke töö juures ka sellestki mahti sai. Kogu poolest olid need lehed küll kõnesolewa aja kohta wõrd-lemisfi lehafad; „Tallorahwa kulutaja“ aastafikil fjal-das estii üle 300 lehekülge, pärast hoopis rohkem. Kuid nende ffsu oli ainult kuuw-ametlik: seaduseandlised ja kohustuslised määrused ning kohtulikud kuulutused (hiljemal ajal leidus dieti rohkel arwul talumaade müügilepingu teateid). Nende lehtede lugejaskond piirdus nõnda peatjelt ainult kogufonnakirjutajatega, ojal ka kohtumeestega, muud inimesi ei huwitanud need kuigi palju. Suurelt ojal jäidki nad lahti löi-kamata ja silmitsemata ladusse jseima.

Wäga arusaadaw aga, et eestikeelsete ajalehtede wä-hemalt nägemine wallakirjutaja juures otse tungi-walt rahwa meelesolus iha äratas ajalehtede järgi, mis oleks rahwale loetawad. Seda tungiwat tarwi-dust tähele pannes ning ise juba nooreft saadik sama iha pões kandes, afus siis J. W. Jannjen juba a. 1845 eestikeelse rahwalehe ajutamise mõtet teos-tama, kuid sai ülemuseft järsu eitawa wastufe, mille järgi pami estii asjaineks käima „Sanumetoja“, millel oli wõrdlemisfi hea minef. See nähtus julgustas teda a. 1850 ajaleheloa palwet korrata, kuid nüüidki asjata.

*) Muuseas teatati esimestest awhinnu-andmistest Eesti talupidajatele hobuste ja kariloomade eest. Samuti ilmu-sid mitmed õpetlikud kirjutiised põllumajanduse allalt, jarna-selt küi hilljem „Postimeestest“.

**) Ihi tabawalt ojal juba siis wäljendada lamini mõistet Eesti oma jõwaga. Rahhiks pole jeda aga kirj-an-duses tarwiduseft tähele pandud, waid opereeritakse enamasti wõõra jõwaga.

Rühm Eesti, Läti ja Leedu ajakirjanikke „Ariadne“ lael teel külaskäigule Soome

Loaandmise ajemel anti ijalik õpetus: „Gestikeelse lehe ajutamiseks ei ole veel aeg kohane.“

See maateviis jäi ülemusel püsima ka siis, kui a. 1853 lahsti puhkes laiaulatusline mõtlus oma võimu laiendada püüdnud Vene riigi ja sellele ihale vastu seisvate „Vääne mõimude“ vahel — ajaloos tuntud *Rimmi sõda*, mis enda üleilmse tähtsuse kõrval otsekohse ka meie maad ja rahvast õige tunduvalt puutus. Kahel suvel blokeeris Inglise laevastik Tallinat ning kimbutas ka rannamaid mitmel kohal — käies Narva-Jõesuu ja Pärnu all. Kogu merekaubandus pandi kinni ja rahval oli häda eriti soola puudusega. Voomulit, et niisugustel asjaoludel üldiselt ihaldati sõjajärgsete kohta teateid saada, seda enam, et siis ka ju rohkesti Eesti mehi sõjaväljal seisis. Aga seda iha polnud võimalik rahuldada, kuna ülemuse arvates Eesti rahvale sõnaseid asju „waja polnud.“ Nii siis pidid „talupojad“ leppima suurte sündmuste käigu kohta ainult nende väheste raasukestega, mis „kriitiliseandate“ ja „moisovannemate“ laualt kuidagi maha pudenemud või „linnajakste“ suust tabatud laupetena rahwa jekka immittsefid.

Tarvidus rahwa enda keelse ajalehe järgi läks nõndamööti otsekohse karjuvaks ning nõudis rahuldamiselt kas või vähesjelgi moel. Kuna aga pärisajalehe ajutamise ikkagi võimatu oli, wõeti olude nõudel tarwitusele sama tee, mida Jannsen oli käinud: ajalehe ajemele astusid *raamatud*, — muidugi mitte niisugused suured, nagu Jannsen neid toimetas, waid väikesed lendlehekeseed, eriti ja otsekoheselt sõjateadete toomiseks. On tähelepanndaw ja huwitaw nähtus, et need tulid nüüd *Tallin* =

na s, mis on meie ajakirjanduse arengus jälle uus kääne. Sest kõik senised ajakirjandusliked katsed olid ilmunud Võna-Gestis, nüüd astus osalijeks ka Gestimaa suurem linn Tallinn. Kuid ainult ajutiselt, sest jün ilmuwad lendlehekeseed olid üffi mõõdaminevaks nähtuseks (samuti ka 1860. a. ümber misjonijakirja väljaandmine). Alles 20 aastat hiljem sai Tallinn endale kindlaltkäiwa ajalehe.

Et aga kõnesolewad lehed otse Tallinnast käima hakkajid, oli otsekohse asjaoludest tingitud. Sest Tallinuse seisus kaua aega üsna sõjajärgsete keerus ning nõnda tundsid siinised ja ka ümbruskonna elanikud erilijelt suurt huwi sõjanähtuste kohta. Seda seisutorda kujutab kohaselt juba kõnesolewa Eesti ajakirjanduse arengu wahelkätt nimi, mis oli järgmine:

Tallinna loddanikko...*) ramat omma sõbbradele male.

Trükitud ja sada Lindworfi pärijate jures**). Tallinnas,

„Ramatud“ ilmusid tarbe järgi, langes igauks erinimetust: esimene, teine jne., kuni katsteifkümmand. Esimesed üksteifkümmand tulid umbes kahe aasta jooksul — 1854. a. kewadest 1856. a. kewadeni; kuna siis sõda lõppes, katkes ka lehtede ilmumine ning alles 1857. a. algul tuli kirjaks weel „12. ramat“ erisijuga: „Keiser Aleksander Teise kronimisejst“. Et lehed ilmuifid järjekorralise numברי all, annab nendele perioodilise

*) Siin kohal raamatu number.

***) Nähtawasti oli see trükitööda lehekesele lewitajaks (niiuileks autoril wõimalus puudus), oli wõist ka nende kirjastajaks.

Seltskondliku maja saal dekoreeritud Eesti ajakirjanikkude palli ajal 1926

Edasi kõneleb R. Musta mere äärsete „Kerisi ja Jenika linna“ ära võtmisest, mis vene laised vastupanevuta ära annud.

Nimele labastamise näiteks olgu mainitud ka „6. ramato“ kirjutiste pealkirjad, mis on järgnevad: „Mandi*“ järe ära võtmine ja Wenne kindral Podisko mangi võtmine. Rahhing Mo** linna al. kindral Wrangeli ja Peebutohwi jured võidub Lürgimaal.“

Meie aegsele lugejaskonnale tunduvad siin esitatud „Tallinna loddanikko“ kirjutised küll maotult. Aga nende ilmumise ajal olid niisugused „isamaalise waimustuse walangud“ täitsa moes ning ka meie rahwa „kirjatundjatele“ nii „armas ja meelepärast luggemine.“ Et „ramatud“ meeldisid, näitab nende kaunis tihe ilmumine, umbkaudu kahe tuu tagant üks; tegi ju ka nende üsna odaw hind (3 kopikat) neid rahwale kergelt kätte saadawaks.“***)

Teistpidi oli Rusjowi kange riigiustaw waade temale ka ülemise filmas teetajandajaks, nõnda et saliti jarnast „leabusest kõmalekaldumist“, nagu oli ajalehelaadiliste perioodiliste väljaannete teostamine ilma kontsessiooni nõutamata.

Oli „Tallinna loddanik“ toimetanud 11 raamatut, lõppes joda ja sellega ka otsekohene tarwidus nende jatkamiseks. Vigi aastase wahenaja järgi aga tuli veel

*) Whtenamaa.

**) Tuuru.

***) Nähtawalt ei täitunudki veel Rusjowi väljaanne kõigi sõjajõumunite khaldaajate tarbeid, mille töötu ilmus a. 1854 ka sellegi S. S. Wille kirjutatud raamatukene „Woenanne Tallinna al“, jee Tarbus Daartmanni juures.

üks, nii et tojina arw täis jai; jee küll eriti sel põhjusel. „12. ramato“ algul ütleb autor, et tema olnud „jo õige üsna ärrawaitnend omma ramatudega; agga üks saatnud Jummal meile jedda kallist rahho, — kes siis küll veel olleks tahtnud ennem middagi selle jodahirmust luggeda, kas se ehk küll kirjapannemise wäärt olleks rahwa mälestusjeks. Müüd agga ollen Moskos olnud, meie jure armolikko Keisri Alexander Teije kroonimist watamas. Eest siis tahhan teile jeford juttustada.“

Ning ta jutustabki pärijelt „ülemlaulu“, mis annab suurusse poolest nelja eelmise raamatu koguwatuse. Kirjeldus on omatohast õieti wärwikas ja huwitaw, aga selle sjuust pole siin enam mahti kõnelda. Olgu sellest teatusest, et Gesti maalt käisid „rahwa asemikkudena“ keisri „kroonimise jures Laggedi walla tallitaja, Kepjo perremees, Jürri Ruut, kromotallopoegade eest, ja Keila walla tallitaja, Wwardi perremees, Jürri Wing, mõisnikkude tallopoegade eest.“

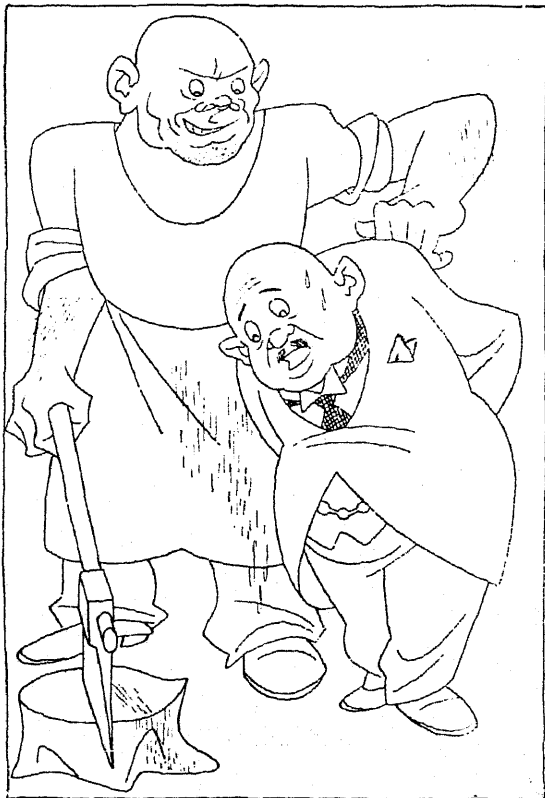
Kuna selle „ramato“ sjuu tööpoolest pakkus meie rahwale tolleaegsetes oludes õieti palju uudsust, niisasti reijinähtustest kui „Mosko“ linna olust ja eriti keisri kroonimispidust, wõib küll arwata, et seegi läks rohkesti rahwa kätte. Küllap oleks Tallinna „loddanik“ weelgi oma tegewust jatkanud, kui selleks oleks tarwidust olnud. Aga ei olnud enam, sest „aeg muutus wägewalt“. Otses ajal, kui wiimane „Tallinna loddanikko ramat“ oli trükitis — detsembril 1856 (tjensjeritud on ta 6. detsembril) — jaadi kauase ootamise järgi luba esimese täislaadilise Eesti ajalehe väljaandmiseks ning 5. juunil 1857 algas jee oma täiku, jäädes püsiwaks.

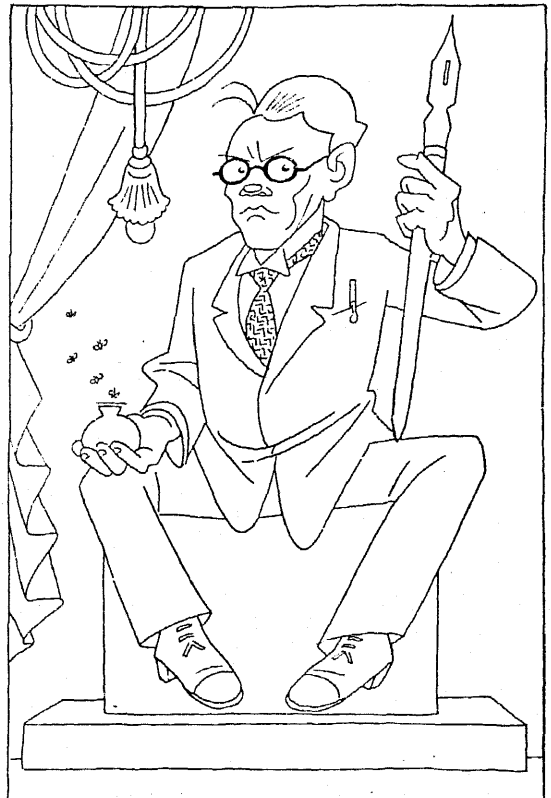
Ilukirjanik-boheemlane vaatab ajakirjaniku peale üle öla. Ajakirjanik on tema silmis väike vilets vaimuke

Võimukandja näeb ajakirjanikus teenrit, kes igal ajal valmis peab olema ülemuse käsku täitma

Inimene, kelle väärtused ajakirjaniku poolt paljastatud, näeb temas härrat, kellega kokkupuutumine hirmuhigi otsale tõmbab

Ajakirjanik ise hakkab aga juba päris tõsiselt võtma teravmeelse naljahamba poolt lendu lastud meelitust, nagu oleks ta seitsmenda suurriigi monark

Eesti ajakirjanikkude liidu juhatus 1927/1928 — istuvad: J. Animägi, esimees H. Vellner, H. Moorson; — seisavad: L. Johanson, A. Grünthal, A. Loorits ja E. Hansen

Eduard Vilde

Kolmkümmend aastat armastust

Noor hingekarjane teab, et ei ole tähtis tuum, vaid koor. Tuuma ei taibatagi sageli, ei viitsitagi taibata, üheksakümmend protsenti kuulajaid lasevad ta kõrvast sisse ja teisest kohe välja. Mida aga nauditakse, mis ajab kõrvad kikki ja suud lahti ja silmad vesiseks ja südamed soojaks — see on asja välispidine avang, see on jutlustaja hääl, diktsioon, gestikulatsioon, temperamentlikkus. On need mihused koos ja korras, siis võib ka protestantlik hingekarjane, see usuline viinavesistaja, süüdata kas või kõige vanausulise vagatseja ekstaasi — pastor Tuvi teadis seda omast käest ning taotses väita ametiveendade seas, et võivat saavutada sama tulemust ka siis, kui jutlustaksid eesti kogudusele kirgiisi keeles.

Kuna siis noor hingekarjane oli teadlik jutlustaja kõlaka hääle, hea miimika ja mõjusa deklamatsiooni tähtsusest, püüdis ta end neis voorustes harjutada ja treenerida igal pakutud puhul ka väljaspool kirikut, olgu koduseil laulatusil, olgu ristseil või matusil. Ja et ta märkas edu, üsna nobedat edu, siis ta armus endasse ja talle sai retooriliseks naudinguks iga selline har-

jutus kõnes ja palvetuses, ta hakkas enda kunsti ise maitsma maiusena. Sellest aga tuligi, et ta emand Kreeki mattis kaks korda. See oli leinamajas sündinud ja sündis nüüd haual uuesti. Kõik olid eeldanud, et ta ütleb haual veel ainult mõne sõna, kuna kodus juba kõik, kõik oli öeldud, ja väga ilusti öeldud, aga ei, vaid pastor Tuvike kaldus hoogu ega leidnud enam peatust.

Muidugi polnud sest ühtegi viga. Suvine aeg ja kaunis ilm. Surnule ja leinajaile aina auks. Lahkunu mõlemad tütre, liigutatud hinge põhjani noore hingekarjase meisterlikust ettekandest, nutsid virgasti; teised järgnesid kuivemas härduses, kuid innukal huvil kõneleja sädelevale sõnasajule. Noor Kreek, äsja installeerunud advokaadi-abi, venestunud tsaariaegseis kooles, kasutas pealegi juhust, et õppida pastor Tuvilt head eestikeelt, niipalju kui jättis leinakurbus talle seks mahti. Üksnes leskunud vana Kreek, kellel käis kange piibuhimu peal, mõtles, et miks see õpetaja nii kaugele lookleb, et kas vähemal ei saaks, et ega ma talle selle eest rohkem ei maksa. Ent paratamatusega

tuli leppida, ja kuna muud mõtted isand Kreegi kallutasid teisale, siis kustus seegi ainus nõrk oppositsioon pastor Tuvi ilukõne pikkuse vastu.

Isand Kreegi muud mõtted ei võinud olla isearanis kannilised, sest peale piibuhimu piinas teda tunduvalt ta must saterkuub. Seda higistamist ses kuumal ajal otse pöörases riides! Ta meelest oli, kui nõrguks tal käistest valu vett välja ja kaeluse avausest tossaks tihedat auru. Sel tundeolul hakkas teda pahandama üks nähis ja mäletus teise järgi. Puusärkki seal all. Oli siis tõesti nii kallist tarvis? Mata hulk raha maa sisse, ei asja ees ega teist taga — ainult seks, et teised inimesed seda riistapuud paar tunnikest näeksid! ... Ega ta ise oleks sihukest ostnud, aga kus lapsed! Olevat ju nende hea ema, keda tulevat matta kõigi aude ja toredus-tega. Et see toredus maksab kahe hea piima-lehma hinna — kes küsib selle järele...

Noojaa, see hea ema! Eks ta neile olnud hea küll, — nii hea, et lasi teised minna enam-vähem hukka. Plikad suitsetavad, joovad, käivad kohvikuis ja restoranis särlatoni keksimas. Ning toad ala täis poissa, kellest ei ole võtjaid. Ja poega elata ikka veel, nagu polekski teisel ametit, ja lunasta ta vekseid, mis alla-kirjutatud sageli kaardilauas...

Nõrk ema, nõrk ema — ja, ja... Ja nüüd, keset suvist tööaega, võtab kätte ja sureb maha. Tee talle ka veel matused. Kutsu jõuk inimesi kokku, sööda ja jooda neid. Ja millega? Muidugi kõige paremaga, kõige kallimaga — nõnda tahavad lapsed. Delikatessid, välismaa veinid ja liköörid. Pidu, mis pidu. Selle raha eest saaks jälle oma kaks-kolm prisket lehma...

Ja kuhu jääb siis nüüd töö? Sest ega need värvitud ja puuderdatud ja onduleeritud preilikesed ju midagi ei tee. Need võõrutas hellitav emake kõigest ära, mis kannab töö nime... Ega muud kui hakka varmalt... hakka varmalt uut naist... Aga mis see papike siis seda kolmekümne-aastasest armastust nii kaua mäletseb! Ikka ja ikka jälle: „Kolmkümmend aastat armastust! Kolmkümmend aastat armastust!“ Ära tüütab teine oma igava korrutamise-ga...

Pastor Tuvi oli omas hauakõnes kogu aeg tõesti varieerinud teemi Kreegi abielupaari kolmekümne-aastasest kooselust ja koostööst, mis olnud küllane truu armastuse päikesepaistest. Ja tegi seda nii hoogsalt ja haaravalt, et ükski süda ei jäänud uskmatuks, nagu ükski silm ei jäänud kuivaks. Nutt oli nüüd üldine, olgu vesine silm lutherlasel või protestandil peas. Ja kuna

kõnelejale sisu nii tähtis ei ole kui vorm, siis ta jäi veel kauaks lakkamatult korduva refrääni juure: „Kolmkümmend aastat armastust!“

Seda aegu jätkas lesk isand Kreek murelikult oma katkenud mõttekäiku uuest abikaasast, keda kohe vaja hakata hankima, kui matus mööda. Tal oli laialdane tutvuskond nii linnas kui linna ligikonnas maal, kus ta pidas suurt päristalu — kalmistult võis näha selle hoones-tikku, nagu siia paistsid linna tornidki — ning ses tutvuskonnas leidis küllalt vallalisi naisterahvaid. Ta hakkas neid ükshaaval mööda käitama enda seesmise silma eest, peatudes pikemalt proovides ühe juures, loobudes kähku teisest.

Ent korraga tõkestus see mitte huvitu toiming. Midagi muud, midagi välist äratas Kreegi tähelepanu. Ta silm oli juhuslikult riivanud kagupoolset taevast — hetkeline jahm avab tal suu ja kisub kulmukarvad kõrgesse. Ja kuna ta seisab üsna vaimuliku kõnemehe ligidal, siis tõstab koonu ja mõmiseb talle: „Ehk saaks natuke lühemalt!“

Aga vist ei kuulnud või ei mõistnud teda pastor Tuvi — ta ei pannud tema manitsust miksiki, jätkates kõnet täie innuga.

Kreegi rahutu vaade püsib nüüd kestvalt ka-gus. Oht, mille ta avastanud, kasvab silmnäh-tavalt. Kreek kannatab üürikest aega, siis nä-pib kõnelejat talaarist ja mõmiseb tungiva-malt kui esimest korda: „Ehk saaks natuke lü-hemalt!“

Võib olla, et pastor Tuvi nüüd kuulis ja mõis-tis, aga mine ja ütle rõõmsasti sülgavale joale: „Vaiki ja seisa paigal!“ Nii et isand Kreek oli sunnitud mõne minuti pärast veel kord tukis-tama õpetaja ametikuube ja minema manitsuses märksa kuuldamaks.

Nüüd ta alles saavutas teatava tulemuse. Kõneleja nägu tegi vaevalt märgatava pöörde ning nina vaevalt märgatava noogutuse eksi-taja poole. Ja üks kaldunud kõnegi viimaks Kreegi ihatud lõpusuunda.

Järgnes viimane palvetus.

Järgnes pastori ja leinaliste mullaheide hauda.

Sahina sekka kostis korruga vahedalt ja ähvalt leskunud Kreegi käsutav hääl mat-jaile:

„Mehed, visake haud kähku kinni, mul kolm-kümmend saadu heinu aasal lahti ja näe äike tulekul!“

Ise laskis jalga surnuaia värati poole.

Läkitus Seenetreialile

Armas Andres!

Hea ajakirjanikul on ajalehes ikka nii palju ruumi, mis täitmist igatseb, et tal vaevalt aega jatkub erakirjavahetuseks. Sisemistel põhjustel erusse sattunud, julgen siiski enesele lubada seda toredust. On teinekord tarvidus südant puistata nõnda, et see jäägu omavaheliseks asjaks. Ja mulle vastust kirjutada ei ole Sulle sunduslik — hea kui Sa mu saadetist loedki! Sa ütlesid kord ühel saatuslikul ajajärgul proua Niglasele, et „Sõnumetooja“, milles ilmub Sinu följeton, läheb 50.000 eksemplaris ja et Sa ainsa päeva jooksul kingid 200.000 inimesele mõned heledad, mugavad silmapilgud. No kuidas ma siis nõuan, et seegune mees peaks kirjutama ainult ühele inimesele! Ei, kallis Seenetreial, minu pärast ei pea su küünal minutiksi vaka alla jääma.

Luba kõigepealt, et oma kirja Sinule avan õnnesooviga Sinu aadressil. See väike parm, mis sa omal ajal ühele sitsikaupmehele kõrvu pistsid — sinu ameerika Kristus — on nüüd läbi löönud kogu väerinnal. Samal ajal, kui Otto Västriku asjatuid proovireise teeb india prohvetitega ja kirikupäeva mürglitest ja konsistoriumi vandekirjadest hoolimata ikka vaiksemaks ja üksluisemaks jääb galilea mehe ümber, on Sinu lemmiku kohal suur trügimine ja konnasilmade tallamine. Sinu ameerika Kristus aiva kosub ja kasvatab

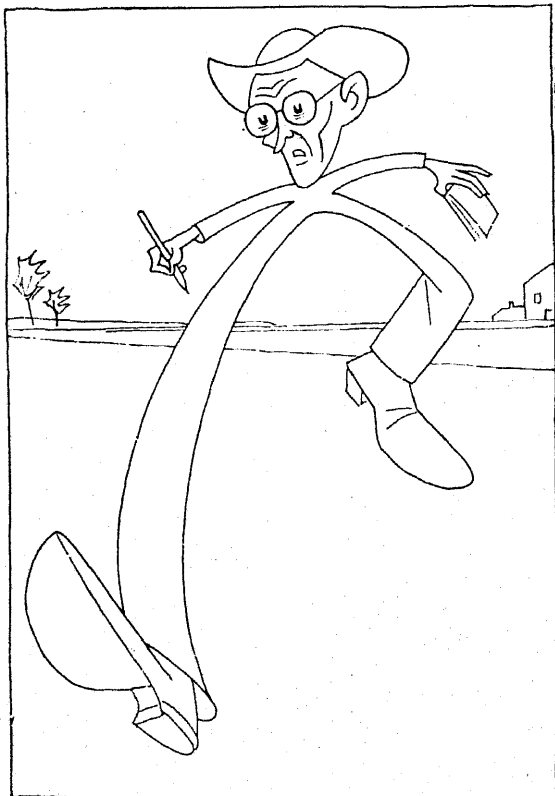
kõhtu ning tema sõbralikud ümarused teevad kibedat võistlust isegi Johannes Niglase auväärsetele kumerustele.

Mäletad veel, kui sa kord ütlesid: „Kui me oma auto toome Ameerikast, miks meie siis ei võiks ka sisse vedada nende praktilist jumalakartust?“ Ja nüüd teavad juba kõik ärksamad kirikumehed, et praktilisele jumalakartusele varem või hiljem tuleb järele ka ameerika kristlik kapital.

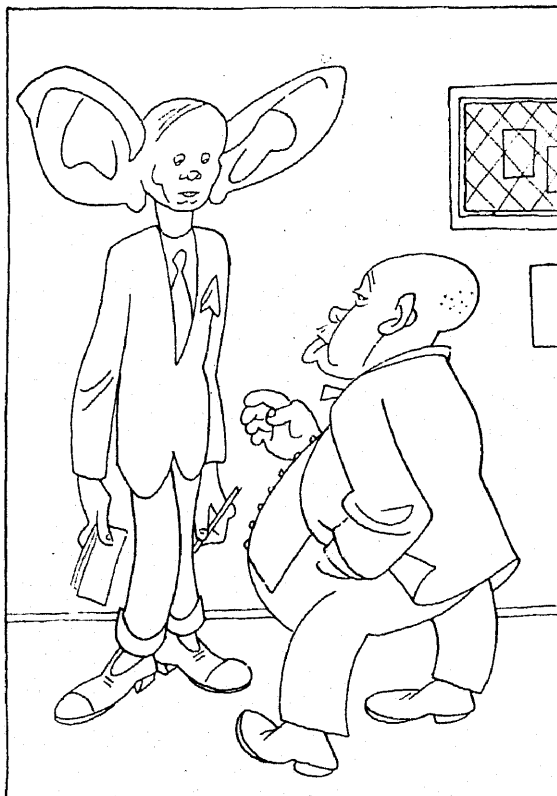
Ja seepärast hõõrus juba paari aasta eest käsi sitsikaupmees Tammist, kuuldes su juttu ameerika Kristusest: „Kurat võtku, see alles oleks õige õnnistegija meie väikesele Eesti riigile ja rahvale.“ Ja kalkuleeris õieti: „Peab turgu tundma — see on esimene asi. See Naatsareti prohvet võis ju omal ajal päris kena Kristus olla seal all — Geneetsareti kalarannas — neile väikestele silgupüüdjatele.“ Ja pooldas siis ameerika Kristuse karastavat ja tervendavat mõju. Nagu ta seda väljendas oma ärimehelikus asjalikkuses: „Inimene ei tarvitse end enam isamaa ja hingeõnnistuse vahel lõhki käristada. Nüüdsest peale peab enese naha hm — hinge päästmine olema ühtlasi ka patriootlik vägitegu.“ Ja lihtsalt selle väikese triki tagajärjel, et ameerika Kristus lubab raha koguda ja rikas olla. Juba siin maa peal hästi elada ja karjääri teha, pandimaju pidada ja panku asutada. Sest:

Ajakirjaniku evolutsioneerumine — Lähema tuleviku pilt

Gori joonistused

Reporter areneb jalgadesse

Intervjueerijal täieneb kuuldeaparaat

„Vaene olla ja vaesuse küljes rippuda — see on kura-
dist. Kes rikkust ei püüa, kaubitseb halvasti oma nae-
laga. Ta ei tööta jumala auks.”

Sitsikaupmees Tammist ennustas õieti: „Just äri
ja tööstuse inimesed on praegu usuliselt ärkamas.
Meie majandus vajab moraalset tuge.” Ja siin on Si-
nul nüüd, kallis Seenetreial, otse haruldased teened
meie härraskiriku uuestisüümitamisel, et Sina ameerika
Kristuse ta ideelises mõttes õigel ajal üles leidsid ja
tema otsekohe meie paremasse seltskonda viisid. Kui
palju variseerlust ja valevagadust on sellega kõrval-
datud usuelust, et jõukas inimene nüüd rahuliku süda-
mega võib kristlane olla oma suure rahakoti otsas ja
oma risti kanda kõigi mõnususte ja mugavustega. Ja
kui igal kihil, parteil ja laudkonnal on oma minister
valitsuses, kõrts klubis ja direktor pangas, miks tal ei
peaks siis olema ka oma spetsiifiline klassikristus
kirikus?

Mitte väga ammu tagasi tõtsid mõned kristlased
riigikogus häält, nagu oleks ameerika Kristus midagi
ebamoraalset, kellega ühel kristlikul inimesel midagi
pole pistmist. Riigikogus kõneldakse sageli tänavale
ja ka kristlaste kurjustused ei olnud sisulikud: neil
oli ainult piinlik, et Sina nende kaardid pisut enne-
aegu avasid. Igal Kristusel on oma eelkäija, „hüüja
hääl” ja teetasandaja, ja praegu on nüüd ajalooline
fakt, et Sina, Andres Seenetreial, olid see Ristiija Jo-
hannes ameerika Kristuse kohalikus abikontoris. Ja
kui nüüd mõned Salomed tagant järele „Johhanaani
pea” järele kisendavad, ega nemad juba Sinu ameerika
Kristust ennast risti ei poo, nii palju nad ikka küll

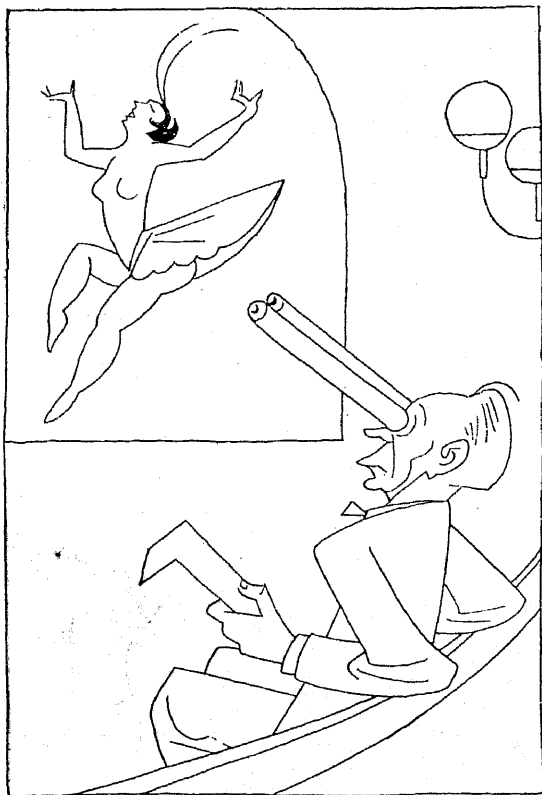
juba dollari kurssi tunnevad. Sest kuhu jääks siis
kirikupank ja lahke välislaen! Ja mis viga on nüüd
olla eesti ristiinimene, kui sul on Kristus Ameerikas,
kes laob sulle korraka kolm miljardit eesti marka peo
peale ja ei liiguta kõrvugi. Ja mis head peale selle
võib tulla veel Naatsaretist, eks ole?

Zarathustra näitas kord oma jüngeritele: „Siin on
preestrid... Ka nende seas on kangelasi; paljud neist
kannatasid liig palju: nii tahavad nad ka teisi kannatama
panna.” Zarathustra leiab, et preestrite usk on
liig pime ja tume ning lõhnab surnukambri järele.
Ülistades oma Lunastajat, selle jüngrid sugugi ei jäta
muljet, nagu oleksid nad küllalt „lunastatud.” Ja siis
õhkab Zarathustra: „Ah, et keegi neid ka nende Lu-
nastajast lunastaks.” Sina, kallis Seenetreial, oled
nüüd see Zarathustrast igatsetud mees, kes meie preest-
rid ja piiskopid on päästnud natsareetlase köidikutest,
ja kõik pangakristlased käivad nüüd ümber äraseleta-
tud nägudega. Ja, suur oled sa, ameerika Kristus ja
Andres Seenetreial, tema prohvet.

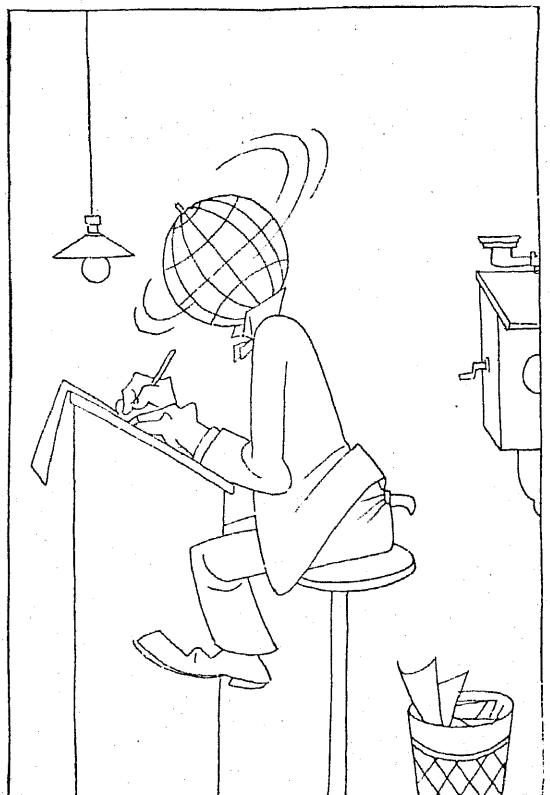
Oled sa midagi tähele pannud, kallis kolleeg? Üht
paradoksi? Et samal ajal, kui „tegelik” kristlus nii
kiiresti amerikaniseerub, meie pastoritest pangahärrad
ometi kangesti kinni hoiavad vanadest dogmadest,
rebides suure isuga ametikuubi seljast ketserdunud
ametivendadelt... Ja tuleb umbes välja, et nemad
Sinu ameerika Kristust ka ainult sel tingimusel oma
kiriku pangas diskonteeriksid, kui ta on neitsist sün-
dinud ja kui oma kindel giro on antud liha ülestõus-
mise suhtes... Kuid tõepoolest on siin tegu ainult
kahekordse raamatupidamisega. Ameerika Kristus, see

Ajakirjaniku evolutsioneerumine — Lähema tuleviku pilt

Gori joonistused

Teatriarvustaja silmad omavad ideaalse kaju

Poliitiliste artiklite kirjutaja areneb vastavalt
tegutsemisele

on põhikapital kirikupanga aktsionäridele, kristlikule koorekihile, kuna rahvale endise tempoga müütatakse vanakristlikke muinsusi ja vanavara. Ja muinsustega, nagu teada, on niisugune lugu, et nad on kõige kallimad puhastamata ja repareerimata, nii öelda — omas esiisalikus mustuses. Nõnda armastavad meie papid oma „vana Lutherustki“ pesemata näoga ning kardavad igasugust protestantlikku tuuletõmbust. Ja mis peab üks vaene ristiniimene, kes ameerika Kristusest midagi osa ei saa, peale hakkama selle koppanud Lutherusega? Strindberg annab selleks järgmise retsepti: „Ristiusk kõigi oma dogmade ja imetegudega, kui seda kõike võtta arvustamata, naiivilt, on seesugust, et peab seda alla neelama kui ritsinusõli kuumas kohvis: suu lahti ja silmad suletud, see on ainuke võimalus!“ Ka omast kohast heroism!

Omavahel öeldud, Seenetreial, ons see ainult diplomaatia? Kui Sinu sõber Villem Tammiist usuküsimuste puhul ikka nii kergesti tukkuma jäi, kas Sul siis korraga ei tulnud idee: „See ateism on ju sula laiskus. Inimene jääb kirikus magama ja järeldab sellest, et jumalat ei ole.“ Mis Sa arvad, kas see ei ole ka miski vaimline laiskus ja lohakus, kui ikka ja ikka jälle levitatakse neid vanu koppanud ja kasimatuid uske? Ja kui koristamatud võivad olla inimhinged, kus kunagi ei küürita ega vahetata pesu?

Kuna Sina, Seenetreial, meie kristluse arenemisele nii tabava ja näitliku formeli leidsid, ei või öelda, et Sa sama õnnelikult oleksid rabanud tänapäeva kunsti. Oma loomuliku huumoriga Sa naeruvääristasid küll Johannes Niglasé tännliku kuju, aga ega see veel tähenda, et Sina, Seenetreial, oledki see tulevikuinimene kunstis! Aga Sa ütled ju ise: ons Seenetreial midagi kõrgemaks ilulugemiseks! Just sellepärast sa mulle meeldidki, kallis Andres, et sa ei ehi end võõraste sulgedega ning legendidega kunstimärtrist, vaid tahad seda olla, mis sa oled: andeline narr eesti rahva rõõmuks! Sa ei küsinud mitte ainult, miks peab jumal olema gentleman (ta pole ju inglane, eks ole?), vaid kahtlesid ka, kas kirjandus peab olema kunst ja lisab see asjale juure miski olulise väärtuse... Narride suu läbi on varemgi öeldud suuri tõdesid. Ja nii ütlesid ka sina seekord rohkem kui tahtsid ja mõistsid: et kirjandusele väga väikse tähtsusega on kunst olla. Ja et iga kirjanik, kes nii kole tõsise näoga ja nii väga patetlikult kunstnik tahab olla, teeb enese ikka kuidagi naeruväärseks. On seda ikka teinud.

Inimesed, kes kirjanduses eel kõige kunsti tahavad leida, tulevad tavalikult teistelt kunstialadelt, eriti kahjulikud on aga need, kes kirjanduse vahetavad ära maalikunstiga. Maalrid ja kujurid peavad nii hirmust võitlust pidama surnud tõrkuva mateeriaga, ja see, mis nad lõpuks saavutavad, on nii puhtmaterjaalne ja pinnaline, et siin mingisugust võrdlust ei saa tekkida kirjandusega, ega nõuet, et kirjanikud peaksid moonuma samasugusteks kunstimoonakateks, nagu seda on need, kes töötavad värvipoti ja peitliga, nagu seda käsitööd sooritab kingssepp oma haamri ja liistudega ning rätsep oma käärde ja pressrauaga. Sest mida siis, lõpuks, suudab kunstnik meile anda lõuendil: ajalisel üheainsa surnud sekundi igavikus! Ja ruumiliselt — naeruväärse kübemekese kosmosest! Ja seda kõik me viiest meelest ainult — silmale. Ja mida an-

nab selle kõrval näiteks romaan? Ta võib ainsas teoses meid rohkem maailmaga tutvavaks teha, kui kogu maalikunsti ajalugu. Ja mida annab sellevastu kino: surnud momendi asemel terve poemi elavaid pilte. Meil hädaldatakse, et kino surmab teatri. See on tühi jutt, teater ja kino on kaks iseasja. Teater, kes teatriks jääb ja sõna austada ning väljendada suudab, ei tarvitse karta kunagi tumme silmateenreid. Aga kuhu kino tõesti kriisi toob, see on maalikunst: üks maitsekas dekoratiivne film pakub rohkem kui iga keskpärane kunstinaitus. Ja mina usun, nüüd, kus kino meid igal hetkel kõige maalilikuma looduse keskele viib (kahju, et ta seda praegu veel värvides ei suuda teha!), ei ole ka kirjanduses loodusekirjeldused enam nii hädalised. Ja siis on ikka vist nii, et kes loodust armastab, see läheb loodusesse. Ja kes seda ei armasta, see ei loe ka selle kirjeldusi raamatust.

Meie noornrid kirjanduses tunnevad juba mõnda aega tarvet likvideerida eelkäijate pärandust ja leida ajajärgu ülesannet. Nad loomusunniliselt aimavad „kohvikukultuuri“ otsa, aga neile ei näi veel selge olevat, kas minna staadionile, hipodroomile või poliitilisse tsirkusesse. Oleks hea olnud, kui Sina, Seenetreial, oleksid püstitanud läbilööva märgusõna. Aga Sa ehk teed seda oma järgmises jandis? Yast ei ole siis üleliigne sellest praegu Sinuga eraviisil juttu teha.

Vaata, kallis Andres, mulle näib, nii oli ikka tõi, kui öeldi, et meie kirjandus algul ei olnud veel kunst, ja et Noor-Eesti päevadega ta hakkas kunst olema, aga praegu on tunne, et meie kirjandus juba liigagi on kunstlik: meie eilsed geenused produtseerivad veel ainult literatuuri. Ja meie poeedid on juba nii hirmuäratavalt edenenud oma kunstis, et luuletuste ostmine ja lugemine on täiesti saanud ülearnseks. Mida me praegu igatseme, on see, et kirjandus rohkem oleks kui kunst. Müts maha Noor-Eesti ees, kes nii ennastalgavalt on tõstnud meil käsitöö oskust kirjanduses. Aga on aeg meie poeedidel rohkem olla kui väledad ja libedad käsitöölised oma kõrvalisel kutsealal. Oli aeg, kus meie kirjanik oli vaimline külakoolmeister, nooreestlaste ideaaliks sai „putzmaaker“, kuna Siuru päevil kõige modernim oli end kohvikusantlaagrina kirjanduse ajalukku räusata. Kuid boheemlik tüüp on tänapäev igasuguse kontakti kaotanud eluliste ülesannetega ja ta püsib veel ainult vastastikuse kinnitamise ja upitamise najal. Aga kas see tõug nüüd kirjanduse ajaloos või „Lindas“ istub: tegelikult ei ole selles enam mingit vahet.

Suur kirjandus ei ole kunagi leppinud sellega, et ta on ainult kunst. Ja suured kirjanikud on ikka rohkem olnud kui kunstnikud, ja kirjandus ongi ainuke kunstiala, kus geenius kunagi ei ole rippuv käsitööoskusest. Geniaalne maalikunstnik peab võima geniaalselt maalida, aga Dostojevski võib oma anded ulatada lõhkises savipotis ja siiski olla — Dostojevski! Isegi maalikunst on rohkem kui rida tabavaid pintsillööke, kuidas siis kirjandus saab olla ainult rida õnnestanud fraase...

Ei tarvitse salata, et hea käsitöögagi kaugele saab ja et ka „puhtal kunstil“ kirjanduses on oma kohalik veetlus ja ilu. Ent maailma kirjanduse suurte samaste hulka ei ole kunagi pääsenud ükski geniaalne käsitöölaine. Need suured nimed maailmakirjanduse

taevas, kes saanud kogu inimkonna sõpradeks, on alati rohkem olnud, kui korralikud putzmaakrid ja santlaagrid eraõbuks. Nad olid kas suurte ajajärgu-sünteeside ja karakterite püstitajad ja eritlejad, nagu Balzac ja Tolstoi, või haruldased isendid, nagu Goethe, ajajärgu südametunnistuseks ja kohtumõistjaks ühe Ibseni või Rolland'i mõõdus, prohvetid ja õpetajad, nagu Tolstoi ja Unamuno, targad nagu Tagore, või geniaalsed publitsistid ja suurajakirjanikud ühe Wells'i või Bernard Shaw kaustas. Kõik need geenused on suureks saanud oma inimlikus eluväärtuses ja kui nad selle kõrval ka suured kunstnikud olid, seda suurem au siis ka kunstile seista eluväärtuste ja inimsuuruste teenistuses.

Plato oli teatavasti suur idealist ja platoonik, aga kunstil tema paleuslikus riigis ei olnud kohta. Ta asetab maalri, kes lõuendile laua maalib, ühe jala peale laudsepage, kes teeb tõeliku laua. Kas ta ei olnud kunstniku vastu veel liigagi vastutulelik?

Ja nõnda on ka kõik ausad kunstnikud oma parematel silmapilkudel tunnud: et kunst on surrogaat, fetiseh ja et ainukesed tõelikud väärtused on elulised väärtused, isegi kunstis. Ja sellepärast võib Strindberg suure sisemise lõbutundega ironiseerida, kui kaugele meie oleme jõudnud kunstiga. Lehm, kui ta sõnnikut teeb, ei ole kena. Aga kui joonistada see lehm sõnnikut tehes, siis see on kunst ja suur väärtus, sest see lehm ja see sõnnik nüüd on murdunud läbi kunstniku temperamendi... „Oli auväärt maalida õun ja saada selle teoga professoriks, aga mees, kes tõeliku õunapuul kasvatas, langeb lihtsalt tulumaksu alla.”

Ja ühes teises kohas:

„Teadlased annavad üles oma allikad, ajakirjanik tsiteerib autoriteete, aga kirjanik võtab egoistlikult kõik, mis ripakil. Võtab anekdoodi, mis teine jutustanud klaasi veini juures, võtab mõne joone võõrast elust, mida teised on elanud, kasutab referaate lehtedest, tundmusi mõttekujutusest, ja siis paneb oma väikese nime selle alla ja saab suureks... Luuletaja teeb nagu boamadu: ta katab oma saagi ilaga ja siis see kuulub juba temale. Ta koob kauneid võrke enese sisemusest, aga keegi ei ole näinud, kui palju kärbeid ta enne seda on tühjaks imenud.”

Vana Zarathustra ei salli poeete sellepärast, et

nemad nagu paabulinnud armastavad oma sabasulgi rattasse lüüa. Ja usuvad, et loodusel muud tehagi ei ole, kui ilmutada luuletajale omi õrnusi. Et on tarvis ainult kõhuli lasta ja kahinat lehestikus kuulda, ja juba sa oledki saanud poeediks!

„Ah, kuis ma olen väsinud poetidest, vanadest kui uutest: pealiskaudsed on nad kõik. Ja siis ei ole nad mulle küllalt puhtad, nad sogavad oma veed, et need näiksid sügavad.”

Sa ära pahanda, armas Seenetreial, et ka mina — nii suure hiljaksjäämisega — tsiteerin Nietzsche. Aga kui mõned inimesed on endid Zarathustra najal suureks ja laiaks tsiteerinud, siis on ju kangesti noobel ja algupärane kõik need putzmaakrid ja santlaagrid jälle maha lüüa sellesama Zarathustra tsitaatidega.

Igatahes oli see Sinust väga mehine avalikult öelda, et kui sinu jäntidel ja följetonidel on eluline ja inimline väärtus, siis sina vilistad selle peale, kas see on kunst või ei ole kunst. Meil on inimesed endid kaks-kümmend aastat vaevanud, et kunstile kuidagi saba peale astuda ja nad kaebavad õigusega, et see on väga raske ja keeruline asi ja tagajärjed pole suured. Aga meie, Seenetreial, teeme teisiti: meie laseme selle kunsti enestele järele jooksta. Kui me mehed oleme ja meil tõesti midagi öelda on, siis on ka kunst krapsti man, ja sa võid talle nuudiga üle pea tõmmata — ega see kunst su juurest ei lähe. Ta valvab su lävel kui truul peni.

Aga ühte ütlen ma Sulle — eilsel luuletajal on nüüd veel vanaraua väärtus. Ajal, mil iga poisiklunn Ameerikast Euroopasse lendab, on hirmus piinlik kohvikus istuda ja sõpradel kirjutada lasta, et küll mõnel kirjanikul on seda va' mõttelendu. Tänapäeva poeedid on need, kes tõesti lendavad.

Publiku psühhe on lihtne: ta reageerib alati suuremale vitaliteedile. Tänapäev on kunst ellu läinud, aga kunstnikud mitte. Õigem, on tulnud uued meistrid, kes loovad uutest vormides. Moodne auto omas lihtsas ilus ja otstarbes on kindlasti suurem ja elavam kunst kui maalitud, tarbetud konstruktsioonid seintel. Ja tänapäeva kirjanik on seda elujõulisem ja aktiivsem, mida rohkem temas on ajakirjanikku.

Terviseid Elvast!

Sinu

Milli Mallikas.

Otepää maalinn 1801

Arn. Schulbach

Otepää lossi vanaduspäevad ja surm

Vist ükski huvirändaja, kes külastab ilusat Pühajärve, ei jäta vaatamata ka tema naabruses asuvat vana Otepää linnamäge ja piiskopi lossi asukohta. Siin tabab küll väikene üllatus: oleme harjunud otsima iga muistse lossi kohalt varemeid, mis on kui kõdunev mälestussammas endisele hiilgusele ja võimule. Otepääl otsib aga vaataja silm neid asjata. Nad on jäljeta kadunud ja juba rohkem kui saja aasta eest ei olnud varemetest enam midagi märgata, nagu tõendab Joh. Chr. Brotze poolt 1801. aastal linnamäest tehtud joonistus.

Otepää lossi ajaloo kohta on andmeid pea sama vähe leida kui varemeidki, kõik on unustuseusse vajunud. Isegi lossi hävinemise aja ja viisi kohta on seni kirjapandud andmed väga puudulikud ja ka ekslikud. Nii märgib Eesti maadeteadusliku, majandusliku ja ajaloolise kirjeldusena täiesti kompetentse asutuse — Eesti Kirjanduse Seltsi kodu uurimise toimkonna — poolt väljaantud teos „Tartumaa“ Otepää lossi kohta järgmist (lhk. 319): „17. aastajal algavate sõdade ajal laastatakse kihelkonda, hävitatakse loss, selle ümber aja jooksul tekkinud linnake ja kirik, nõnda et need 1627. a. (s. o. Rootsi aja alul) on täiesti varemeis.“

See arvamine, et Otepää loss hävines alles 17. aastasaja algul, on aga ekslik. Loss hävines varem.

Riia linnarhiivist leiti juba läinud aastasaja keskel kaustik, mis sisaldab Liivimaa losside ja linnade nimestiku a. 1555, s. o. paar aastat enne Vene-Liivi sõja algust, ja mis on ära trükitud dr. Bunge ja dr. Pauckeri „Arhivis“ (VI köide, 2). Temas nimetatakse ka Otepääd

kui üht Tartu piiskopi lossidest järgmiselt: Odempeh arx antiqua diruta, nunc Curia. See tähendab: Otepää loss, vanaaegne purustatud. nüüd mõisa. — Teises losside nimekirjas, mis samas kaustikus sisaldub, seisab Tartu piiskopi losside reas järgmine märkus: Olim arces, nunc Curiae: Odempeh — 1. Sagnitz — 1. See tähendab: varemini lossid, nüüd mõisad on Otepää, Sangaste.

Need märkused räägivad küllalt selget keelt. Otepää oli juba 1555. aastal diruta, s. o. lõhutatud, kõdunenud, võitlusvõimetu. Ajahammas ja sõjad olid teinud tema kallal oma hävitus-tööd, nii et kuigi ta veel kindlustatud losside nimekirjas seisis, juba tarviliseks peetakse juurde lisada, et ta lossiks olnud vanasti, varematel aegadel. Ta oli kui vanaksjäänud rauk. kellel küll veel hingeõhk sees, kuid kes riigikaitseks kõlbmatu.

Mispärast endine uhke loss kokku varises, sellest ei ole raske aru saada. See ei tarvitenud sugugi sõjategevuses sündida. Piiskopi residents oli Otepääst juba ammugi üle viidud Tartu. Loss ise oli pärit sellest ajast, kus sõjapidamise viis veel nõudis: kindlustused asugu rahvarikka maa keskel, mitte tema piiril. Nad olid varjuks rüütlitele ja piiskoppidele niihästi rahutu talupoja kui sissetungiva vaenlase vastu. Nüüd oli talunik juba ammugi taltsutatud, kuna välise vaenlase vastu kaitsesid paremini lossid, mis asutatud riigi piirile või piiri lähemale, nagu Kirumpää ja Vastseliina. Otepää jäi tahaplaanile ja kaotas tähtsuse. Tema korrashoid nõudis aga suurt kulu. Oli loomulikuks nähtuseks, et lossid, mida otsekohe ja hädasti vaja ei olnud, parandamata kõdunesid. Nagu

ühel Saare-Lääne piiskopkonna kohta käivast dokumendist näha, olid piiskopi lossid seal mõne ametniku hoolde jäetud, kes siis neid rahulikult laguneda laskis, sissetulekuid lossi laialdastest maaaladest oma tasku jättes. Seda tõendab Saare-Lääne piiskopi Caspari kaebekiri ordu kõrgemeistrile oma vasalli Vilhelm Fahrensbachi peale 1421. aasta ümbert, mis ära trükitud Tolli „Brieflades“. Kaebekirjas räägitakse, et Fahrensbach meie maale tulles nii vaene olnud, et kõik tema kaasatoodud varandus 10 Reini kuldnatki pole väärinud. Piiskop Caspari eelkäija, kelle õepoeg Fahrensbach oli,

kuninga Stefan Bathory kätte. Bathory ajal Liivimaal losse ei kohendatud, küll anti käsk Liivimaa mõisnikkudele needki rüütlilossid maha kiskuda, mis veel üleval. Märtsikuul 1583. a. tuli Riiga kuninga saadik Stanislaus Pekoslavski ja käskis Liivimaa maapäeva kokku kutsuda. Seal kandis Liivimaa kuberner kardinal Radzivil ette kuninga nõudmised, mille seast üks Kelchi Liivimaa ajaloo järele järgmiselt kõlab:

„... kuna ka suurem osa losse ja kindlaid majasid Liivimaal sõjaajal maale rohkem kahjuks kui kasuks on, kuna moskoviitlane (kui

Otepää vaade 1800

teinud tema vogtiks ja usaldanud tema kätte kolme oma lossi või kindlustatud maja valitsemise. Kuid sissetulekuid maadest pole Fahrensbach kasutanud ei losside ega hoonete kohendamiseks, vaid lasknud need nii ära laguneda, et see otse patt ja häbi olevat, ning neid nüüd isegi suurte summadega parandada ei saavat; üks loss, Kolovere, olla täiesti maha põlenud, teises kahes olla võimatu päevagi viibida, nii lagunened olla nad. Fahrensbach ise olla aga piiritu rikkaks läinud. — Peab arvama, et Otepää lossi korrashoiuga lugu umbes samasugune oli. Ta lasti laguneda, sest et tema järele otsekohest vajadust ei olnud.

Paar aastat hiljem algas suur Vene-Liivi sõda. Kogu sõja kestel ei mänginud Otepää vähematki osa. Tema nime ei tule kordagi ette isegi Schirreni poolt avaldatud rikkalikus algdokumentide kogus. Nähtavasti seisis loss ikkagi veel laguneneduna ja teda pole kellelgi aega olnud parandada.

Pihkva all 1582. aastal sõlmitud rahulepingu järele langes Otepää ühes Tartumaaga Poola

Liivimaa hädaohtlikum naaber) sarnane vaenlane on, keda küll kerge on lahtisel väljal lüüa, kui ta aga, nagu viimati sündinud, ühe lossi ja kindluse teise järele kätte saab, teda raske jälle välja ajada on; nõnda siis soovib kuninglik majesteet, et kõik aadlisoost omad lossid ja kindlustatud majad maha lõhuksid ja ainult sisemise korra elumajaks hoiaksid ning seda ühe puust aiaga kaitseksid. Ja et neil sedavõrd vähem põhjust oleks seda tegemast keelduda, tahab kuninglik majesteet mõningate omaenese losside juures sellega algust teha.“

Missuguste losside mahalõhkumisega tegi kuningas lubatud algust, eriti Tartumaal? Siin olid kõik piiskopilossid tema kätte langenud. Nendest jäid aga Tartu, Kirumpää ja Vastseliina ka tulevikuski püsima. Rannu, Rõngu, Kongota ja Kavilda olid rüütlilossid, rüütlite eraomandus. Kui kuningas tõesti Tartumaal tahtis mõne oma lossidest rüütlitele eeskujuks maha lõhkuda, siis pakkus Otepää selleks suurepärase ja odavat võimalust. Otepääd ei ka-

Mulgimaa südames

Abja Paluoja kõrts.

Vabandust — restoran. Nii on vanamoelise hoolikusega joonistatud ta sildile. Kõrtsse pole nüüd enam maalgi, — kõik puha restoranid. Ja Abja on ju linn, — „Abja liin“.

Tema kõrts pole ka sugugi mitte mõni tavaline

sutatud enam lossina, aga tema kõdunevad müürid seisid ikka veel arvatavasti püsti. Et need müürid kunagi maatasa tehtud, seda tõendab juba see asjaolu, et lossimüüridest varemeid pole alal hoidunud, nagu teistest ordu-lossidest. Et Otepää loss kui kindlustus just Poola valitsuse ajal lõpulikult likvideeriti, on ka selge, sest lossi anti varssi selle järele Vana-Otepää mõisana välja Schenkingitele. Kas ei ole siis loomulik järeldada, et enne väljalaenamist lasti veel olemasolevad kindlustused Otepääs lõpulikult maha kiskuda.

Et Otepää loss lõpulikult hävinnes enne 17. aastasaja algust, seda tunnistab ka dr. Schiemanni poolt trükitud avaldatud vanem Rootsi kataseter, mis kirja pandud 1599. a. lõpu ja 1601. aasta kevade vahel. Küll leidub selle katastri lõpul trükitud registris, — „Register der heuser in Lifflandt“ — veel „Odenpehe“ nimi ja katastris eneses on temale pühendatud eripeatükk, nagu teistelegi lossidele. Kuid kuna muidu katastris iga lossi kohta on vastava peatüki lõpul toodud lähemad andmed nende asukoha üle, — kui kaugel loss seisab teistest lähematest lossidest ja tähtsamatest kohtadest, nagu piirist, Peipsist jne., toob Otepää kohta käiva peatüki lõpp vastavad andmed Tartu lossi asukohast, mis tõendab, et Otepää sel ajal Tartu lossi maaalasse kuulus ja katastris mõnesugustel juhuslikkudel põhjustel eripeatükiks eraldatud. Ka ei kanna see peatükk ise tavalist pealkirja „das hauss . . .“, nagu teiste losside juures, vaid „das gebiete Odenpehe mit der h o f l a g e“, s. o. Otepää maaala ühes mõisaasemega. „Hoflageks“, mõisaasemeks, hüüti tavaliselt kohta, kus varem mõisa asunud, mis nüüd maha lõhutud. Kahtlemata on see „hoflage“ Vana-Otepää. Kuid Vana-Otepää mõisaks oli endine Otepää loss, nagu tõendab ka mõisa saksakeelne nimi „Schloss Odempäh.“ Kui nüüd sellest mõisast ainult „hoflage“ järele oli, nagu katastris öeldud, siis on selge, et ka Otepää lossist enam muud alles ei olnud kui ase ja mälestus. See on kindel tõendus, et Otepää loss hävinnes enne 1600. aastat.

Kokku võttes võib ütelda, et meie päevini alalhoidunud dokumentide järele Otepää loss hävinemas oli juba enne suurt Vene-Liivi sõda ja et ta lõpulikult likvideeriti, maatasa tehti, Poola valitsuse ajal, arvatavasti aastal 1583 või varssi selle järele.

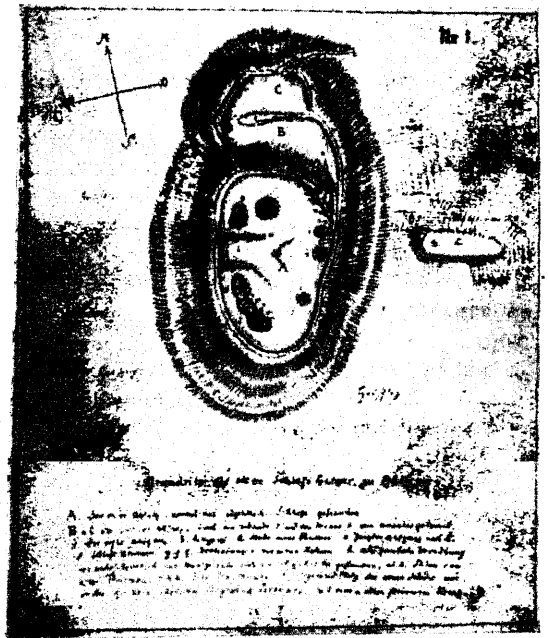
„pikakatusealune“, nagu sellest Viljandi linnaski pool Seasaare määratumat keret veel mälestuseks alale jäetud. Vanadusest hoolimata on see päris modern kõrts, peaaegu võiks öelda — baar.

Kinnitatakse, et siin kõige euroopalisem ja mitmekülgsem meie kirjameestest olla sündinud. Ma ei tea seda kindlasti, — hoone küljes pole veel sellekohast mälestusplaati, nagu ühe Võru kõrtsi küljes Kreutzvaldist on. Igatahes võis ta siin teatava tähtsa osa oma lootusrikkast noorpõlvest veeta ja mitte just kõige igavamalt.

Skandinaavia restoranides leiad lauvalt lipukese ja tahvlikese, mis sulle kuulutab, et see ja see prints või vürst sama tooli, kus asud, on oma istumisega austanud. See on juba ammu olnud, aga sa tunned siiski end justkui paremas seltskonnas.

Meie kõrtsipapad pole veel selle peale tulnud niiviisi oma vaimuvürstidest külalislite mälestusi jäädvustada. Aga oleks väärt mõte. Eriti kui sinna juure mõni külalise paras „mot“ veel „mottoks“ lisada.

Ei ole siin keerulisi poolpimedaid eeskodasid, nagu maakõrtsides, mille kõrgete lävede üle väsinud hing enne ninali lendab, kui ta välja jõudnudki. Väljast sisse astudes oled otsekohe leti ees.

Vana Otepää lossi arvatav põhiplaan Brotze järele — A - lossimäe kõrgem osa, kus päris loss seisis. Tema põhjapoolsemas otsas lossikaev (t), sellest läänepool lossikeldrite asemel (ggg). Keldrite vahel kõrgustik (h), kus asus lossi peahoone või kirik. Idapoolsel serval (iii) märgata veel vanu tornide asemel. Lossimäe alumine osa (B ja C) oli ühe ehituse (c) läbi kaheks jaotatud. Sissekäik lossimäele oli kirdest (a). Lossimäe lähedal väike kõrgustik (e), kus vanasti kivist seisnud: see oli vaeste patuste matuse koht, keda pühitsetud mulda matta ei võinud

Äripäeva hommik. Vähe rahvast ja seegi asjalikkaine. Leti ääres pistab käbe Tallinna ülesostja püsti-jalu oma pitsi ja arutab hindadest ümmarguse kõrtsipapaga, kes talle leti tagant uniselt vastab. Ukse kõrval on kolm tüsedat talumeest kodukoetud riietes hoollega laua ümber pruukosti kallal. Teist kätt seinä ääres lõpetab pikk, kõhetu maaproletaarlane, pastlad jalas, parajasti oma väikest suupistet.

Ei ühtki „vana kunni“ veel, kes selg seinä poole, et kõiki sissetulijaid näha, silmad endistest „aurudest“ alles rasked, parajat seltskonda ootaks, et uut auru peale panna. Kes igale juuretulijale kohe külge lööks, suure jutu lahti teeks ja kogu maa läbi nõökaks, — kõik need Tarvastu rebunahad, Holstre kukesoolikad, Võidu vibuninad, Karksi vanapoisid ja kuidas neid veel kutsutakse. Ühe sõnaga — ei mingit kõrtsiromantikast.

Ülesostja hindade arutamist kõrtsipapaga kuulates ajab maaproletaarlane kõrvad kikki. Siis vaatab ükskõikselt aknast välja ja sähvab:

— Abjas ju elu kallim kui Tallinnas.

Kõrtsipapa pöörab laisalt tema poole noomivumbuskliku näo.

— Nonäh, — mis kõik maksab! Ja proletaarlane jääb trotslikult oma pastaldele vahtima.

— Mis siin kahetoaline korter maksab, — küsib ülesostja abjakalt.

— Alt tuhandet ei saa.

— Seal ta on, — tähendab ülesostja trööstivalt, — aga Tallinnas 3000.

Ülesostja pöörab end nüüd leti ees poolringi ja eht pealinna mokamehena hakkab seletama, kui väikesed provintsi mured on pealinna omade kõrval.

Pastlamees sai sellest aina hoogu. Kuulas veidi, siis läks lahti:

— Mis elu see siin siis on, — tööliste palgad madalad, kõik kallis, aga maad jäetakse kündmata.

Nüüd hakkasid juba kodukoetud riietes talumehed kõrvu kikki ajama ja ringi vaatama. Ülesostja kui kaugel käinud ja mõnda näinud mees hakkas aga pikalt seletama, et ei jõuta kõike harida.

— Antagu siis rahvale ühiselt harida!

Siis sähvab ülesostja otsustavalt:

— Kabidaali (ta ütles: kabidaali, rõhk viimasel silbil) on vähe. Ega sel rahvalgi teda rohkem kusagilt pole võtta. See Eesti vabariik ju nii vaene, et võta liiva ja puista kõik üle.

Ta näitas kätega, kuidas seda teha võivat ja seletas, kuidas kogu Euroopa paljas olla, ainult Ameerikas olevat küllalt.

Ei pastlamees sellepärast alla annud:

— Ega siis muud, kui pange tööliste tulumaksu juure, et kabidaali saab.

— Noh, see nüüd ka midagi ei too, — vastas ülesostja naerdes. — Aga töötama peab! Ja ega seal ju kellelgi süüd ole.

See näis pastlamehele kusagile ulatavat, kus tal juba ammu valmis vastus olemas. Ta lõi umbusklikult peaga:

— Seal ju iseenesest mõista, kus süü. Miks ei anta siis kõik tööliste kätte?

Selle ajaga oli pruukostivõtjate talumeeste laud omaette „no-noh'test“ ja „tooh'test“ juba vahelerääkimiseni jõudnud. Üks noorem hakkas peale:

— Näe, Kariste vallas tööliste valitsus ja maksud veel suuremad kui mujal; kõiksugu isikumaksud veel juures. Aga näe, kus viga: meie rahvas raiskab rohkem kui mujal. Olin Daanis, — seal söövad kõik taimemõvid. Meil ei tohi aga perele näidatagi; öeldakse — kartuli . . . (ta ütles väga rahvaliku sõna, mis paberit ei kannata).

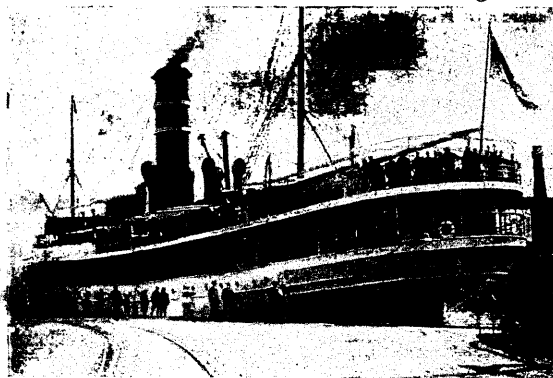
Kõik naersid. Isegi proletaarlane muheles. Siis mindi lärinal kokku põllutööliste palkade pärast. Talumehed kinnitasid, et need ennenagemata kõrged, tööline jälle, et saamaaeg lühike. Puistati arvusid ja nimesid kui käisest, nii et kõrtsipapagi ülesostjaga suud lahti pealt vaatama jäid.

*

Ma polnud siiski asjata Abja Paluoja kõrtsi satunud. Olin jõuka Mulgimaa risti-põigiti läbi rännanud, näinud tema lainetavaid vaheldusrikkaid maastikke, lokkavaid viljaväljasid, suurtaalusid, mis toekamad Põhja-Eesti karjamõisatest, ja alevid, kus kehvust rohkem kui mujal Eestis; olin vestlenud elava, külalahke ja iseteadva mulgi rahvaga; olin arvanisi kuulnud, et see rahvas, kord esimene Eesti ärkamisajal, olevat oma jõukuse otsa muretult magama jäänud. Söötas täkku tallis ja jootes poega — viimasel ajal ka tüdär — ülikoolis, hakkavat Mulgimaa „hallparun“ pisitasa kidunema ja välja surema, niisama nagu veidi varem välja kidunesid oma uhketes vürstillossides selle maa „hullud parunid“.

Ma ei või muidugi öelda, kuidas Mulgimaa oma muredega hakkama saab. Kas need kodukoetud kuu- bedega ja see pastlamees kord ise kokku rääkida suudavad, või peab käbe Tallinna mees jälle vahelt aitama tulema?

Aga ma polnud siiski asjata Mulgimaa südamesse sattunud. Ei tea, kas seda ka paljude teiste kõrtside kohta öelda võib, aga Abja kõrtsis olin tõsisemat juttu kuulnud, kui tihtipeale Toompeal kuulda võib.

Aurik „Ariadne“ teel Soome Eesti, Läti ja Leedu ajakirjanikkudega suvel 1927

Kui ürginstinktid ärkavad...

K. Rumor

Paadiga Paalal

Intiimne reisikiri

Kas tõesti reisikiri?! Harilikult rännatakse Kongosse, Haitisse, Bernambukkosse või vähemalt Helsingi ning pannakse alles siis oma Peegasu sadulasse. Minu jaoks ei ole seekord pikemat teed, kui Paalast alla Emajõeni ning Wörtsjärveni, ja ajakohasemat sõiduvahendit — kui mõladega lootsik.

Aga igal suuremal ettevõttel on oma eellugu. Nii tolgi teekonnal.

See sündis nimelt ühel hilissuvisel õhtaspoolikul, kui omalt vanalt vangimaja kameraadilt, kellega küllalt püroksilliini proovitud ja Vene esimese revolutsiooni päevil ilmarahvast mässule kihutatud, nimelt — härra Joakim Puhkilt kutse sain tema uut paati, millega Endla järvest juba mõnedkümmend kilomeetrid Paalat mööda alla oli aerutatud, vaatama tulla.

Sõber Joakim on vahepeal kadunud isalt ärid üle võtnud ja revolutsioonärist suurkaupmeheks muutunud, konsulliks ning kaubanduskoja esimeheks veel pealekauba. Ta lahendab nüüd Ida-Euroopa majandusprobleeme ja annab vahetevahel tähtsaid intervjuusid. Kuid romantika pole talle õnneks veel mitte selga pööranud. Korralikud napsid võib taga alati teha ja kalu ning metsloomi taga ajada, kas või päevade kaupa.

Sõitsime, Oli kahemõtteline hilissuve ilm. 7. sept. 1927. a. Hommikul ähvardas vihma anda, kuid lõunaks haihtusid madalad pilved, päike kerkis otsekuul seebivahust rõõsalt ning muhedalt esile ja õhk muutus kirjeldamatu helgeks, nagu see üksnes Eestile sügise ootel omane. Soe. Peaaegu 15 pügalat R.

Kiidetud lootsik asus Pajusi veski silla all, kust vesi turbiinile langeb. Pidime teda enne puhastama ja vihmaveest tühjendama, kui kohtadele võisime asuda: konsulihärra pika landiga püra, kes, mina püssiga paadinna ja saarlane Siigus, kes sõudjaks kaasa võetud, mõladega keskmisele pingile.

Stop. Nii kähku see siiski ei käinud. Kõigepealt pidime lootsiku tammilt alla toimetama. Pajusis sünnib see tühise vaevaga, sest ülevalt poolt tammil algab pisike ojanire, mis veski hoonete taga ringeldes liiasilma alla viib. Paar korda püksata vees, paar korda süllitsi lootsiku ümber, siis läbi madala purde, kus paadi õieti mudasse surume, — ning olemegi lahtisel Paalal.

Pajusi enda kohta pole mul kiitvat ega laivat lau-

suda. Mõis nagu sadanded teised. Maad asunikudele jagatud. Hooned võitlevad ajahambaga, kestates ja pudenedes. Pargi kallale, mis alles püsti, pole veel asutud. Arvatavasti tabab teda asjaarmastajate kirves viimses järjekorras, kui teised — paremad — pargid endast juba kannustikke kujutavad.

Sõit sihhib peaaegu sirges joones otse kella kaheistkümneme suuna, s. t. lõunasse. Jõgi on madal, ent kiire jooksuga. Sõudmine seisab rohkem selles, et lootsikut püsivalt vaos hoida. Siin ja seal upitab kivi oma koonu jõepõhjast õhku hingama. Paiguti nälpasvad narmataolised veekasvud lootsiku külgi. Vahel jälle lõikame paadiga saledasse kõrkjate saarestikku, mis otsekuul tervituseks alla painduvad, kuid peatselt jälle oma sihvaka kaeltemetsa püsti tõstavad.

Kaldad on enamasti pilliroostunud. Nagu bambuse võsastik seisab see — pruuni katusega rohelistel müüri. Seisab ja lainetab. Lainetab ja sahistab tasa. Vaikne, kodune jutt väikesist asjust.

Ka pisikesed kalad tilisevad jões, justkui hõbesüstikud, liputades pilli-palla saba ja upitades mudakarvalist nina, mis uudishimulik küll, ent kaugemale ei ulata. Paala vesi on ju nii selge ja puhas. Ta paisatab läbi kui parem klaas. Loomulikult peavad siin kaladki vilkad ja vallatud olema.

Aga konsulihärra Puhk tahaks suuri haugi püüda. Tal ju selleks otstarbeks Inglismaalt vastavad abinõudki toodud. Niipea, kui pisutki sügavamalt vett, siis aina loobib ja kerib oma lanti. Hirmus inimene! Tooks kas või vägisi kala päevavalgele.

Mõhkküla kohal — umbes kakskolmandikku teed Pajusist Põltsamaale — leiduvad eriti sügavad keerukohad. Seal omandab kalastamine maruse ilme. Rity suubub kord sinna, kord tänna ja õngeniit läbib nagu välg õhku. Siis jookseb lant, sarnanedes ise vihasele haele, kes viidikaid taga ajab. Vesi aina niretab nõelpeenelt.

Mina leiän, et ei ole paremat paika unistamiseks, kui lootsik kesk jõge. Ta on madal ja täitsa omaette. Näed sealt ainult pilliroogu ja kõrkjaid ja lähemat kallast, mille tagant lugematud heinakuhjad paisitavad. Paala läbib rikkalikke niite, kahju ainult, et need nii kultiveerimatud ja võsastunud.

Tean niitude lõppedes asuvat talusid tihedalt üksteise kõrval, kuid ei võta seda tunnustatavaks. Hoo- pis parem on kujutella, nagu oleks sa ainuke olevus tol tühjal jõel, mida saadavad vahetpidamata veekas- vude tihnikud ja heinamaad. Mõited, et umbes sama- laadiliselt sõitsid ka mu kuulsad ametvennad Kon- godes, Bernambukkodes ja muus eksootikas.

Ainult üheks hetkeks hävineb idüll. See sünnib Mõhkküla kohal, kus majad vägisi sülle jooksevad. Õieti polegi need majad, vaid maavärisemise jäänused. Nende paekivised seinad lagunevad ja pragunevad. Ka- tused on lõmmi vajunud, auklised ja lõhki. Ainult vana kõrts seisab veel kuidagi koos, pikk teine otseku- i vorst. Kuid ennea, inimesigi on seal. Teistest ette jõuab põlvepikkune poiss. Väga asjalik poiss. Tuleb ja sügab kirjeldamatu mõnutundega paremat püksi- säärt reie kohalt.

Möödas. Siis istun jälle seljaga vastu päikest. Magusamalt, magusamalt kõeb too hillissuviine kann. Ta soojus ei püsi üksnes seljas, vaid tungib südame sügavusteni. Võtab ja õlitab, nagu sula salv. Masseer- rib ja kõditab. Oh, maksab veel ilmas elada kuni päike selga soojendab!

Siis tüürib vares, lohistades laisalt tiibu. On nagu arust ära, et kaugemalt mööda lennata ei oska. Läki- tan talle püssirauast natuke tina. Võpatab. Teeb äki- lise käänaku. Kaob näidates tagupoolt. Es taba.

Oleme jõudnud Põltsamaa lagedale. Asjata salata: uppunud aedadesse, pakub see linnake oma kirikuga ja lossiga maalimisväärset pilti. Kavatsen veel pisut selga soojendada, kui kaldaäärsest laukast järsku par- did põrinal lendu panevad. Ei ole minust nende kinni- pidajat. Kuni raputan ühe, kuni taipan, mis lahti, kuni küsin teistelt nõu, kuni laen püssi, on linnud ammugi läinud. Ühtlasi randume Uue-Põltsamaa veskitammil.

*

Siin annab juba natuke vaeva, enne kui paadi uuesti vette saame. Veame teda enda järele sülda kakskümmend üle maantee. Siis tüürime otse alevi südamesse. Paremal käel hiigla lahmakas aeda noorte õunapuudega ja sõstrapöösastega. Sealt tulevadki Eesti ehtsamad veinid, millega vahel välisvõõraste kõ- hudki käärima pannakse.

Oleme mitme väikese silla alt läbi sõitnud ja sel- lega alewi rahva tähelepanu enda peale köitnud. Siis aga seisame uuesti tammil ees. Sealt alla läheb ruttu. Tarvitseb ainult paat kuivale kiskuda ja äkki lükata. Oledki kolinal tammi all.

Põltsamaalased ei ole mulle kunagi kurja teinud ja sellepärast tahaks ma nende vastu võimalikult era-

pooletu olla. Härra Puhki sugulaste pool, kuhu meid lõunale paluti, toideti umbes nii, nagu oleks keskmis- sed varrud või väheldased pulmad käsil. Küll seeni, küll souste, küll kotlette ja praadi, justkui ei oleks me enam mitmel päeval toiduivakest näinud.

Linn ise, asudes kahel pool käredate Paalat, kül- lastub aedadest ja parkidest. Soovitan juhtuval korral välisvõõraidki Põltsamaale viia. Nad näeks seal vaikset, iseendasse süvenenud veeteerumist ja võiks paar tunnikest rahulikult puhata.

Paalat ei tunne Põltsamaal enam äragi. Ta mä- sab ja määratseb kui pisike Terek, ikka ühe kivi otsast teise otsa hüpates. Meie aerumehel Siigusel oli tege- mist paadi allatoomisega. Keera kuidas tahes — ikka kivi otsa.

Paar kilomeetrit Põltsamaast madalamal asub Paala paremal kaldal Aleksandri koolimaja: tellis- kivist ehitus punase plekk-katusega. Raske on fantaa- siavaasemat hoonet endale ette kujutada. Kui meie päevil keegi veel nii juhmilt ja tõmbilt ehitada jul- gekes, oleks talle kroonu arhitekti koht eluotsani kind- lustatud.

Aleksandri kooli juurest kuni lähema tammini, see tähendab kuni Kamarini, on jõgi madal, kivine ja pai- guti mitmeharaline, moodustades pisikesi saari. Loot- sikut tuleb jaolt enda järele vedada. Põllud kollakate rukkiahakkidega ning tuhmuvate viljarõukudega ulata- vad otse jõeni. Kaldates suured sanglepad ja pajud. Eemal talud kaevukookudega ja suitsuviinega korstna kohal.

Kamari veskitamm ehitajad olid meie rännakut nähtavasti ette aimanud ning vesivärvade postid pa- rajasti teineteisest nii kaugele asetanud, et meie loot- sik läbi mahtus. Õnnetus seisis aga selles, et veelaud lootsiku raskusele vastu ei jaksanud pidada: sukeldu- sine kõik vette. Kallas otseku toobrist üle piha. Ei maksa siis sugugi imestada, kui mu mälestused Kama- rist õieti märjad on. Üks vanamees, kes seda toimin- gut pealt vaatas, ei suutnud teisiti, kui et pidi piibu pahemast suunurgast paremasse nihutama ning pärima: kust me siis õieti ka tulevat ja kuhu minevat. Kuul- des, et Endla järvest Võrtsjärve, võngutas pead ja näis endamisi arutavat: eks ta ole, üht karistab jumal nii, teist teisiti. Väliselt vaadates päris viisakad mehed, aga aru peas ei ole. Ja jah, ei ole taipu!

Kamari veski ja kõrtsi ümbrus on rikas leppadest. Nende ali suliseb kärestik. Ühtlasi oleme uude pind- alasse sattunud, sest senise kõrkja ning roo asemele astub kalmukas, mis paiguti nii paks, et paat vaevaga läbi pääseb.

Ei saagi enam palju sõuda, kui jõuame Külmojale.

Tammist alla! Põltsamaal

Teisepäevane saak paelas — (Puhk, Siigus, Rumor)

Seal on veskist vaid varemend järele jäänud. Kõik muu hävitas tuli kahe aasta eest. Tamm püsib veel, kuid ilma vesivärvateta. Meile on see parajasti konti mööda, kus Paala otsekui koskest alla sööstab, kelgusõitu teha, mis pehmeks ning mugavaks osutub. Et Paalaski kalad pesitsevad, nähti pärast veski põlemist, mil tammi alt poolteist puuda surnud turvasid välja kisti.

Allpool Külmoja muutub jõgi kitsaks nagu küna. Kaldad, mis lepastikuga ning pajustikuga löödud, liituvad teda kokku.

Mõned pasknerid vuristavad ja pahistavad põõsastes. Ka harakas näitab korraks kirevat saba. Muidu kõik vait. Pikkamisi loodeneb päike, tilgutades pilvesagaratele purpurset kulda. Põõsa all haarab paati pimedik, kuid ei vangista kauaks. Avarates kohtades on vesi seda valkjama. Teda hõbetab kuu, mis oma mõkilöödud palega taevaservale ilmunud, ilma et me seda tähele pannudki oleksime.

Lõpuks, kui ümberringi kõik juba tuhkjaks muutunud ning aeg saabunud õomaja peale mõelda, leiame paksude leppade vahel mingi elamu. Nagu hiljem selgus, oli see endine kirikumõisa kandimehe koht, nimemega Karu.

Üheksa aastat tagasi tapsid tundmata mõrtsukad siin terve peretäie inimesi, kokku neli hinge, ja pistsid hoonetele tule otsa. Nüüdne asunik, näsu habemega vanamees, parem silmalaug ripakil ja veripunane, elab aidas, kuhu ahi ehitatud. Ta loomad ei puudub veel peavari. Ka kööki pole tal. Selle aset täidab roovikutest püstitatud koonusekujuuline varjualune, justkui Siberi rändrahvaste jurta, mille põranda keskel tulease.

Poisikesepõlves nägin üht säärast ehitust Võrumaal, kus seda pinoks kutsuti.

Ei muud juttu, kui aegade raskusest, maasaamise õigusest, ehituslaenust ja kohakest küllastanud julmist mõrtsukateost.

„Hoidku jumal igäüht sihukese eest...“ ütleb vanamees, mis peale eit ootamatu radikaalselt resoneerib: „Ei saa jumal käsitsi hoida kedagist!“

Järgmisel hommikul — vaevalt päike tõusnud — olemä jälle jõel. Härra konsulil veab seekord. Alles saanud landi vette heita, juba purikas otsas. Nüüd ärkavad minuski ürginstinktid. Pean kalale harpuuni kereesse lööma ja saagi lootsikusse tooma. Et ma selle juures hirmsasti hasarti satun, on iseenest mõistetav. Tunnen endas ürgvanemate verejanu mühisevat, kui

purikas viimaks lõpuseid pidi sõrmede vahel. Edasi sõidul ei ole meil muud iha, kui aina harpuunitada ja tappa.

Jõgi on endiselt kitsas ning sügav. Paiguti hauad ja neelukohad. Nagu näha, harrastavad siinsed elanikud muu töö kõrval ka kalastamist. Seda tunnistavad lootsikud ja künad, milliseid ülemal pool Külmoja peaaegu nähagi polnud.

Keskpäeva paiku tsuskab metsanuka tagant Kolga-Jaani kirikutorn nähtavale. Punane ja terav, justkui tuliseks aetud naaskel. Põllud taganevad jõest, andes ruumi laialdastele heinamaadele, mis venivad laudtasasena, täpitud kuhjadest nagu suurtest seentest. Väär-tuse poolest ei vasta siinsed niidud Põltsamaa ja Pajusi vahelistele niitudele, kuigi nad mätastest ning pajudest võrdlemisi puhtad. Jõe lähem naabrus kasvab ainult jämedat jõhvheina.

Pikapeale hakkab Kolga-Jaani torn meid lausa kiusama ning õrritama. Ta on siinsamas — paar korda kiviga visata — aga manu ei saa. Paala tiirleb ja viirleb, otsekui puntras. Sõuad ilmatu maa, kuid tuled peatselt vanasse kohta tagasi.

„Sunnik talle nüüd sisse on tikkunud!“ manab saarlane Siigus.

Ei või teisiti, pean tolele kangele mehele paar sõna pühendama. Sihukesi sõudjaid leidub vähe Eesti vabariigis. Kui Siigus istub, siis tead ka, et ta oma kohalt enam ei liigu. Sõuab ja sõuab, tundide kaupa, vahetpidamata. Ei tema lõõtsuta ega pühi higi. Kui kellelgi lootust oleks Atlandi ookeanist üle sõuda, siis küll Siigusel Saaremaalt. Aga noh, ütleb ju mees isegi, et ta pool eluaega muud teinud pole, kui aina sõudnud.

Päike on jälle keskaevas ning sugereerib und. Läheks meelsamini maale, põõnaks heinakuhja ääres. Kuid teised on vastu. Nad loodavad veel täna Võrtsjärve jõuda. Ka kaldad on randumiseks ebasoodsad: kõrged, äkilised, teravad, justkui oleks siin turvast löigatud. Siin-seal mõned vesiroosid raudjal veel, — esimesed, mis Paalal nähtud.

Lõpuks sünnib ikkagi minu tahtmine. Oleme randunud ja peame kuhja kõrval lõunat. Ei saa arugi, kuhu need lugematud võileivad, vorstid, tomaadid, kurgid ja munad kaovad. Kõht on justkui vanapagana rahapada ilma põhjata. Aga rihm pükstel venib silski pinguli ja enesetunne kuulub stabiilsemate liiki.

Konsul on endale uue tegevuseala leidnud: Päevapildistab.

Urime kaarti ning tuleme veendumusele, et täna enam vähematki lootust pole Võrtsjärve jõuda. Perspektiivis seisab õõbimine kusagil heinamaal sädelyva

õitsitule kõrval. „Miks mitte küünis?“ mõtlen ja märkan alles nüüd, et siin mail küünidest lugu ei peeta. Harva vaid kohtad mõnda neist. Munetakse ainult kuhje. Oleme ses suhtes nähtavasti vastandiks soomlastele, kes kämlalauselegi niidulapikesele küüni ehitavad.

Egas muud, kui — edasi. Ikka pärivett just nagu eeskujulikud olupoliitikud. Paremale kaldale tekib tükk põllumaad ja suur kaheetaashiline koolihoone. Õpetajate kariloomad näsivad jõe ääres toitu. Karjapoiss õngitseb. Eht kodumaine idüll ja pisarateni liigutav traditsioonidest kinnipidamine. Ei või eestlane meheks kasvada karjas kämata. Kõik meie suurvaimud käisid karjas. Selles tões veendume Riigikogu koosolekutel, kui härrad rahvasaadikud elulugusid hakkavad jutustama (see härdus käib neile tihti peale).

Rõika vabriku silmapiirile ilmumise ajaks paisub jõgi kuhjani vett täis. Kaldad on Paala pinnaga loodis. Veel enamgi: paiguti tungib vesi niitudele, mis siin soised, peaaegu laukased. Kohtame jälle suuri pilliroo ning kõrkjate välju. Heidutame vesilinnud peidurgastest pakku ja anname neile tagajärjetult tuld. Joakim on uue purika kinni püüdnud ja mulle valgub harpuuniga töötades higi otsa ette.

Rõika vabrikuhoone asub otse risti jõel. Paremalt kaldal mõned hõbepajud ja koguke maju tööliste jaoks; pahemal — kindlustatud kallas, tamm, ilma milleta vett küllaldaselt kõrgele ei saaks paisutada. Luitunud telliskivi seinad ja pehkinud katused ei avalda just kõige paremat muljet.

Vanasti valmistati siin head peegliklaasi, aga nüüd pole muud järele jäänud, kui jahvatamine ning kraasimine. Viis kilomeetrit eemal, Meleskis, töötatakse küll veel klaasi alal, kuid ainult õllepudelite puhumise suhtes, mida loetakse „prostoimaks“ tööks klaasitööstuses. Meie majanduslik hingamine pole üksnes Tallinna-Narva suurtehaste poolest suletud, vaid kogu maal valitseb depressioon.

Rõika tammil taga jaguneb Paala kaheks, sünnitades saare, mis umbes kilomeeter pikk. Siis tuleb karestik, kust lootsik suure kiirusega üle libiseb. Jälle heinamaad ning nende taga mets, mis järjest lähemale nihkub, kuni suleb jõe oma rohelisse raami. Jõuküllane, puutumatu loodus. Domineerivad saared, tammed ja suured lepad. Aga viskab ka okaspuid hulka. Hetkeks moodustab mõni madalam koht väikese legendiku, mille keskel heinakuhi; kuid üldiselt kujutab maastik endast ürglaant, milleni veel kirves pole jõudnud.

Umbes kaksteist kilomeetrit Rõikalt asub põlises metsas metsavahi talu. Sealsamas parv üle jõe ja ujuv sild jalakäijate jaoks. Seda paika kutsutakse Laasoneks. Suviti rändab siia kord nädalas väike puksiir-laev Tartust.

Peatume hetkeks, et metsavahi rahvaga juttu ajada. Meiega vestleb metsavahi poeg, aastatelt — na' kaheteistkümmene ümber, aga kuraasilt vähemalt kahekümnevienne. Toetab harkis jalad tugevalt murule, et soliidim ja täismehelikum paista, ning heidab juttu ka mitmed ehtsad „koradid“. Tõnkab oma üle-must ja ei jäta ka kõrget Toompea kroonut rüüvamata. Mees, mis mees. Paneb pakutud paberossi näkku ning sülitab lirtsti läbi hammaste. Saame talt mitmed kasulikud näpunäited nii edaspidise teekonna, kui ka kalastamise kohta.

Vaevalt Laasonest ära sõitnud, algab kibe lahing suure purikaga. Hammustas ahnelt, nälgaselt, neelates lanti otse kurku. Kui Joakimit uskuda, siis kostnud säärane klõbin, nagu pandaks hobusele raudu suhu. Minu harpuun töötab kord ühel, kord teisel pool lootsikut, kuni uhke jõeröövik paati saabub. Nähtavasti on siin head püügikohad, sest konsulil õnnestub veel mitut tublit looma õnge meelitada.

Jõgi tiirleb vägevate saarepuu salude vahel. Kaldad arumaised. Vahel valguvad nad laiali, kuid lähevad sealsamas jälle kitsaks vesiväravaks. Mitmel pool veerooside põllud, vaheldudes sügavate neelukotadega. Mõnede arvestuste järele ei peaks Pedjagi enam kaugel olema.

Ootame teda majesteetlikult esile veerevat ning

imestame väga, kui äkki kiigume juba Pedja-Paala ühisvetes.

Siit peale matkame uhkel ning suursugusel veel, mis vaikselt, pühalik-tõsiselt ja kiretult edasi hoovab. Ei puuduks siin kahtlemata ka kalastamise õnn. Ent juba laskub videvik. Kalad ei haara enam toitu. —

Jaa-ah! Märkan äkki, et sügis ei seisa üksnes kalendris, vaid ka looduses. Loen seda puulehtedest ning metsa üldisest jumest. Lehed ei ole küll veel kollased. Tuul ei pilla veel mahavarisevat ilu. Kuid juba valitseb värvides hahkjast toon ning üleearune tõsidus. Eks ole seal tuul rabamas käinud ja päike pleekinud. Nüüd halla veel ja sügissadu ning koltumine koos pudenemisega läheks robinal.

Silman oma sõbra katmata peas aastate hõbedat. Mõtlen, et ka mu enda juukseste on asunud hallahommik. Mitte asjata ei ole lennanud kured rohkesti nellikümmend aastat lõunast põhja ja tagasi. Nad lugesid ka meie sündmusrikkaid elupäevi. Nüüd seisame sügise lävel. Kuradi ruttu möödub kõik too nali!

*

Järsku oleks kui piitsaga vett löödud. Keegi sulpas ja vedas terasvärvilise vao risti üle jõe. Paremalt kaldal, kus jämedad puujuured vette langevad, oleks nagu võitlus lahti. Vesi keeb ja muliseb. Arvan isegi piiksumist kuulvat. Ilma et hetkekski kahelda, saadan sinna püssist laengu. Sekundiline vaikus. Siis muliseb ja keeb vesi uuesti. Virutan veel teise laengu. Nüüd on lummutus haihtunud.

Sõuame ligi. Juured kalda ääres on ristirästi põimudes keerulise võrgustiku pununud. Ent miskit pole leida. Otsime ja nuhime; kõik asjata. Ja ometi nägime kuidas vesi fontäänina üles löi, kuidas pervealune mulises ning hädatses. Haavlid olid puujuuri purustanud, kedagi tabamata. Ei miski muud, kui hulkuv vaim või paharett.

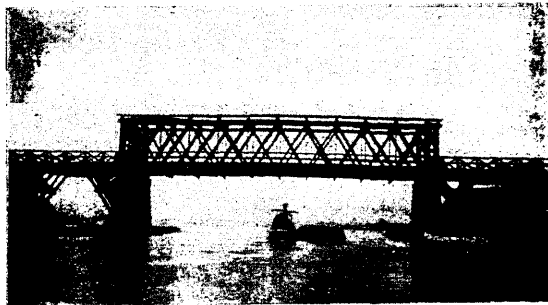
Õhtu sigitab külma. Kaasas pimedikuga haaravad meid jäised tunded. Ilm on muutunud. Tuul kihutab ringaspilvi. Õhustik täitub rõskusest.

Kavatseme paati kuivale tõmmata ja tuld teha, kui cemaal valgustatud akent silmame. See võib kuuluda vaid luhavahi onnile. Geograafiline asetus ei jäta kahtlust: oleme Emajõe jõudnud. Veel mõned süllad ägedat sündmist. Siis rullub vaatele päratu soo, mille kaugemad veerud kaovad öösse.

Sülda viiskümmend Emajõe mööda ülespoole seisab kalamehe hurtsik. Sinna tahaksime veel jõuda, ent just see tükike teed osutub meile võitmatuks. Vool on sedavõrd käre ning hoogne, et tugeva sõudmise juures ehk kuidagi paigal jaksab püsida, — edasisaamisest pole juttugi. Oleme sunnitud maanduma ja lootsikut kõiega järele vedama.

Võrtsjärveni (jõesuhu) jääb siit veel rohkesti kümme kilomeetrit. Õnneks läheb veel samal õhtul laev Tartust. Meie lootsik võetakse kõiega järele. Ise asume pooldpimedasse reisijate ruumi. Keskööli jõuame jõesuhu.

Valitseb pilkane pimedus. Ilm on põhjalikult muutunud. Sünged pilved katavad taevast. Järve poolt puhub vinge, raskemeelne tuul, keerutades sõredaid vihmapiiske näkku ja krae vahele. Oleme õnnelikud leides endale sillavahi juures peavarju.

Sild Emajõel (jõesuus)

Kuidas ma vastu tahtmist ajalehe toimetajaks sain

Olin Tartu jumalaga jätanud, oletades, et ma enam iialgi ei viibi tas kauemat aega. Wäsinud eksamiitööst naustisin lõputunnistuse järele teenitud puhkust Welises wanemate juures ühtlasi tulewiku jaoks kawatsusi sepsitades. Jõulu kolmas päha oli just kões, kui telegraafikontori käskjal mu wanemate õue ilmus. Telegramm maal oli sel ajal haruldane nähtus; tawalisesti tõi ta surmasõnumi ehk midagi koguni isääralikku. Kellele on telegramm määratud? küsisin eneses pead murdes. Ei teadnud teadagi, kelle surma mulle ehk wanematele oleks wõidud telegrammiga teatada.

Pea lahenes mõistatus. Käskjal andis telegrammi mu kätte. Näen: mulle adresseeritud. Ikka veel arwates, kes wõiks telegrammi olla saatnud, awan selle. Loen: „Sõida tingimata kohe Tartu. Hermann.“ Ei siis mingisugust surmasõnumit ega kohutatwat uudist, waid kutsu Dr. K. A. Hermannilt Tartu sõita.

Üks mõistatus oli lahendatud, kuid teine veel keerulisem alles lahendamata ja selle teise mõistatuse lahenduse wõdis alles Tartu anda. Miks kutsus Dr. Hermann mind telegraafitseel kohe Tartu? Pidi midagi isääralikku olema juhtunud, et Hermann arwas kirja liig hilja kätte jõudwat ja sellepärast kirja asemel telegrammi saatis. Aga mida? Selle küsimuse peale ei teadnud ma enesele wastust anda ja telegramm veel wähem. Nii siis waetwa waest pead edasi.

Kaua waetwata ei saanud. Telegrammis belsti selgel sõnal: tingimata kohe sõita. Ei siis muud kui teisel hommikul saaniga sõhinal sõitma liigi kolmveerandjaja werstaliist teed Keilasse, et sealt raudruunaga Tartu kihutada, kus mõistatuse lahendus ees ootas. Ei warustanud ennast mingisuguste reisitarwetega, sest kui kaua ikka mõistatuse lahendamine aega wõttis; uueks aastaks lootsin wanemate juures tagasi olla.

Roh heakene küll, sõitsin otsekohe Hermannii juurde Tartu. „Siin olen!“ hüüdsin talle wasta. „Nii hilja tuleb alles!“ wastas doktor. Tähandan kohe, et Hermanniga pead sõbrad olime. Sel ajal, kui Hermann Sakkamaal studeeris, asusin Jaaguupi uulitsal Tomsoni õuepealses majas teisel korral ta korteris ja kui ta Sakkamaalt Tartu tagasi tuli, källastasin teda sagedasti.

Hermannii eittehete peale, et nii hilja alles tulnud, hakkasin asja seletama: Üleile sain alles telegrammi, eila lahkusin wanemate juurest, umbes kolmveerandjaja wersta sõita, seega wõimata warem siia jõuda.

Minu seletus näis Hermannii rahuldawat; ta ei nurisenud enam, et ma liig hilja tulnud.

Näid alles pääsin nii kaugele, et mõistatuse lahendamist wõisin küsida.

„Ülle ometi, kallid kaastõditleja, misuguse hädalise asja pärast mind nii rutuliselt Tartu kutsusid? Olen mõtiskelnud ja mõtiskelnud, ilma et selle küsimuse lahendamist oleksin leidnud!“

Tõusse nõdoga wastas Hermann: „Eks ja siis tea, et ma Pärnu Postimehe olnud ja seda nüüd Tartus hakkam Postimehe“ nime all wälja andma. Toimetamisel wajan abi!“

Tartus enne jõulu olles olin Hermannilt tõesti kuulnud, et ta kawatses Pärnu Postimeest selle omanikult enesele osta, kuid sel ajal olid mitmed asjasse puutuwad küsimused veel selgitamata, nii näiteks kõigepealt lubasaamine vormilt ajalehte osta, siis lehte Pärnust Tartu wiia ja wiimaks nime muuta. Pärnu Postimehest Postimees teha. Kõik niisugused vormilised küsimused olid wene walitsusele tihti nagu Goebuse sõlmeks, milsi walit-

sus muud wiisi ei osanud lahti arutada kui mõõka appi wõttes, see tähendab luba andmata jättes. Luba mittefaamise pärast oli sel ajal mõnigi ajaleht jäänud ilmunuta; näiteks J. Hurt ei saanud luba sugugi ja G. R. Jakobson alles aastate pärast. Ei meeldinud wene walitsusele isik, õigem isiku meelitus, siis ei antud isikul luba ajalehe wäljaandmiseks. Dr. Hermann oli õnnelikum mitmest muust; tal õnnestus tarwilikke lubasid Pärnu Postimehe Tartu lehe muutmiseks saada. Uus aasta seisis ukse ees, waja Postimehele Tartus hing sisse puhuda.

Ma ei taibanud ikka veel, mis see asi minusse puutub. „Wäga õige, et waja leht käima panna. Aga mida minul seal juures teha?“

M. J. Eifen — Sai hiljuti 70 a. wanaks

„Mida teha? Mida muud kui mind aidata! Üksi ei suuda ma „Postimeest“ ja „Laulu ja mängulehte“ toimetada ja lehtede lewitamist korraldada. Pead mulle selles subtes abiks jääma!“

See ettepanel sundis mind vastu waidlema: „Kulla sõber, ei see lähe! Olen kaugel Läänemaalt ainult paariks päewaks wälja tulnud, warustamata pejuga ja muude elutarweteta. Kuidas wõin seda wiisi kauemini siia jääda!“

Dr. Hermann ei pannud aga mu wastuwaidlemist tähelegi. Sõhwas selka: „Kas meil Tartus kauplusti puudus, kust elutarbeid saadakse? Ei muud kui jääd siia ja hakkad ametisse. Kodu sul midagi isääralikku teha ei ole, seepärast wõid wäga hästi minuga üheskoos Postimeest toimetada!“

Postimehe toimetajaks pidin siis saama, see oli mõistatuse lahendus. See kohapakkumine tuli mulle nii ootamata kui wälk selgest taewast. Küll olin 1875. aastast peale juba ajalehtedele kaastõdd teinud ja kaastõdd pärast kimbus olnud, olin omal ajal enam mõõda minnes J. Distaweli ja A. Ansoni Pärnu Postimehe toimetamisel aidanud, aga iialgi ei olnud mulle meelde tulnud päriselt ajalehe toimetajaks hakata. Hästi püütsid mul Soome riigiarheoloogii professor J. R. Aspelini wõidud sõnad meeles: „Ara halka ajalehe toimetajaks! See on wiletsamaid ameteid maailmas. Ajalehe toimetamine teeb inimese masinaks ja rikub iseloomu. Tähab toimetaja alati oma arwamist awaldada, taganewad temast lugejad; tahab ta aga lugejate meele pärast kirjutada, peab ta tihti oma digeksarwamise wastu kirjutama. Lühidalt ta saab näitlejaks, näo-katte kandjaks!“

Reid Soome õpetlase sõnu ei olnud ma unustanud. Nimetasin Hermannile, et toimetamise halbu tagajärgi kardam. Aga Hermann ei lastnud pikemalt rääkida, waid sõhwas wabele: „Wõimalik, et nii sünnib, kui keegi eluajaks ajakirjanikuks jääb. Ma ei palu sind aga eluajaks, waid ajutiseks abilisjeks. Ajutine toimetamine ei wõi halbu tagajärgi järele jätta. Ise kawatsen alati toimetajaks jääda, ilma et ometi kardaksin iseloomu poolsest pahemaks muutuwat kui praegu olen! Asi küps: jääd minule ajutiseks abilisjeks!“

Kuidas ta vastu puiklesin, Dr. Hermann ei jätanud järel pealeajamist. Ei aidanud muud kui pidin lubama talle ajuti appi jääda. Toimetuse ruumid oli Dr. Hermann suure turu äärde nurgapealses majas wastu Tartu panki teisel korral awanud. Toimetuse ruumid koosnesid dieti koridori ofsas ühest ainast toast, mille altnad turu ja Emajõe poole läksid, nii et igal hommikul turuelu elawalt silma paistis. Toimetuse ruum sai ühtlasi minu elukorteri, kus ma warju taga peatoimetajast saadud wõobis sbb mõõda saatsin. Toimetuse ruumis pidin ühtlasi tellimisi ja kuul-

tusi vastu võtma, mitte ainult Postimehe jaoks, vaid ka Laulu ja mängulehe jaoks. Wiimasele kui ainult korra kuus ilmuvale lehele kuulutusi ei toodud, küll aga sel pubul veel ikka korra nädalas väljaantavale Postimehele. Uue aasta algusel oli mitu nädalat tellimiste vastuvõtmisega rohkesti tegemist. Kui suurest tellijate arvu kasvast, ei tea ma, sest tellimiste pearaamat leidis peatoimetaja enese juures Westi uulitsas nr. 15. Odava hinna pärast, ainult 2 rubla aastas, telliti Postimeest, kui ta ka kausta poolest väike oli, dieti rohkesti. Aga ka Laulu ja mänguleht leidis palju osavõtjaid: ta lugejate arv tõusis minu teada sel ajal ligi 2000. Igatahes oli Dr. Hermann mõlema lehe mineviku rahul ja arvas, et mõlemad lehed suudavad ta ära elatada, kuidugi mõista, mõisles ta selle väitega ennast ja oma perekonda. Nii palju kui hiljemini kuulsin, vähenes pärastpoole Laulu ja mängulehe lugejate arv ja vist sel põhjusel arvas toimetaja heaks teda mõne aasta pärast ära müüa.

Ülespidamise sain Dr. Hermannilt. Hommikuti saadeti mulle kohvi toimetuse tuppa, lõuna ja õhtusöögiks pidin Hermannii juure Westi uulitsale minema. Hermannii poolt käis talitaja toimetuse tuba puhastamas ja mulle pesemise jaoks vett toomas. Käterätikud ja woodipeesu sain, et mul enesel midagi sellesarnast kaugas ei olnud, kuidugi omalt leivaivanemalt.

Ei või ütelda, et toimetamine eriti palju tööd oleks nõudnud. Peatoimetaja jaotas tööd meie mõlema vahel nii ära: oma hoolde võttis ta juhtkirjade kirjutamise, kõik muu toimetuse töö jäi minu õlale. Nagu tähendatud, lehe väikse kausta pärast ei nõudnud töö suurt jõupingutust. Palju aega tuli tellimiste vastuvõtmisega ja toimetuses jutul käijatega ära viita. Mõni kord pidin reporterina linnas uirma. Laulu ja mängulehe toimetamise kohta mul erilisi kohustusi ei olnud; kirjutasin sellele, mil ise tahtsin. Kuna peatoimetaja ise tavalisest õpsi töötas, langes minu tööaeg päeva peale. Lõunasöögi ajal sai vähe aega viidetud, sest igal filmapilgul võis inimesi lufustatud toimetuse ukse taga ilmuda; nende pärast pidin päeva ajal ikka toimetuses olema. Õhtul selle vastu viibisin dr. Hermannii perekonnas. Peatoimetaja ise vestis hea meelega magusat juttu ehk aga istus klaveri ette mängima. Mängimisele laulis ta tihti kaasa. Iseäranis waimustusse sattus ta mängides ja lauldes seda Ungari laulu: Bringt Zofaier, das gibt Feuer; hoch der edle Ungarwein, lustig muß der Ungar sein! Meeleldi kandis ta ka oma kompositsioone ette. Lauldes ja klaverit mängides saadeti mõni kord 2—3 tundi mööda, siis lahuti ja Hermann hakkas mingi-

slugust artiklit kirjutama. Kui ta ka laulus Zofaieri weini ülistas, ei lastnud ta ometi weinipudeleid lauale tuua. Küll aga ilmusid lauda õllepudelid. Hermann jäi parema meelega õlut kui teed. Alguses soovitas minulegi humalavett, aga kuuldes mu karjklase põhimõtteid, loobus ta mulle festvaleent pakkumast.

Paar nädalat toimetuses töötanud, teatasin peatoimetajale, et mul nüüd aeg maale tagasi sõita, sest et ma pikemaks Tartus viibimiseks ei ole varustunud. Kuid Hermann ei lastnud mind ära sõidud rääkida, vaid seletas, et nüüd palju tegemist, kibe tellimisaeg, mil ikka waja toimetuses istuda, peale selle aastalaat veel täies hoos. Pidin pika pealekäimise järele uuesti järele andma ja edasi jääma toimetusse, ilma mingisuguse tähtaja nimetamata.

Tõepoolest jätkus toimetuses küllalt tööd, eriti edasi tellimisi, kuulutusi ja muud jutulkäijaid vastu võttes. Numbrite soovijad saatsin warsti minema, sest lehe lewitamine ei kuulunud minu kompetentsi. Postimehed pandi riispaela alla ja saadeti tellijatele koju kätte dr. Hermannii omast korterist. Sinna juhatajin kõik, kes kohe soovisid numbreid saada.

Kuu aja pärast kordasin lahkumissoovi, aga niisama vähese tagajärjega kui varem. Pidin weebuariks Tartu jääma. Weebuar lõppes, märts algas, aga mu soovi pandi niisama vähe tähele kui jaanuaris.

Märtsi päewad töid kervade ikka lähemale. Mul muutus kestpäeva ajal talvistes riietes uulitsale minel juba peaaegu võimatuks. Seletasin uuesti peatoimetajale seisukorda. Soojemad päewad nõuavad kergemat riietust, minu riided aga 20 kraadi pakase vastu kohased. Nüüd hakkas peatoimetaja mu seisukorda taipama ja mõõnas mulle märtsi lõpul lahkumise.

Kolm kuud olin vastu tahtmist toimetaja ametit pidanud, nüüd riputasin kohused „warna,“ kui luba nii ütelda ja alustasin tagasiõitu wanemate juurde Welisesse.

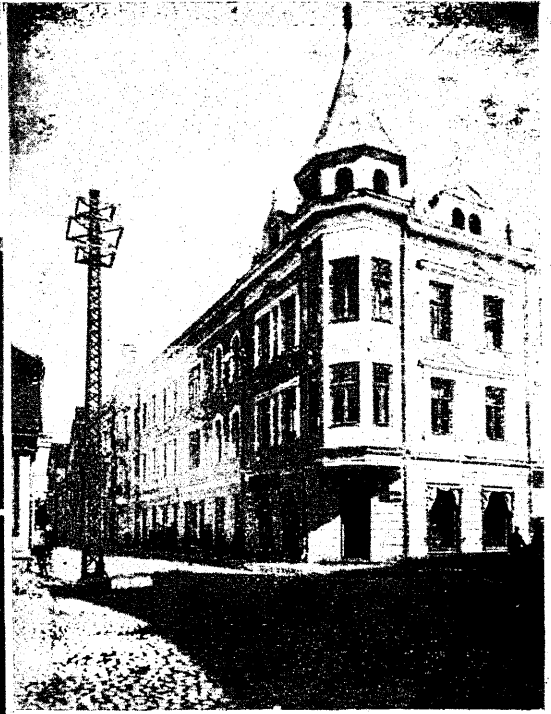
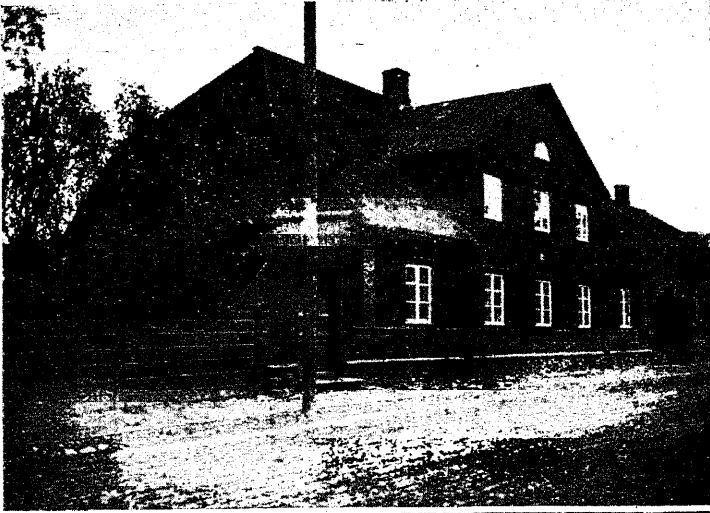
Pean nimetama, et minu ja dr. Hermannii vahel waawatasa küsimus kunagi harutusesele ei olnud tulnud; sest oli täiesti wai- kides mööda mindud.

Zumalaga jättes tänas peatoimetaja mind südamest aitamise eest ja toppis mulle midagi tasku. Mul ei olnud enam mahti waatama hakata, mida tasku pandud. Ei muud kui istusin woormehe trooskaese ja sõitsin jaama. Seal waatasin järele, mida mulle taskusse pandud. Wist taju mu kolmetuuse teenistuse eest.

Käsi tõi taskust 15 rubla wälja.

Rühm külalisi ajakirjanikkude kodus Kosel

Ülal pahemal: Maja Viljandis, kus asus „Sakala“ C. R. Jakobsoni ajal ja kus ka esimene „Sakala“ number toimetati

Ülal paremal: Maja Viljandis, kus praegu asub „Sakala“

All pahemal: „Sakala“ praegune toimetus. Keskel vann. adv. Kaarel Baars, vastutav toimetaja ja kirjastusühisus „Sakala“ esimees; poolringis pahemalt paremale: Jaan Lepik, päevauudised, Arnold Sepp, reporter, Jaan Kask, reporter, Reinhold Hunt, kohalik elu, Eduard Pertman, korrektor ja Aleksander Loorits, tegevtoimetaja

A. Loorits

„Sakala“

23. märtsil 1928 saab „Sakala“ viiskümmend aastat vanaks

Eesti ajakirjandus peatub eeloleval aastal tähelepanu vääriva sündmuse ees: üks tema liikmeid, suurim ja loetavaim ning ühtlasi tähtsaim provintsileht „Sakala“ saab 23. märtsil 1928 viiskümmend aastat vanaks.

„Sakala“ on neid väheseid ajalehti, kes neis oludes, mis meil enne riiklikku iseseisvust valitsesid, on suutnud nii kaua vastu pidada, et sel ajal, mil meie pühitseme riikliku iseseisvuse kümnendat aastapäeva, võib tagasi vaadata poole-aastasajalise ilmumise peale, võib mälestada n. n. kuldjuubelit.

Ainult „Postimees“, kes on õieti küll kahe lehe — „Perno Postimehhe“ ja „Eesti Postimehhe“ — järeltulija, on „Sakalast“ paarikümne aasta võrra vanem.

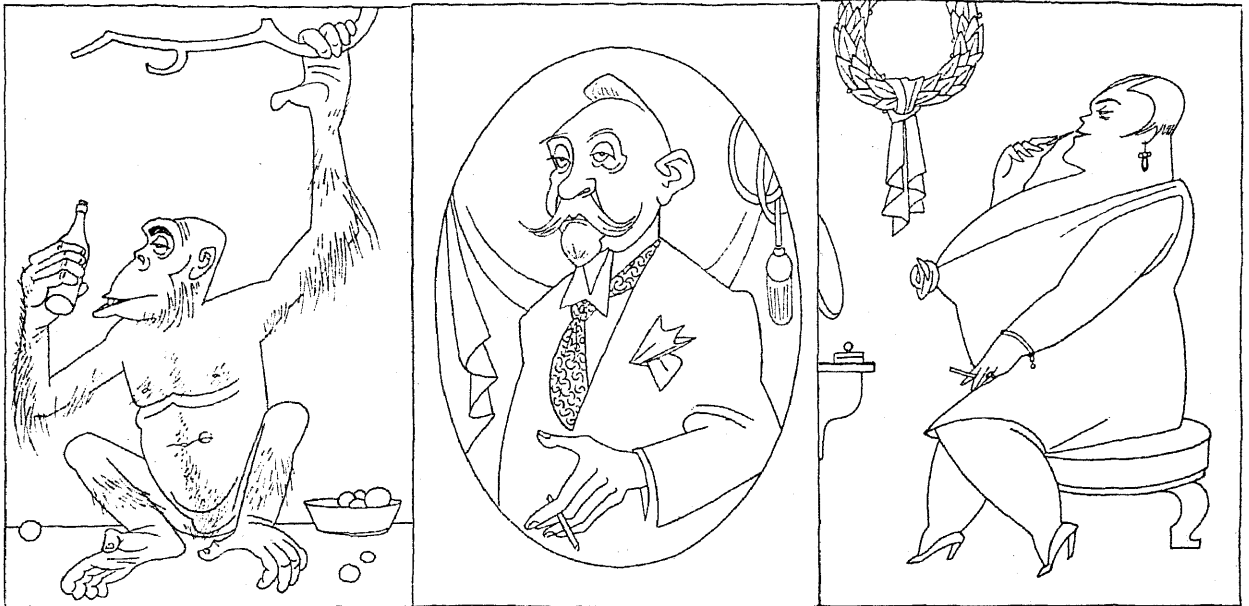
Need 50 aastat, mis „Sakala“ on ilmunud, kujundavad enesest Eesti ajaloo tähtsaima ajajärgu, — ajajärgu rahvuslikust ärkamisest kuni riikliku iseseisvuse ja selle kindlustamiseni. Kes saab ja tahakski salata „Sakala“ teeneterikast tegevust sel ajajärgul! Eriti oma algupäevil on „Sakala“ enese jäädavalt Eesti ajalukku sisse kirjutanud, olles neid, kel on

kõige suuremad teened Eesti rahvusliku mõtte kasvatamisel ja rahva äratamisel ning koolitamisel poliitiliselt. Seisis ju „Sakala“ eesotsas sel ajal meie esimene ja suurim poliitikamees C. R. Jakobson.

Just rahva poliitilise kasvatamise alal seisavadki omaaegse „Sakala“ suurimad teened. Ja neis kättesaadavuses tekkinud lahkuminekutest selleaegsete rahvajuhude vahel ongi tingitud „Sakala“ asutamine 50 a. tagasi.

Isa Jannseni kiriklik ja saksasõbralik „Postimees“, nagu teda Peeterburi eestlased-patrioodid, n. n. „rahvasõbrad“ Köler, Karell j. t., tabavalt ära määrasid, ei suutnud meie kiirelt arenevas ärkamises kuigi kauaks jääda isegi ajakirjanduslikuks ainuvalitsejaks, kaugeltki siis mitte tooniandjaks rahvuslikus poliitikas, kus oli tarvis rohkem selgroogu ja sirgejoonelikust vahekorras kohalikkude sakstega, kui seda oli vanal Jannsenil.

Varssi peale „Perno Postimehhe“ ilmuma hakkamist sai selgeks, et Jannsen ei suuda rahuldada selleaegseidki vabameelseid eestlasi, kellede eesotsas sel-

Lugupeetud poliitikategelane Ants Kriis.
Kandidaat välissaadiku kohale

Shimpanse Koko, tähelpanuväärilisem
eksemplar Londoni loomaias

Uus tehöövel töötamas

sid ülalmainitud peeterburilased. Jannseni Pärnust Tartu kolimise ja „Eesti Postimehhe“ asutamise aegu (1863. a. lõpul) juba liikusid mõtted uue Eesti rahvuslik-vabameelse ajalehe käimapanemise üle. Ka Kreutzvald ja Hurt (kirjavahetus Kõleriga 1864) tundsid selleks tarvidust. Mõtte teostamine aga viibis, kuni aastate pärast Carl Robert Jakobsonis leidis isik, kes asja läbiviimisele asus.

Peeterburist tuli melle sel ajal üldse vabamat õhku. Ka Jakobson, kes läinud aastasaja kuuekümnendates aastates sinna elama asus, tõi sealt kaasa vabameelse mõtteviisi, sai seal õieti täieliku pöörde Eesti rahvuslikus sihis, hakkas seal Eesti rahvuslaseks. Käies kodumaal, pidas ta 1869. ja 1870. a. Tartu „Vanemuises“ oma kuulsad „Kolm isamaa kõnet“, millede pärast ta Jannseniga täiesti lahku läks, nii et Jannsen isegi Jakobsoni kaastööd enam vastu ei võtnud.

Nüüd ei jäänud enam teist teed, kui asutada leht, kus n. n. vabameelsed rahvuslased omi mõtteid vabalt avaldada oleksid võinud.

Kohe alustatigi selleks eeltöid. 1871. aastal palus Jakobson valitsuselt luba oma lehe väljaandmiseks. „Eesti Koit“, nii oli lehe nimi kavatsatud, ei pääsenud aga ilmale, sest luba jäi saamata.

Alles 1878. aastal läks Jakobsonil korda mõjuvate peeterburilaste dr. Karelli, prof. Kõleri j. t. kaasabil kui ka oma isiklikkude sidemete tõttu mõnede keisrikoja liigetega (Jakobson oli mõnda aega kodukooliõpetajaks ühe suurvürsti perekonnas) luba saada uue eestikeelse ajalehe väljaandmiseks „Sakala“ nime all.

11. märtsil 1878. a. vana kalendri järele ilmuski „Sakala“ esimene number Viljandis, mille C. R. Jakobson oli valinud oma tegevuse keskpunktiks, sest siia ligidale (õieti küll üle 50 versta eemale, kuid sel ajal, kui veel raudteed polnud, oli see maa küllalt

lühike) oli ta omale suure talu ostnud. Lehe nimi — „Sakala“ — oli samuti seotud Viljandiga kui vana-aegse Sakala maakonna pealinnaga.

„Sakala“ tõi oma ilmumiseaga uue tugeva liikumise Eesti avalikku ellu, lõi uue ajajärgu Eesti rahvuslikus liikumises. Vabameelse voolu häälekandjana sai „Sakala“ esimeseks Eesti rahvuslik-poliitiliseks ajaleheks, esimeseks Eesti rahva kasvatajaks poliitiliselt.

Jakobsoni siht oli: „Kõigest jõust tööd teha, et igas isamaa asjas, mis meie vaimuelu edendab, edasi jõuaksime“ ja „ilma kartmata võitlusesse astuda tõe ja õiguse eest ning võltsimata rahva tahtmist kuulutada“. („Sak.“ nr. nr. 1 ja 2 — 1878. a.)

„Sakala“ elustas ja õhutas erilisel rahvuslikku vaimu, astus avalikku võitlusesse Saksa ülivõimu ja mõisnikkude eesõiguste vastu; nõudis „talupoja seisuse“ vabanemist, „isevalitsust“ (omavalitsust. A. L.), Eesti keelele eluõigust, rahvahariduse tõstmist; taotles koolide ja üldse rahva vaimuelu kiriku ning mõisa mõjuvõimust pääsemist; võitles õiguse, inimsuse ja vaimuvabaduse eest; rõhutas majandusliku paranemise ja kultuurilise iseseisvuse vajadust, avaldas mitmesuguste uuenduste nõudmisi jne. — „Sakala“ programmilised ülesanded ulatasid seega hoopis kaugemale kui kunagi varemalt Eestis, C. R. Jakobson esimesena tõsisena Eesti poliitikamehena kirjutas „Sakalas“ ja kõneles rahvaga „Sakala“ kaudu nii, kuidas seda keegi varemalt polnud julgenud ka omakeskiski mitte.

Vabameelne, selleaegse mõiste kohaselt koguni käremeenegi „Sakala“ leidis elavat vastukaja terves Eesti rahvas. „Sakala“ lugejate arv ulatas kohe esimestel aastatel 4000 peale, mis siis üllatavalt suur oli ka ülemaailsegi ajalehe jaoks, tema ümber koondusid kõik tähtsamad Eesti mehed, temast kõneldi igalpool

Kuulus operetitäht valmistub etteastele Maailma ilusam naine, miss Lia Mia. 120-aastane nõid Kutenay indiaanlaste Sai New-Yorgi iludusvõistlusel esimese suguharust oma „ametimundris“ auhinna

Eestis. — „Vaevalt on kolm mõistlikumat Eesti meest viimasel ajal koos juttu võinud ajada, kus mitte „Sakala“ nende suus ei oleks olnud“ — kirjutas Jakobson ise „Sakalas“ (nr. 7, 1880. a.).

„Sakala“ tõusis korraga tähtsaimaks teguriks Eesti avalikus elus ja jäi sellena püsima C. R. Jakobsoni surmani. „Sakalaga“ oli Eesti elus vabameelsete rahvuslaste lipp mõjukalt lehvima pandud. Jakobson ja tema käre „Sakala“ olid suurimad Eesti iseteadvuse ja rahvustunde tõstjad — ja sellena jääb „Sakalale“ alati aupaik meie ajalukku.

Kuid väikene ja kõrvaline Viljandi ei suutnud alaliselt jääda selleks keskkohaks, kust Eesti elu juhtida võiks. Selleks oli „Sakala“ asupaik liig halvasti valitud, et ta võiks püsivalt etendada seda osa, mis talle langes oma ilmumise algpäevil.

Õige varssi — Jakobsoni surmaga — langes ka „Sakala“ tähtsus. Juhhi ja südima eestvõitleja kaotanud vabameelsetel rahvuslastel ei olnud teist juhti, kes oleks suutnud seista Jakobsoni asemel. Kõik mahajäänud tähtsamad tegelased, muidugi Jakobsoni mõtteosalised, elasid lehest eemal, kaugel Viljandist, tüsedamad neist Piiteris. Lehele väärilist Jakobsoni asendajat ei saanud neist kellestki ja toimetuse töösse rakendatud Jakobsoni järeltulijatest ei olnud ükski vääriline Jakobsoni tegevust jätkama. Selle tõttu kaotas leht lühikese ajaga oma senise seisukoha ja muutus varssi pärast Jakobsoni surma Viljandi kohalikuks häälekandjaks, ega pole kunagi enam Eesti elus oma algpäevadele vastavat sõna kaasa rääkinud.

Mitmete omanikkude kätest sellest ajast peale läbi käies ja veel sagedamalt oma toimetajaid vahetades, on „Sakala“ oma pika eluea jooksul väga mitmesuguseid päevi näinud ja temas on õige mitmed tuuled puhunud.

Pärast Jakobsoni surma (7. märtsil 1882. a. v. k. järele) jäi „Sakala“ varssi hoopis seisma. Paar

kuud seisnud, hakkab ta Jakobsoni pärijate väljaandel ja J. Kõrvi toimetusel uuesti ilmuma. Peagi lahkub aga J. Kõrv, kes ennast ju pidas Jakobsoni ideede kandjaks, toimetusest, kuhu 1883. a. tuleb J. Jürgenstein (Lill) ja 1884. a. J. Lipp. Jakobsoni pärijad ei jõua aga lehte enam välja anda, juba 1884. a. oli leht rendil, kuid 1885. a. jäi jällegi seisma, kuni viimaks Jüri Peet ta oksjonilt omandas ja uuesti käima pani.

Lehe lugejate arv oli selleks ajaks langenud alla 500, kuna ta Jakobsoni ajal püsis isegi üle 5000, vist on — selleaegsete trükitööliste mälestuste järele — ulatanud kord koguni 6000 ligidale. Jüri Peet hakkas lehte ise toimetama ja püüdis teda uuesti üles tõötada. Tal läks küll korda lugejaid natukene tagasi võita, kuid endise mõjuvõimu saavutamiseks Jüri Peet ei kütüinunud, temal ei olnud selleks mingisuguseid eeldusi. Leht ilmus üsna kahvatuna ja ilmetuna, ilma kindlate seisukohtadeta.

Mitte paremaks ei muutunud seisukord Jüri Peeti pärija Ado Peedi ajal, kes 1893. a. lõpul „Sakala“ peremeheks sai. Toimetasid siis lehte K. Krimm, selle surma järele M. Kampmann ja edasi A. Peet ise, kes lehe veebruarikuus 1904 kaks korda nädalas ilmuma sõandas panna. A. Peedi aegse „Sakala“ teatavaks vouruseks võib ju pidada suurima vaenu, õieti vihase vaenu kohalikkude sakste või „võimsate ja vägevate“ vastu, nagu A. Peet ise armastas väljendada, — kuid ainult sellest oli vähe lehe mõju tõstmiseks. Küll aga sai see saatuslikuks nii A. Peedile enesele, kui ka „Sakalale“ n. n. punastel aastatel, mil tervet Peetide perekonda tublisti vintsutati ja „Sakala“ selle tõttu jälle seisma jäi (1906).

Alles 1908. aastal hakkab „Sakala“ uuesti ilmuma, minnes nüüd juba üle uute omanikkude H. Turpi ja agr. J. Kipperit kätte. Vahepeal on aga Viljandis edueraakonna leht asutatud — esialgu „Rahvaleht“ ning selle seisma jäädes „Viljandi Teataja“ — ja „Sa-

kalal" kipub pind hoopis kaduma, seda enam, et toimetajad lehele ei sihti ega sisu ei suutnud anda.

Uus aasta toob „Sakalale" jällegi uue peremehe, aprillis 1909 kaotab „Sakala" iseseisvuse ja läheb Pärnu „Meie Kodumaa" meeste kätte, kes Viljandis „Sakala" nime all „Meie Kodumaa" ilmuda lasksid, lisades juurde vaid R. Hanssoni toimetatud kohalikke sõnumeid. Ühes „Meie Kodumaa" peremeeste vahetamisega muutusid ka „Sakala" peremehed, kuni 1911. a. leht saab Tartu „Meie Aastasaja" sabaks, mida toimetab H. Avikson.

Väikesele Viljandile oli sel ajal nähtavasti liig paljaks kaht lehte, kuigi sabasid, ülal pidada. Nii „Sakala" — „Meie Aastasaja" sabana — ja „Viljandi Teataja" — „Postimehe" sabana kiratsevad nii sisulult kui ka materjaalselt.

Ilmasõja puhkedes muutus seisukord päevpäevalt raskemaks, kuni viimaks mõlemad lehed vann. adv. Kaarel Baarsi õhutusel 9. novembril 1914 ühinesid „Sakala" nime alla, kuna lehe väljaandmiseks moodustati kirjastusühisus „Sakala".

Sellest ajast peale algab jälle tõus „Sakalale", kes juba kolm korda nädalas ilmuma on hakanud. „Sakala" sai omale juhtivaks toimetajaks tuntud ajakirjaniku Hugo Raudsepa (Milli Mallikase). Ilmudes kompromiss-lehena, koondas ta ilmasõja aastatel oma toimetusse veel teisigi tüsedaid jõude, nagu Jaan Kärneri, Aleksander Sibula, Eduard Schönbergi, Jaan Vahtra j. t., kes lehe tasapinda tunduvalt tõstsid.

Revolutsiooni päevil muutsid seekordsed toimetajad Hugo Raudsepp ja Jaan Kärner lehe õige käremeel-seks, tegid temast oma partei — sotsialistide-revolutsionääride — häälekandja, samuti nagu ka vastutavast toimetajast adv. Osvald Leikist sai järsku suur revolutsionäär, üldse terve Viljandi õige „punaseks" läks. Siis tuli aga ühes toimetajate vahetamisega järsk mõõn ja 1917. a. oktoobri-revolutsiooniks oli „Sakala" juba „kontrevolutsiooniliseks" suutnud saada. Toimetatud H. Vellnerilt ja J. Animägilt oli ta tõsi-seks pinnaks enamlastele ja sai ilmuda vaid järjekordse nimemuutmise, iga number tuli välja uue nime all: „Uus Sakala", „Meie Sakala", „Meie Uus Sakala" jne., kuni ta lõpuks — 1918. a. algul — hoopis seisma sunniti.

Eesti iseseisvuse väljakuulutamise päeval, 24. veebruaril 1918, saab „Sakala" jälle end näidata, kuid ainult üheks korraks, sest marssisid ju Saksa sõjaväed kohe peale iseseisvuse manifesti ettelugemist linna sisse ja sulgesid ka „Sakala".

Okupatsiooni lõppedes jätkab „Sakala" ilmumist 15. nov. 1918. Ajutiselt antakse leht välja ainult kaks korda nädalas, kuid varssi — 17. märtsist 1919 minnakse üle kolme korra peale, nagu varemgi ja nagu „Sakala" tänapäevgi ilmub.

Nende ridade kirjutaja asus „Sakala" juurde 20. märtsil 1923 a. ja on tegutsenud siin senini, olles vaid lühikest aega vahepeal Viljandi maavalitsuse liikmeks. Ühes endisest toimetusest ületulnud hr. Jaan Lepikuga,

kes alates 1922 a. kuni tänapäevani vahetpidamatult on toimetanud päevauudiseid, tuli algul töötada väga rasketes tingimustes, kuid lehe vastutava toimetaja ning lehte väljaandva kirjastusühisuse „Sakala" esimehe K. Baarsi lahkel toetusel on korda läinud neist üle saada.

Viis aastat tagasi loeti „Sakalat" vaevalt paaritud-hande eks. ümber. Ühe aasta pärast oli lugejate arv tõusnud umbes poole võrra, tõusis järjest edasi, 1925 a. ulatas üle 5000 ja nüüd juba võib „Sakala" öelda, et teda loetakse rohkem, kui mitte kunagi varem, nimelt 6000 ja rohkemgi eks. Peale „Sakala" ilmuvad aga veel „Sakala" lühendatud väljaannetena „Pärnumaa" ja „Järvamaa", millede lugejaid juurde arvates „Sakala" lugejaskond tõuseb 8000 peale.

Niisugune on üldjoontes „Sakala" praegu. Kuigi ta nüüd oma suure eelkäija ja asutaja ülemaaliku tähtsuse ni ei küüni, siis ometigi Sakalamaal omab „Sakala" praegugi üldtunnustatud seisukoha ja teiste provintsilehtede seas sammub ta esirinnas. Nende ridade kirjutaja isiklikult on veendunud, et oma 50 a. ilmumise juubeliks oleks „Sakala" küps muutuma päevaleheks ja sellega ka selles suhtes astuma sammu edasi meie provintsilehtede peres.

O. Krusteni karikatuur

VÕIM

Endine võimumees: „Enne võitlesin ajakirjanduse vastu, nüüd laotan teda laiali

1. Eesti ajakirjanikkude kodu Kosel

Vaade pargist

Edmund Hunnius

Kohtamine

Ei! Kunagi enam! See on ometi koguni piinlik. Ja tavalisti ka tagajärjetu. Ja kuigi mitte. Tõepoolest, ma loen seda üheks meie kultuuri lollimaks harjumuseks, seda närveerutavat ootamist mingi sündmuse peale, mille mõjutamine hoopis sugugi ei seisa meie võimuses.

Juba koha ning aja valik on seotud suurte raskustega, sest on ju kalitlemata kindel, et määratud tund tol teatud päeval, mille valimisega lõpuks hakkama on saadud, ei sobi kogunisti. Ja üldse, — kas peab eelistanama selget päeva või diskreetset tundi õhtuhämarikus? Esimesel juhtumisel võid ju hoopis kergesti sattuda pühitsematute silmade valve alla, ja kaaine päevavalgus pole soodne säärase juhtumuse romantikale. Teisel juhtumisel jälle võid väga kergesti oodatust mööda sattuda, ka ühe argliku partnerinna kergesti ära peletada.

Mitte vähem raske pole koha valimine. Peab see olema mõni elav uulits või mõni kõrvaline, vaikne tänav? Üks pink pargis, kohvik, teater, kino või muuseum?

Kõik see nõuab küpset kaalumist, kusjuures silmas tuleb pidada armastusväärse partnerinna iseloomu, kellega ees on see vahva juhtumine. Mis aga jällegi on seotud omade raskustega, kuna tavalisti seda iseloomu ju veel ei tunta, sest jutt on siin uutest tutvustest, mille sulle on kinkinud juhus, kuulutus, anonüümne kirjavahetus, põgus kokkupuutumine. Hiljem on see ju teadagi kõik hoopis teisiti, palju lihtsam.

Jah, nüüd seisad siis lõpuks kohal. Pärast seda, kui oled tähtsad toimingud edasi lükanud, avatlevad kokkulepped mööda lasknud minna. Ütleme umbes 5

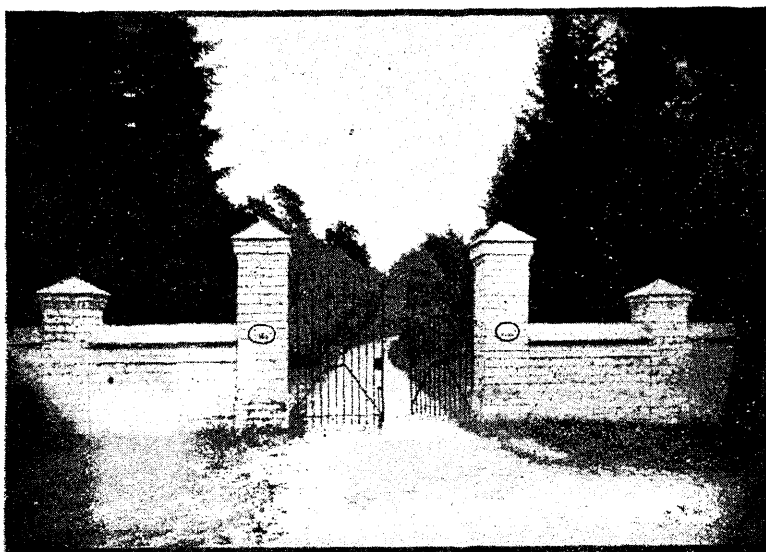
minutit enne kella kuut raekoja ees. See tähendab, sa ei seisa ju muidugi mitte, vaid kõnnid aeglaselt edasi-tagasi. Liig aeglaselt lõpuks? Ehk oleks kavalam teha nii, nagu ruttaksid kuhugi? See torkab ju vähem silma meie ruttamiseajajärgul. Kuid seks on teejupp liig lühike ja varssi läbi käidud, liig kaugele minna ei tohi, ja tuleks nii siis ühtsoodu ümber pöörata, mis jällegi on kahtlustäratav, nagu plaanitseksid midagi erakorralist.

Üldse, kui rumal, et sai valitud just see koht, aga mitte too vaikne Rüütli tänav või mõni kõrvaline puiestee Kadriorus. Kuid siin! See on ju päris kadulipujooks. Kõikide silmad vahivad su poole. Kogu linn paistab kokku voolavat, et vahtida mind ja lõbus-tuda mu haledast olukorrast. Võib olla on temagi pealtvaatajate seas, mõne sõbrannaga muidugi, ja vaatleb itsitades oma veetlevuste õnnetut ohvrit, kelle ta muidugi otsekohe möödaminejate seast üles leidis ja läbi nägi.

Neetud edevus! Nagu inimestel muud paremat teha ei olekski. Tõeliselt ei pane mind tähele ükski inimene, nagu see ka muidu elus nii on. Nii jutlustab lohutavalt mu külm, ükskõikne, mu ülesastumist irooniliselt vaatlev mõistus. Tal on hea jutlustada. Mis temal viga! Tema ei blameeri end iialgi. Ikkagi, meel-samini riputaksin enesele kaela ühe plakati, millel suurte tähtedega oleks kirjutatud: ma ei oota siin mitte üht veetlevat noort daami, vaid oma vana tädi. Igatahes, — seda esiteks keegi ei usuks ja teiseks torkaks see veel rohkem silma kui mu raugematu edasi-tagasi käimine.

Kui piinav on see salatsemine, mida ometi läbi

2. Eesti ajakirjanikkude kodu Kosel

Värad

peaks nägema ka rumalaimgi vastutuleja. Mul pole ju mingit talenti näitlemiseks. Meelsamini karjuksin valjusti: „Ja muidugi, mu daamid ja härrad, mul on üks kohtamine ees, ma olen nii vaba, või nii loll, nagu just soovite, kuid kuradi pihta, mis puutub see teisse! Siis oleks ometi seisukord ühe ropuga selge ja mind vähemasti ei peetaks nii ogaraks nagu ma ei märkaks, et kõik juba ammu mu konksud kätte on saanud.

Kuid see ometi hästi ei lähe, see karjumine, arvan ma, sama vähe nagu plaanisetud plakat, ja nõnda püüan ma kramplikult teha nõndanimetatud „süütut“ nägu, mis ometi paremal juhtumisel häbematul viisil sarnleb lollile näole, nii lollile, et seegi tingimata silma peab torkama.

Vahepeal on kell ammugi kuus löönud, meie kokkuraägitud tund, kuid muidugi pole ses möödaminejannade parves märgata veel kedagi olevust, kes kannaks seda nii ülialgupäraselt valitud tunnusmärgi mõne lille või põõsa näol, nagu aastaaeg lubab. Mitte jälgegi! Kauem kui veerand tundi ei oota ma milgi tingimisel, olgu väljavaated kui avatlevad tahes. Pean ka seesuguseis asjus oma põhimõttele truuks jääma. Ja kes nagu mina kogemuste põhjal teab, kui ääretu pikaks võib venida niisugune veerandtund, see mõonab, et veerandtunnilise ootamisega küllalt on täidetud kavalerikohustused.

Juba on minutiosuti üsna kolme lähedale langenud. Noh, nii või nõnda. Varssi on see piin igatahes möödas.

Seal, — oh Jumal! Seal ta on! Sest see peab ta küll olema. Kahtlemata, see on tema. Väldkiirelt kerkiva meeleheitliku põgenemisplaani hävitab pärastist kahjatsust meeletuletav mõistus, ja siis kergitad viisakaks teretuseks kübarat, rohkem kohmetult kui võitvalt naeratades. Ja nüüd järgneb tavalisti suur õnnetus: tulija ootusrikkalt küsiv, süütultõbralik naeratus tardub jäiseks tõsiduseks, pilgus imestav etteheide. Esimene soodus silmapilk jäi kasutamata, seisukord muutub täbaraks.

Võimalusi on ju palju. Nii siis esiteks: tema on pettunud. Väga piinlik, teadagi, kuigi mitte uus. Ainus lahendus: mingisuguse poolenisti tõenäolise ettekäände abil kohtamine võimalikult lühike teha ja kaduda. Sama maksab vaevalt vähemal määral piinliku ümberpööratud juhtumuse jaoks, et pettunud olen mina, see tähendab: r ä n g a s t i pettunud, sest pisut pettunud ollakse küll ikka. Peab ju õppima rahulduma ses hädaorus. Lahkumise viisi peab sel juhtumisel valima ühe varjundi võrra õrnema ja viisakama, mis ei osutu

raskeks, sest tunned end suurimal määral olukorra pere-mehena. Minu pehme, liig hea süda kannatab raskesti seesugustel puhkudel. See vaene laps! Ja siis on ka läinud viimane kübekene huvist, sest teatavasti miski ei tapa armastust nii põhjalikult. kui kaastundmus. Vähemasti mehe juures. Kas pole see mitte sügavamaks põhjuseks asjaolule, et naistele tõeliselt meeldivad ainult jöhkrad mehed?

Kolmandaks: mõlemapoolne pettumus. Kõige lihtsam kaalus. Minnakse lahku naeratades ja kerge südamega, kui võimalik, siis naljaga.

Ja nüüd jõuan ma kõige raskema juure: ei olda pettunud. Ei kummaltki poolt. Vähemasti alguse jaoks mitte, hiljem ollakse seda ju muidugi ikka. Nüüd tahad end mõistagi näidata omast parimast küljest. Nagu paabulind podistad igasugu rumalat, täitsa armetut kraami välja, et siis äkitselt selle jutuskelu edevast labasusest rabatuna vait jääda. Karmilt sulgub ka tema lõbusa lobisemise muretu allikas ja lugu lõpeb nagu eespool: kontakt on alatiseks rikkis.

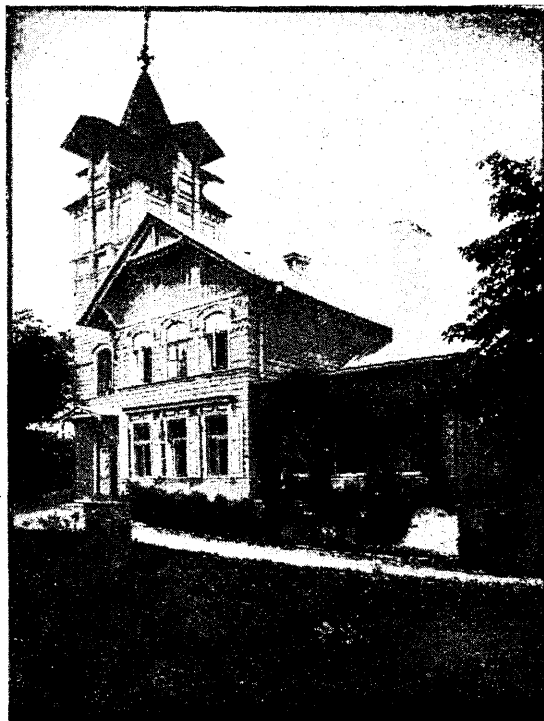
Mida nüüd peale hakata selle taevast sadanud kallisaraga? Kuhugi kinno? Kui loll! Mida see pakub? Seda võib väga hästi ka üksinda, sest nii pime, kui harilikult arvatakse, seal sugugi ei ole. Kuhugi kabinetti? Hm, hm, sellejärgi ei näe ta õieti mitte välja, ehk küll just ses punktis teatavasti need suurimad üllatused juhtuvad.

Ka võib see asi kalliks minna, ja just täna on muidugi su kassaseisukord sandim kui muidu. Kõige parem, tee tänaseks lõpp ja määra kokkusaam homseks. Seni juba midagi sobivat välja mõtled. Võid rahus kaalutella ja mingi plaani välja töötada. Ja homme ollakse ka juba pisut rohkem tuttavad.

Kõige parem on, kui ta sugugi ei ilmu. Aeglaselt, aeglaselt langeb kellaosuti alla poole esimest veerandit. Nii, nüüd veel kord edasi ja tagasi ja siis pöörad kergendatult hinge tõmmates energiliselt ümber, heidad kõik maskid ära ja sukelduid puhta südametunnistusega jälle rahva sekka, nullina nullide hulgas, mitte enam märgituna kõrgelt lendavaid edevaid plaane jälgiva juhtumuseotsija Kaini märgiga.

Seguneb küll sihitu, aeglase vabaduse tunde rahulolevasse mugavusse mingi haavunud nukruse alatoon. Muidugi, — nii läheb sul ikka, kuna kõik teised igal nurgal menurikkaid, salapäraselt erutavaid, väga romantilisi kohtamisi sooritavad. Ja siis, see pisut õones plaanitu igavuse tunne. Mis nüüd peale hakata selle kättejõudnud, küllaltki vaevakalt reserveeritud õhtuga? Kas me ei heidaks õige pilgu klubisse?

3. Eesti ajakirjanikkude kodu Kosel

Ühismaja vaated

Arnold Liiv

Jooni meie ballaadide ja valmide kirjaniku Jakob Tamme elust

Klassikalise koolikirjanduse kaudu on saanud tuttavaks laiadele hulkadele Jakob Tamme valmid ja ballaadid. Eriti köitvalt mõjuvad Tamme ballaadid oma salapärase müstikasse uppuva sisuga. Kirjaniku viimastel töödel on pea kõigil see salapäralisusse uppumise tendents. Seletatav on see kirjaniku enda kaldumise ja huviga müstikasse ja spiritismi.

Aastat 35—40 tagasi võttis Saksamaal Berliinis eriti hoogu okultism ja spiritism igasuguste vaimude väljakutsumiste näol, kui ka üldse huvi vaimudeilma kohta.

See vool tungis ka meie sellel ajal Väike-Maarjas elutsevatesse kirjanikkude perre. Ta haaras pea tervelt Jakob Tamme.

Olin J. T. koolipoiss V.-Maarja kihelkonnakoolis ja tema minu vanemate igapäevane külaline. Kirjanik elas minu isakodust paarsada sammu kaugel. Ta käis harilikult kaks korda päevas isa pool — hommikul ja õhtul — „enda vanapoiisi südant välja puistamas“ — nagu minu ema tema kõneluste järele sõnas.

Kord, ühel pühapäeva õhtul tuli Tamm meile kahe teise tugeva mehega. Tema kaaslasteks olid Georg Lurich ja Aaberg. Esimene oli kirjaniku endine koolipoiss ja teine selle sõber. Mõneminutilise jutuaamise järele toodi Tamme ettepanekul meie kolme jalaga lepalaud välja ja hakati vaime ilmutama. Eriti õudne

oli see, kui mehemürakate käsul kolmejalgne lepalaud ühest toast teise liikus, kuna „kolm hiiglast“, nagu meie, lapsed, neid salaja hüüdsime, sõrmi hoides laual sellele järele kõndisid. Mida seal kõik küsiti vaimult, ei mäleta, kuid midagi õudset oli see küll, sest mäletan, et selle võõruskäigu järeldukel ma mitu ööd ei saanud hästi magada...

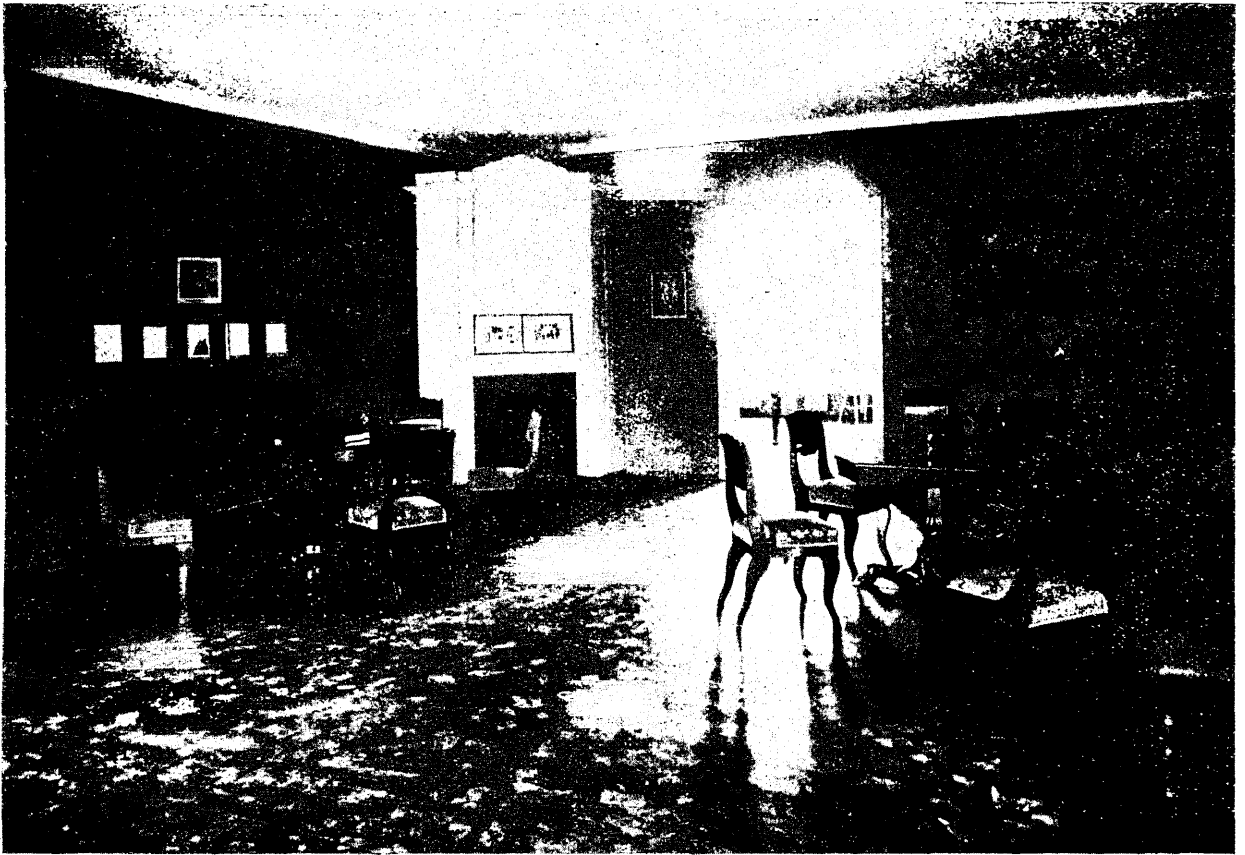
Huvitav oli ka Jakob Tamme juures see, et ta oma suure jõu peale vaatamata kartis pimedas surnuaiast mööda minna. Keegi minu vanemate perest pidi ikka kirjanikku saatma, kui tal alevi surnuaiast tuli mööda minna.

J. Tamm oli füüsiliselt tugev mees. Nii ei suutnud kaua aega tema õpilane G. Lurich, olles ju kuulus maadleja, J. Tamme sõrme lahti vedada. Kord, kui Lurich jälle „sõrmkooku“ vedades Tammele alla jäi, rippunud ta päevade viisi harjutades sõrmipidi raudrõngas, et oma kooliõpetajat võita. Veeti siis uuesti paari nädala pärast „sõrmkooku“ ja võitjaks jäi nüüd lõpulikult Lurich.

On teada, et Tamme ja tema sõprade G. Lurichi ja jõumehe Aabergi surm oli kaunis salapärane — esimesel 1907 a. V.-Maarjas ja teistel Venemaal.

Valmide kirjanik ja ballaadide looja nägi enne surma paar päeva nägemisi, enda isiku teisikut ja

4. Eesti ajakirjanikkude kodu Kosel

Saal ühiselumajas

koguni kolmikut. Ta arvas, et sureb üks J. Tamm kui inimene ja jääb teine ellu kui kirjanik jne.

Lugeses ja uurides vastavat kirjandust, teadis Tamm vahel õige õudseid asju jutustada vaimudeilmast ning inimelu müstikast, mida meie, noored, imetusega kuulasime.

Eriti tõukas valmide kirjanikku salapäralist vaimudeilma uurima „Ärina sauna tont.“

Lugu oli järgmine: paar-kolm kilomeetrit V.-Maarja alevist eemal asus Ärina mõisa saunaküla. Esimeses metsaserval asuvas üksikus saunas elas joodik saunik X. oma naise ja tütreaga. Saunamehe tütar sai õnnetumal surma ja selle järele poos saunataat end 10—12 sülla kõrguse sileda männi latva püksirihmaga üles. Puu otsa oli mees kaine peaga roninud ja seal viinapudelil tühjendanud...

Sauna jäi elutsema üksik lesk, kes mõni kuu peale mehe õudset surma naabritele kurtma hakkas, et ta enda saunas rahu ei leia salapärase koputamise tõttu, mis igal õhtul kordub iseajal ja iseviitsil, kord ühes, kord teises seinas. See „vaimude koputamise jutt“ lagunes kiiresti laiali. Hakati kuulamas käima. Algul käisid lähemad naabrid ja külaelanikud vaimu vigureid uurimas, kuna pärast sellest toimingust ka V.-Maarja ale-

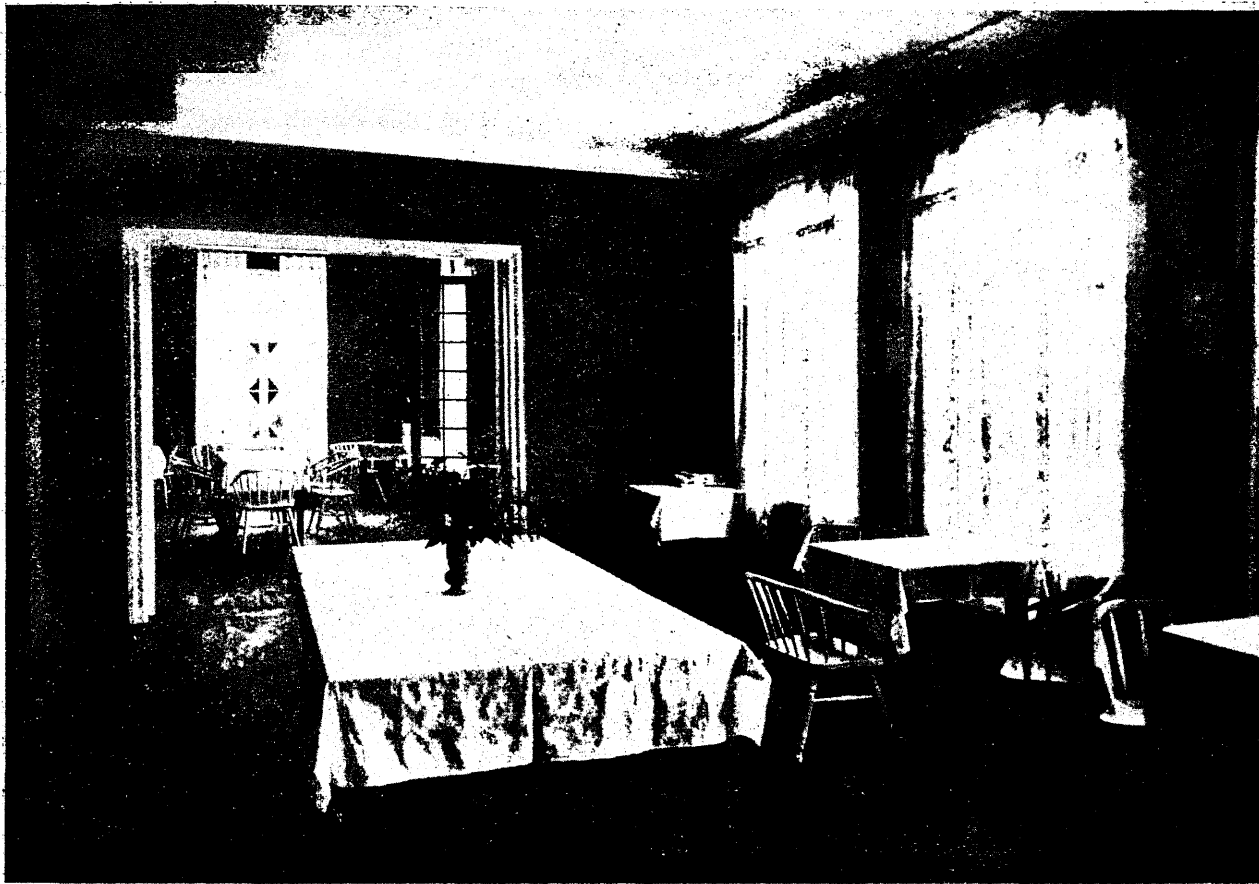
viku elanikud osa võtsid. Mõne nädala pärast voolas õõseti rahvast isegi ligi 30 kilom. eemal asuvast Rakverest sauna juurde kokku. Tondi koputamisest ja temaga kõnelusest löökide arvu kaudu võttis J. Tamm elavalt osa. Ka mina käisin isa Jakobiga imelikku koputamist kuulamas. Tumedad mütsud kord ühes, siis teises seinas olid õudsed vaikselt, külmal veebruarikuu ööl kuulata...

Et rahvast õhtuti palju kokku voolas, oli politseil palju tegemist, ning arvatakse, et kreisiülema abi sauna lasi põlema panna, sest ühel õhtul varakult hakkas imelik saun põlema ja põles täielikult tuhaks. Koputamise põhjused jäid selleaegsetele uurijatele teadmatuks. Politsei seletas, et keegi tundmatu isik olla rahvast peetnud kavalusega mitu nädalat.

Selle Ärina sauna tondi olemasolu kinnitamiseks teadis Tamm jutustada palju lugusid, mis ta lugenud sarnaseid nähtusi pooldavast kirjandusest. Kuid kõigest sellest aiasin, et Tamm tondiloost kinnitust leidis enda usule looduses peituva müstitsismi kohta.

Selles J. Tamme eluaja loomingus leiame rohkesti ballaade, nagu näit. „Ristid“, „Sõida põrgu“ jne., kus käsitatakse vaimude kultust, mida kirjanik enda hinges ei suutnud seletada...

5. Eesti ajakirjanikkude kodu Kosel

Söögisaal ühiselumajas

Peeter Sagar

Genfi

5.—27. septembrini sel aastal ärapeetud Rahvasteliidu 8. täiskogust arvati Genfis alguses, et tema töö kahvatu ning ilma erilise põnevuseta saab olema ja sellepärast ka kogu maailma ajakirjandus tema vastu vast vähem huvi tunneb. Olukord kujunes aga vastupidiseks. Käesoleval aastal ilmus Genfi rohkem ajakirjanduse esitajaid, kui seda varemalt harilikult tähele pandud. 44 riigi avalik arvamine oli seal esitatud, kusjuures 311 ajalehte ja telegraafi agentuuri olid välja saatnud 332 isikut. Kohal olid ajakirjanikud kõigist Euroopa riikidest; ka neist, kes Rahvasteliidu liikmeid ei ole, nagu Nõukogude Venemaa ja Türgi. Peale selle olid ilmunud ajakirjanikud Kanadast, Põhja-Ameerika Ühisriikidest, Argentiinast, Brasiiliast, Lõuna-Aafrikast, Egiptusest, Armeenias, Palestiinast, Indiast, Hiinast, Jaapanist ja Austraaliast. Eriliselt rohkearvuliselt olid esitatud Saksamaa, saates 49 ajakirjanikku, Prantsusmaa — 39, Inglismaa — 37, Schweits — 30 ja Põhja-Ameerika Ühisriigid — 22.

Esimest korda olid sel aastal ka Eesti ajakirjanikud eriliselt Rahvasteliidu tööde jälgimiseks

Genfi sõita võinud. See võimaldus kultuurkapitali toetusel. Augustikuu lõpul asusid Eestist teele ja jõudsid 1. septembril Genfi „Postimehe“ toimetuse liige M. Nurk ja nende ridade kirjutaja „Vaba Maa“ toimetuse liikmena.

Pealt näha liig varane kohalejõudmine osutus väga kasulikuks. Selle tõttu oli võimalus vabamalt vaadelda Rahvasteliidu nõukogu tema täies tegevuses; kohapeal tutvunedes end ette valmistada täiskogu tööde jälgimiseks ja, mis vast kõige tähtsam, tutvusi sobitada kaastöötajate keskel päevadel, mil töö palavik veel kõrgele polnud tõusnud.

Tutvuste sõlmimine, eriti sarnaste tutvuste leidmine, mis võimaldaksid sõbralikku vestlust mitte ainult esimesel kokkupuutumisel, vaid osutuksid kestmatena ja lubaksid pärast ka usaldust võitvat mõtetevahetust, on Genfis küllaltki raske. Oled ju väikesest riigist, kelle vastu silmapilkselt erilist huvi ei tunta. Nii ei ole sul võõrale midagi köitvat pakkuda. Pead otsima mõnd isiklikku momenti. See võtab aga aega. Head tutvused on ajakirjanikul Genfis möödapääsematult tarvilikud. Seal tundub vast selgemalt, kui ku-

6. Eesti ajakirjanikkude kodu Kosel

Rõdu alumisel korral

sagil mujal, missugust kõrval-parlamendi osa ajakirjanikud üldse rahvaesituse juures etendavad. Nad on alati enam-vähem teadlikud vähemalt oma riigi esitajate vaadetest. Ja iga põnevama päevaküsimuse puhul võtavad ajakirjanikud kiirelt seisukoha. Ning avaldavad oma mõtteid palju vabamalt kui diplomaadid seda võõra vastu teevad. Peatuge sarnasel juhusel hetkekski mõne ajakirjanikkude grupi juures, kus teil võimalus on tuttavana osa võtta mõtetevahetusest, ning teil on varsti selge, mida ütleb ühe ehk teise riigi avalik arvamine homme teatava küsimuse kohta. Ja on teil mõnda erilist seisukohta tarvis teada, siis tarvitseb teil ainult oma vastav sõber üles otsida ning tema leiab juba kiirelt võimaluse oma delegatsiooni ligidale pääsemiseks. Raskus seisab vaid selles, kas teil sarnane sõber on.

Teiseks isiklise tutvuse suureks kasuks on ju ka see, et selle abil palju kergem on kaasa aidata kodumaa olukorra kohta üleskerkivate eksiarvamiste kõrvaldamiseks ja mõnelegi oma asjale kasuliku mõtte levitamiseks.

Käesoleval aastal näis, nagu oleks Eesti ajakirjanikud ainukesed, kes Genfis esimest korda viibivad. Vist küll kõik teised olid seal juba mitmendat puhku. Ja paljudki neist Rahvasteliidu tööde algusest saadik. Inglise, prantslased,

sakslased, rumeenlased j. t. peavad mitmeid ajakirjanikke kestvalt Genfis. Loomulik, et vahest kadedusega tuli vaadata, missuguse kergusega seal teised kolleegid nii ajakirjanikkude kui ka delegaatide hulgas liikuda ja sündmusi jälgida võisid.

Rahvasteliidu täiskogu kestvuse ajal jaguneb ajakirjaniku tööpaik kahte osasse. Täiskogu koosolekuid peetakse „Reformatsiooni saalis“, Rhone jõe pahemal kaldal, komisjonid aga ja peasekretariaat asub n. n. „Rahvasteliidu palees“ Wilsoni kail, Rhone jõe paremal kaldal.

Ajakirjanikkude töö hõlbustamiseks on peasekretariaat selle eest hoolitsenud, et ajakirjanikkudel mõlemas kohas kasutada oleks suur saal rohkete laudadega, kirjutusmasinatega ja kirjutusabinõudega. Samuti on mõlemas töökohas olemas väikene postiagentuur kirjade ja pakside vastuvõtmiseks, telegraafi kontor, Marconi jaam ja telefoni kapid nii kohalikkude kui ka kaugkõnede ühenduste saamiseks.

Telefonilised ja telegraafilised presseteated käivad 50-protsendilise hinnaalanduse alla. Selles juures on neil edasiandmise juures veel eesõigus teiste lihtsõnumite ees.

Täiskogu koosolekutel „Reformatsiooni saalis“ ja Nõukogu saalis Rahvasteliidu palees on ajakirjanikkudele kindlustatud alaline isteplats,

7. Eesti ajakirjanikkude kodu Kosel

Vaade tornist Pirita jõe

mille number sissepääsu kaardile märgitakse. Komisjonide koosolekutel on aga reserveeritud küllaldane arv laudasid ilma nummerdamata.

Arutusel olevate küsimuste jälgimist kergendab see, et ajakirjanikud saavad aegsasti kätte kõik kirjalikud materjalid, mis Rahvasteliidu delegaatidelegi välja jagatakse. Peale selle antakse ajakirjanikkudele veerand kuni pool tundi peale iga koosoleku lõppu stenogrammide järele kokku seatud aruanne koosoleku käigust. Tähtsamatest kõnedest on aga äratõmbed juba kõne kestel pressesaalis mustale tahvlile üles pandud.

Kõik on katsutud teha, mis võimalik, et ajakirjanik kiirelt ja täpselt saaks edasi anda aruannet Genfis tehtavast tööst.

Antud võimalusi kasutatakse ka ohtralt. Suuremate ajalehtede ja agentuuride esitajad saadavad igast tähtsamast kõnest kokkuvõtteid juba kõne kestvusel välja. Nii suutis Reuteri esitaja Chamberlaini kõne jooksul täiskogus tervelt kaheksa telegrammi ära saata. Stresemanni esimese esinemise puhul ulatas samal mehel telegrammide hulk isegi kümneni.

Teised lepivad sellega, et nad kõnest kokkuvõtte annavad alles selle lõpul, ehk ka sõnumi saadavad kogu päeva tööst alles õhtul, arvestades selle juures lehe ilmumise ajaga ja suurel määral ka kuludega, mida telegraafi liig sage-dane kasutamine nõuab.

Ajakirjaniku töö ei lõpe aga veel koosolekute kirjelduse edasiandmisega. Paljude riikide esitajad korraldavad Genfis erilisi koosviibimisi ajakirjanikkudele, et neile teeklaasi juures oma vaateid jutustada ja ajakirjanduse esitajate poolehoidu oma riigile võita. Käesoleval aastal olid sarnaste vastuvõtmiste hulgas karakteristikumad Rumeenia välisministri Titulescu ja Ungari peadelegaadi krahv Apponyi teejoomised. Kuna esimene hotell „des Bergues“ saalis temperamentlikult lauale pörutades oma pea lubas pandiks anda, et Ungari nõudmine rahvusvahelise kohtu asjus täitmist ei leia, seletas krahv Apponyi hotell „de la Paix“ ilusas talveaias ümberolijatele ajalehemeestele diplomaatlikult komplimente sõnudes, et Ungari ainult õigust nõuab ja seda ka saada loodab. Mõlemad delegaadid pidid rohkete ja tihti väga teravate küsimuste peale vastama. Kuid Ungari soost maapidajate tasuküsimus Rumeenias jäi ikkagi sama selgusetult õhku rippuma, nagu ta seda jäi ka peale mitmepäevalist arutamist Nõukogus.

Kui ajakirjanikkudel päevatöö õnnelikult läbi on, ja magama asumise eelse tunni jaoks liig palju lugemise materjali kogunud ei ole, siis astutakse õhtul kusagile kohvikusse. Seal saab kolleegidega ja tihti ka Rahvasteliidu delegaatidega hoopis teises õhkkonnas kokku ning seal algavad tihti ka kõige paremad sõbrused.

8. Eesti ajakirjanikkude kodu Kosel

Vaade tornist Lasnamäele

Ei ole vast lõpuks veel huvituseta märkida, kui kalliks läheb elu Genfis. See oleneb muidugi sellest, missuguste nõudmistega keegi esineb. Seal võib näha ajakirjanikke, kes suure korteri valmis tellivad ja oma auto, sekretäri ja kiirkirjutaja kaasa toovad; teised elavad palast-hotellides, kus toa eest üksi 3000—5000 marka päevas nõutakse. On aga võimalus korralikku tuba ja toitmist leida ka 10—18 Schveitsi frangi eest (1100-1400 Emk.) päevas. Väga kokkuhoidlikult elades võiks seega umbes 1500 Eesti margaga päevas läbi saada. Tegelikult kulub aga märksa rohkem, sest mõnigi kord pead ajapuudusel väljaspool sööma, kuna pansionis selle eest tasu ikkagi vähemaks ei jää. Ja kui vähegi tahad seltskondlikult liikuda, mis tutvuste sõlmimiseks hädatarvilik, siis ei pääse sa vähemalt mõnegi lõuna või õhtusöögi korral-

damisest ning kokkupuutumistest kohvitassi või veiniklaasi juures.

Keeltest on kõige rohkem tarvitusel Prantsuse keel. Selle keele tundja saab igal pool vabalt läbi. Siiski on soovitatav aga ka Inglise keele mõistmine, mis mitte üksinda suure hulga delegaatide kõnede otsekohest kuulamist ei võimalda, vaid ka isiklises läbikäimises suurt kasu annab.

Genfi kodanikud on meistrid võõraste vastuvõtmises, kes neile ju iga aasta määratud varandused kokku toovad. Suurt vastutulelikkust näitavad ka valitsuse asutused. Ja tollikontrolör taganeb aupaklikult ilma ühtegi küsimist esitamata, kui ta väikest lilla kaardikest näeb, mis tunnistuseks on, et sa Rahvasteliidu juures akrediteeritud ajakirjanik oled.

Jutustus Kassaris

Kes meist ei raputaks kevadel linnakivistiku jalust, tõrvkatustiku silme eest, tolmud kopsudest ja käräd kõrvadest, et rutata maale, kas või türikeseks elama täit elu. Õnnelik see, kes võib minna pikemaks, võtta kaasa oma töö (või töötus) ja olla, kuni surevad kõik toredused ning jätta sinna paika ehtne elu ja ehtsad inimesed.

Nüüd, mil see kõik möödab ja uueni ärkamiseni maad veel palju, on hea meele tuletada saadud hüvesid ja jutustada neist samutitundjaille ning iseenesele.

Minul õnnestus oma parem aeg seekord veeta Hiiu-Kassaris, saarel, millel külastajate rohkus alles tulevikus ja kus seni käinud ainult kunstirahvast-pioneerid.

*

Kas pean ütlema, et Kassari on 6—7 kilomeetrit pikk ja 3—4 lai? Mida see ütleb? Mitte seda, et see saar on küllalt suur suvi ja rohkem läbijalutamiseks ning ringi luusimiseks, sest tal on ninad ja lahed, poolsaared ning säärane siiraviira piirjoon, et sedamööda ning ristipõiki käimiseks jääb maad ülegi. Kitsas ei ole.

Avar on seal, kangesti avar. Mis maa kaugusest puudu jätab, seda jätkab meri kuni Saare- ja Muhumaa ranniku paelani ja mõnes suunas rannatuseni. Avarust tõstab Kassari mägi.

Selt mäelt, mis mänkamatult algab kabeli salu lävelt, kilomeetri järgi tõuseb viie tuuliku mäeks ja sealt edasi kõrgenedes lentsib kuni loodepoolse otsani, piki kogu saart, avaneb meri kord igalt poolt, kord ainult lõunast ja suureneb avarus sedamööda, mida kitsamaks mägi muutub, lõppedes Sääre tirbuna, justkui lamaks siin ühe põonutava Gooliati kadakakarvane jalg osa reie, põlve ja ilmatu pika põiaga vees.

Poolitab see mägi saare kaheks: vaesuse riigiks, kus ei kasva muud kui madal kadakas, paiguti kidurusse kuivav, ja mõni mikroskoopiline punane või kollane lill lammastele imestamiseks petlikel söödaotsinguil — ja lä b i s a a m a m a a k s, kus vahelduvad väikemaatalud, salustatud niidud, ehitavad asunikud, mõisa põline metsistunud park ja kibuvitsadest rikkalikult palistatud teedest läbilõigatud põllud.

Tõstab see mägi iga piki harja reहेle sõitva koorma, iga tühja vankri, mõtlikult koju sammuva lehma ja uitava lamba otsekohe taeva, kui vaatad alt.

Kui esimest kord seisin sel mäel, sõitnuna siia paariks tunniks asumismaad kuulama, ja vahtisin, selg Hiiumaa ja põhja poole, jalge ees lamavat vaesuseriiti ja kaugemal saartest, rahudest, laidudest täiskülitid merd, vahtisin ja kujutlesin, kuis need saared ja -kesed oma nägu muudavad igast päikesesuisust, õhutiheduse vaheldusest, tuuleilmast ja tuuletusest, siis kihvatas süda, rahu ei saanud järgmisel ööl, pakitses edasi iga päev soov: siia saarele pean ma saama, siia mäele kõndima ja vahtima merd ning saari, merd ning saari. Ja hingama, nagu oleksid alles siin kopsud rinda saanud.

*

Pärani akna ja õuealuse merekohina all uinudes kuuled nukraid, tasaseid, flöötmaheid vilehõikeid. See on kuldnook läheda puu ladvas või tuulelipu ristil. Ettekujutamatu, et see leeve häälitsemine, mahe üksiklase kõne kuulub samale linnule, kes päeval lugematu-arvuliste parvede kaupa anastab puie kroone ja seal justkui lööb tüllilahinguid ning toime paneb ülesaarelisi nokalaatu. Milliste parvede kaupa! Mustavate pilvedena pahisevad nad õhku. Üle pea kahiseb sul suur rõõm. Taevale joonistub nende kaaritamiste tuhinast, äkilistest käänaakust, koosi muutmistest mustade pisiristikeste merd — see nagu inglite surnuaia viirastus — joonistub määratu tihedaid täpistikke, hiigla sõelapõhju jne. Ja kui nad laskuvad mõisaeele murtud tiivaga hollandi tuuliku kuplile, siis on tuulikul uus katus, tihe ja elav-siristav katus. Mõni neist mängib ka üksiklast ja jalutab piki lehma selgrootsu, nagu oleks tal kivi

varvaste all, aga mitte närvikamaraga kaetud olevus, kuni lehm energiliselt meele tuletab, et ta ei ole kivi.

Kui mitte muu, siis küll muusträästaste rohkuse poolest on Kassari õnnistatud. Nad ei kao siit suvi ja sügis läbi, ei tee saagirännakuid Lõuna-Venesse rohu-tirtsude kallale, istuvad truult Kassaris ja nuhtlevad kirsiaedu. Jutustas ja kirus mulle üks väheldane, must-taverd, tore-temperamentikas ja karusrinda Kassari mees: „Ära söövad kirsid käest, kohe vägisi. Poiss-poeg mul puu otsas, nopib kirsse, muusträästas nokib teiselt poolt, võtavad mõlemad kahelt poolt kuni puu keskel vastakute satuvad ja viimase marja kallal kaklema hakkavad.“ Küsisin: kas varblane kirssidele kahju ei tee? Vastas: „See nüüd mõni kahju, mis varblane teeb, see nagu vasika surm suure mõisa kohta, aga muusträästas on kurivaim, kõik puurid peksan maha!“ Käisin hiljem ta toredas viljapuuaias, vaatan: pole ühtki puuri maha peksnud, puurid otse viljapuude küljes. Raatsis ta küll oma tulevakevadist lauluõn-nistust aiast ära hävitada selle tühise kirsinuhtluse pärast!

*

Üheks kütkestavamaks peatükiks Kassari oluloos — ta kliima headuse, udu ja niiskuse puudumise, silma-priuse, aegade viljamaitsevuse, rahva lahkuse kõrval on Kassari sulgpere, varvasjalgne ja lestajalgne, tavaliine ja haruldane, kütitav ja kütimatav. See peatükk iseenesest tasub suvituse siin, pika suvituse, mis küünib varakevadest hea tüli sügisesse, et saada kätte ühede pesitsemise siinseil rahudel, laidudel, saaril, ning teiste viimseid peatusajad enne äralendu kaugele. Need on: varakevadine jääkosal ja hilisem kevade-kosal oma väikeste koldsete munadega; kirju ristlind, hall pik-nokaga kõrgejalgne taust; mustatiivuline vaeres, keha-poolne tiivaalune valge; kirjumunaline tüll, kes jookseb randa mööda ja hüüab tüll-lütt, tüll-lütt (rõhk teisel silbil); mustakarva tupsuga lind kiivet; suur patsakas lind klaan, meie vene koolis õppinuile tuttav nime all gaga, too kalli-udemlik haruldus, kes pidi elutsema Põhja Jäämere saartel, — mitte ükski õpperaamat ega koolmeister ei teadnud meile öelda, et see lind pesitseb jaanipäeva aegu Kassari laidudel, istub oma suurte, pudelipõhja jämuste munade peal, ise hall-sinikas, kul-last ehtmed ümber kaela, ja läseb enese ennem kas või kinni võtta, kui lahkuda pesalt, hoolimata omast muidusest, juba versta maa tagant inimese lähenemisest lendu pistvast argusest; viires ehk meripääsuke, kerge-sti vahetatav noore kajakaga, istub vahel liikumata pikas reas nagu valgete portsellaan-figuuride külv sinisel vee äärisjoonel ja mängib oma pimestav-sädelevat lendu, kui päike paistab ja lähened neile rohkem kui soovitud; parté ülikülluses, eriti Kassari silla (millega ta ühendatud Hiiumaa) ääres mehiselt mühavas inimkõrges pilliroos; siin ep peenike vuttki oma kroonitud peakesega jalutleb uhkesti ning julgesti kõrkja veeres. Sügisel, kui viljad koristatud, ilmuvad peatuma, kes mõneks päevaks, kes nädalaiks: haned, lagled, luiged; siis on teinekord rohtrandadel ja kaerakesadel istumas hanesid lugematu arvul, justkui lambakarjad kadakate vahel; ja hall kurg kõnnib „patsit-patsit, justkui Kihnu mees omas hallis vammuses“, nagu jutustas sest „hermsast loomast“ mulle üks jämeda-hääleline lambur-eit.

*

Kassarilased olid varem agarad merisõitjad ja kanged kalamehed, käisid oma laevadega Rootsis ja Saksas (vedasid vanasti kontrabantigi) ja tegid oma võrkudega iga kevade Pärnu alla mitmekuulisi silgupüüu reise. Laevade teenistus sai otsa, võrgud läksid silgu silmis moest, lähedaist vetest kadus ahvenas, haug, säinas ja teine kala. Kes müüs laeva maha, kes ehitas kaljase tammeplankudest maja, kellel kõdunes purjek niisama, siin-seal näed veel mõnd ankrut reहे seinä

ääres roostetamas või purjeka nimilauda eluhoone seina külge lööduna mälestavast endisi hoogsaid, teenistusning juhtumisrikkaid aegu. Mõni luup veel kiigub rannas, viies novembris mehi siia-püüule ja tuues neid tagasi vahel rikkalikku noosiga, vahel ainuüksi jooksjaga kontidena.

Egas kassarlane aegade halvenemise pärast veel abitult noruta. Otsib juure uusi elamisallikaid oma vaevalt toitvale väikepõllusaagile: külvab kurke ja kastab neid järelejätmata, kitsub peenraid päikese pisteldes, et nahk eidel näol narmendab ja nägu suvi otsa kirju on nagu hülge nahk; kassarlane juba võistleb Pebseri põlise kurgikumungaga; selle kõrval korraldab ja suurendab ta omi õuna- ja ploomiaedu, et pole Kassari õuntel häbi ühtegi ilmuda Rootsi turule; mõisa jagas Kassari mees põhjalikult ning vennalikult: sai hulk kohti omasaare asunikele, teist nii palju popsidele juureloikeid; ja küllap ta lähemas tulevikus suvitajad juure tõmbab oma saare kenaduse ja rahva sõbralikkuse, avameelsuse ning väiksehinnavõtmise alla: juba kohendab üks ja teine tulevase suvitaja tarvis peavaarju. Hädasti oleks siia vaja raha juurevoolu: ühes, teises, viiendas paigas kükitab mahajäetud onn või maja, aknad laudadega pimedaks löödud, korsten hingetumaks kurnatud: löi käega vaevatud inimene ja läks... üks nummer jälle suitsude kirjast maha kustutatud.

*

Enamik Kassari elanikest on omavahel sugulased, mitte harva isegi mõlemalt poolt, sest kassarlased abielusid omavahel ja Hiiu- ja Kärdla inimestega; alles pärast 1920 a. hakati naisi väljaspoolt tooma. Seni jätkus oma ja naabrisaare tüdrukuid, sest perekonnad olid lasterikkad: tosin lapsi maailma soetada polnud Kassari naisel kellegi suur vägitse. Võiks arvata, et see sugulastevaheline paarihetmine oleks mõjunud järelesoosse kuidagi halvavalt ning halvastavalt, kuid ei märka midagi sellist: inimesed vaimult ergud, silmilt selged, tunnetelt loomulikud ja näod neil sageli puhtajumelised ning ilusajoonelised. Ühtainust mahajäänud ma kohatasingi, sellegi vigasuses ei olnud süüdi omasaare olud, vaid isa-merimees toonud midagi kaugelt sadamalinast kaasa, mille ta veres pojale kaasa annud passiks valla hoolealuse õiguste peale. Nõnda saabus Priidu Risti, praegu 30-aastane mees. Ühel päeval tüdinenud ta saare peredele järjekordseks nädala-ristiks olemisest ja ilmunud Matsi-Peetri peremehe ette oma Kristusepalega: võtku peremees Priidu enese juure. Nii sündiski. Priidu etab Matsi-Peetril juba 7-dat aastat ja on peremehele rohkem baromeetrikus kui töömeheks: kui ilm pahaks läheb, on Priidu väga tusane, äkiline ja vihhasõostev, et parem ärgu talle keegi ligi tulgu; muutub aga ilm heaks, on Priidu kõige kenam inimene, laulab omaette ja heidab pererahvale hiiulanja. Ainult tööga on tal maadlemist. Kord öelnud talle peremees: mingu kündama ja ajagu sirged vaod. Priidu künnab, kivi tuleb vastu, Priidu peatab hobuse ja jääb arutama, arutab tund aega ning läheb viimaks koju perenaiselt nõu küsima: kivi ees, vagu kõveraks ei tohi ajada ja kui otse edasi minna, jääb sahk kivi taha, mis ma pean nüüd tegema? Vastuseks oli ületaluline naer. Sestap siis Priidu niitmisel ka teebki sirged kaared: kui põõsas ette juhtub, siis ei anna ta kunagi põõsiale teed ega ringi ei tee, vaid raiub ikka otse läbi; kui on kästüd niita sirged kaared, siis saagu ka sirged. Üldse ta aga niita ei armasta; vikat tükkiivat ikka maasse, ja kuhu vikat ees, sinna pidavat Priidu järgi minema: ma pean ka siis maasse minema, seletab ta. Peremehele saab ta sõidelda, kui vikati kivvi raiub. Kord juhtunud peremehele ise see äpardus, vikat kõksti pooleks, nüüd pistnud Priidu naerma, naernud nii põhjalikult, nii südamest, nii kaua, et vesi silmist, naernud oma kahjurõõmu puhtlapselikuks rõõmuks ja sähvanud siis lõpuks, kui naer sõnale mahti andis: muidu tõreles ikka mind, aga vaata, mis ise tegi — ja jälle uus naeruhog. Need ongi Priidu iseäraldused ja ta vigasus. Aga tõesti, tal on Kristuse nägu: vaade ja habe ja suu ning kadesatav-valged hambad.

Kui juba jutt on üksikuist kassarlastest, siis kõnel-

gem mainitud üleõla-vaadatu kõrval eestkätt teisest Priidust, kellest kõik lugu pidasid, Priidu Käernerist — Issand andku talle rahulikkude hingamist Kassari kabelialal oma „Ainumase“ kõrval, kelle juure ta kolis tänavu kevadtalvel 83-aastasena. Sellel Priidul oli kaks peamist kirge: jooks ja nali, nali elava, tabava, piltliku, mõnikord luiskava, sageli päris ehtluuletaja sõna kujul. Nende kahe kire kõrval oli tal kaks lusti: laulda iga toimingu juures ja tublisti süüa — „egas söömine raske pole, muidugu näri ja neela, näri ja neela“ oli ta tavaline ergutus külalistele ja iseenele.

Jooksu pealt võttis enesele naise, kelle ristis eluks ajaks Ainumaseks. See oli nii, nagu ta ise jutustas: lasknud omal tulevasel Ainumasel alasti enese ees joosta, et näha, kas teeb head vabajooksu ja kas kõlbab Priidule. Kõlvanud — võtnud. (Võimalik, et Priidu selle kosimisviisi ka luuletas). Joostes kandis Priidu vanasti iga laupäev oma kümme last ükshaaval sauna ja saunast tagasi, olgu talvel või suvel, ikka alasti joostes. Kuni surmaeelse lühikese haiguseni jooksis ta iga ilmaga saunast alasti tuppa, tegi oma tantsu ja istus siis lõotspillil koraali mängima. Kui Priidu esikord jalgratast näinud, pistnud ta (ise vana mees) rattaga võidu jooksma: sõrmel suhu, löikav vile — ja Priidu kaob kui udu. Joostes ja lauldes küpsetas leiba. Joostes küla peale, laul lakana taga, joostes koju. 60-aastasena kolis ta omast talust välja, jättes talu pojale, ja ehitas südameäiega enesele uue maja, pakk-kasti, nagu ta ise nimetas, mis pidi olema nii pisike, et „edepidi sisse, tagu-pidi välja“. Siin ta elas oma Ainumasega ja kandis surmani Pakasti-Priidu või lihtsalt Paki-Priidu nime; tegi saarenaistele igasugu töid, parandusi ja uusi, puss-nuge ning külvleid, noapäid ja kõiki tarbeasju puust, rauast, plekist, nahast. Millegi eest raha ei võtnud, laskis tasuda toitudega. Kinkis vahel ka muidu. Kui jutt tuli ta maja väiksusest, siis suurendas ta seda hooplemisega omast isamajast, kus olnud leivaahi nii suur: 12 patsi mahtunud sisse ja siis jäänud veel ahjusuhu niipaaju ruumi, et istu sees ja paika kingi, pätsid aga olnud nii suured, et katsekakk kaalunud kolmkümmend naela... Kellega Kassaris kokku puutusin ja Priidust juttu tegin, sel nägu löi muigele, ja sõnanes mälestus Priidust, kel olnud alati nii siimapükselt valmis iga asja kohta oma tabav-veider ütelus, nii ootamatu ja kena, et mälestaja keelt niilpsab.

Veel oli Priidul üks lust: tants. Tantsida vehkis igal vähegi võimalikul juhtumisel. Oma elupäevade õntuni tantsutas ta oma kuuepuudalist keret ja 83 aastat turjal noormehe kergusega. Kust ta selle energia ja lakkamatu elurõõmu võttis, see on meile imekspanuväärt saladus. Aga pühapäiviti oli Priidu tähtis mees: pani sinise kuue selga, puhta valge rätiku kaela ja läks, jooksu jalgade vaevalt maha saatates, kabelisse: löi kella, tallas oreliilõõtsa, seadis laulunumbreid tahvile ja oli ühtlasi kaaluvamaks osaks koguduses, moodustades terve kuuendiku, vahel isegi kolmandiku selle arvust. Kuid egas siingi kogu ses tosiduses ja innukas jumalaorjuses ta silmist terane säde, priskeilt põskedelt naerunõud, suu ümber sahvav joon sootuks kustunud, see kõik tukkus kui tuli tuha all, aina karda, et paljastuvad ta tuhterved hambad, lööb särama lai nägu, vimmastub tüse tური, sõrmed suhu, löikav vile — ja kaob Priidu jooksutuisus, kogu kabelikesega tükis nagu udu... Kes on lugenud R. Kollandi „Colas Breugnoti“, see annaks selle nime Priidule. Paul Kaud on teda maalinud.

On Kassaris ka üks kõvatubli ja lahke mees Peeter, endine merimees; väike küll kasvult, aga kole kärmas, agar, kunagi vakka püsimate ja jälle sihuke energia koondis, nagu täislaetud Leydeni-punk. Jatkub seda meest igale poole: tööle põllule, kärneriks oma ukhesse viljaaeda, kurkide koormaga Kärdlasse, valla asju ajama Käinasse, teise peresse talgule, pikalt poliitikast vestma ja kõvasti opositsiooni tegema ning mujale ja teisele. Vaatan, kes aitab seal Sortukilas (popside asulas) vilja koormasse, kes külib ja seemendab vabadikueide rukkipõldu — Peeter. Astun juure ja küsin: kuidas see nii, et peremees ja vallaisa teeb popsidele tööd? Vastab: ei ole meil siin suurt vahet popside ja peremeeste vahel,

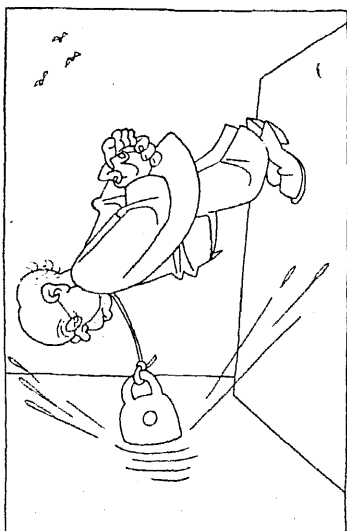
kui tarvis aidata, siis aitame üksteist. Ütlen: Suurel maal nii ei ole, seal on ületamatud piirid peremeeste ja popside vahel. Vastab: meil ei ole, meil võtab perepoeg vabadikutütre ja vabadikupoeg saab peretütre, kui aga süda himustab, meil kõik üks rahvas. Meeldis mulle Peeter ja see hea läbisaam.

Lähim veel korraks Kassari mäele ja vaadelgem ida, lõuna ja lääne sihis Eestimaa imet. Kogu ülepoole vaateveerust on täis saari ja saarekesi: Köverlaid, Anikatsi (või Anikõrtsi)-laid, Ahelaid, Kõrgelaid, Vareslaid, Saarnak, Kõinaste, Pendirahu, Pitkrah, Ülemistelaid, Alamistelaid, Ristlaid, Prass, Hülgelaid, Kõrgelaid, Lailaid, Leeslaid, Ohaklaid, Lubjalaid, Ninapealaid, Aitlaid, Aitkari, Joogurahu, Kuivrahu. Missugune neist on see — teine — kakskümmes? Kõnetage järjekorralist lambaskäijat Vähe-Kassara poolsaarel. Küsige seda möödaminejalt, ükstopuha kellelt, kas vanalt Piiri-Mihklilt, ilmatargalt, kes juba 60 a. uurib Linnu-

teed, mis iga aasta olevat ise karva — teeb märkusi iga päev kalendrisse ja ennustab tulevaid ilmu; või küsige Vetsi-raugalt, kes tulse ilmaga võtab ette pikki rännakuid mööda vesijoont, kõnnib kogu oma 93 aastaga tüsedat kalamehe sammu ja uurib, mis vesi välja heitnud, puurondi, bensiinivaadi või hülge: „ehk saab liha, kolme nädala eest meri heitis surnud hülge randa“; või küsige lahkelt-mahedalt Laasi-Marilt ja tema krõbedalt öelt: jutumeistrilt Leenalt; küsige sihvakalt Nitiimi poegadelt, poisid kui kaardivägi, vastutulelikud, intelligendid, arenenumad kui tosin Tartu korporante, ometi pole nad rohkem kui üks sepp, teine laudsepp, kolmas perepoeg-põllumees; või küsige minugipärast Võnnu-Marilt, ta vastab teile passihäälel, on kaunis kasimata suu ja välimusega, kannab kaenla all kolmesada kuldruublit igal pool kaasas, salgab seda aga meeleheitlikult ja on üldse üks isevärki moor: Võnnust sisse toodud; aga võite küsida ka pisikeselt Peetri pojalt Unolt, kel on ainult viis aastat, aga terasust viie jõmpsika eest.

Amerikanism ajakirjanduses

Gori joonistused

I AJALEHT

I ajaleht:
PROF. TOSS JA KAHEPUUDANE KAALUPOMM.
 Kuidas sureb teadusemees. — Hobuse ohjad teaduse teenistuses.

Eila lahkus siit ilmast tuntud prof. Toss. Lahkumine sündis vabasurma teel ja leidis aset avalikul supelkohal. Lugupeetud professor oli manalasse varisemiseks tarvitanud kahepuudast kaalupommi, mille hobuseohja otsaga enesele kaela sidunud ja siis karastavatesse voogudesse hüpanud. Laip on seni leidmata. Kedagi uppunu uppumises kahtlustada ei teata. Võimud on asja uurimise oma kätte võtnud. Professor oli poissmees, sellepärast ei jäänud teda leinama keegi.

II ajaleht:

SURMAVIKAT NIIDAB KA VEEES.
 Jalgpall viis põhja. — Elagu! hüüdes surma suhu.

Eile kell 3 lõunal võis publik supelrannal näha veidrat juhtumist, mis kella 1/4 kujunes kurvaks tõsiasiaks. Rannal jalutajad silmasid sügavas vees musta tumpu palja pea ja prillidega, mis lõpuks osutus prof. Tossuks. Professor sumas vees ja hüüdis ühtelugu «elagu!» ja «elagu!» Et vana teadusekaru viimasel ajal innukalt jalgpallisportidist end huvitama hakanud, siis oldi arvamusel, et ta unustusehõlma on lasknud vajuda asjaolu, et praegu vees viibib ja enesele ette kujutab, nagu oleks ta jalgpallil võistlusel. Publik võttis asja lõbuse naljana, ent professor arvas teisiti ja uppus pealtnägijate silma all. Peale paaritunnist veesviibimist toodi mees kaldale, kuid elluäratamiskatsed jäid tagajärjetuiks. Laip viidi suurte auavalduste saatel surnukambrisse.

III ajaleht:

TAHMASE NÄOGA MEES JA SALADUSLINE KOTT.
 Kui lõõmas päike ja siras merepind, sammus surm. Prof. Toss surma suus.

Kohutav lugu leidis aset eile meie linnamüüride vahel. Lugupeetud prof. Toss oli sunnitud oma õitseva elu ohvriks tooma metsikule verejanulisele kurjategijale, kelle sarnast ei tunne inimsoo ajalugu. Nagu harilikult läks professor ka eile peale maitsevat lõunasööki mereranda jalutama. Teel aga tabas teda kohutav üllatus. Kitsast pimedast põiktänavast kargas välja mustaks määritud näoilmeaga roimar, haaras teadusejüngri kinni, toppis ta kunstväetise kotti ja seadis sammud ranna poole. Keegi ei teadnud aimata missugust kohutavat sisu sisaldab pealt näha süüta kott. Jõudes mere äärde, pühkis roimar higi, kiristas hambaid ja verejanuliste silmade väikudes laskis koti ühes sisemusega lainte haudkülmade lõugade vahele. Professor uppus. Oigu talle kerge kodumaa must muid. Laip on alles leidmata. Kuritões kahtlustatakse üht teadusejüngri õpilast. Asja uurimine kestab.

POLITSEI PROTOKOLL:

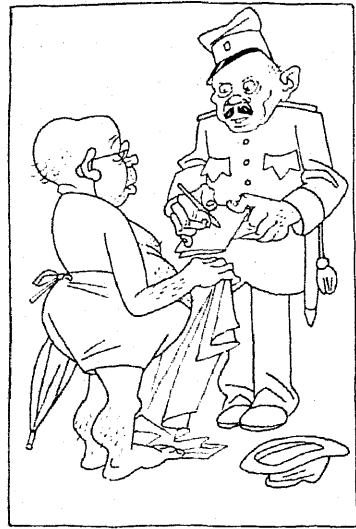
Eile ilmus vahikorral oleva politseiniku Juure keegi isand supelilikkonnas ja teatas, et ta rannalt riided leidnud, avaldades ühtlasi arvamusel, et nende omanik võiks ehk uppunud olla. Riiete taskust leitud tunnistuste põhjal tehti kindlaks, et rõivad kuuluvad prof. Tossule. Nagu pärast selgus, oli Toss päikese või mõnel muul mõjul unustanud, et ta suplema tulnud ja ise oma riided leinua politsei kätte toimetanud. Riided anti Tossule tagasi.

II AJALEHT

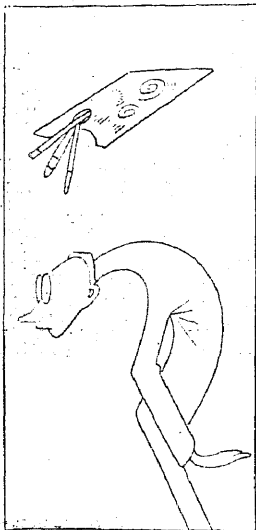
III AJALEHT

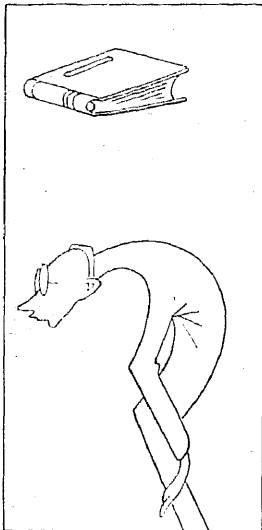
POLITSEI PROTOKOLL

Ajakirjandusline baromeeter

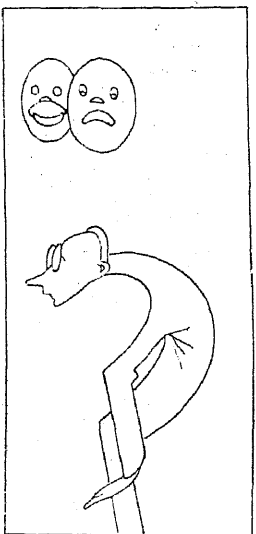
O. Krusteni karikatuurid

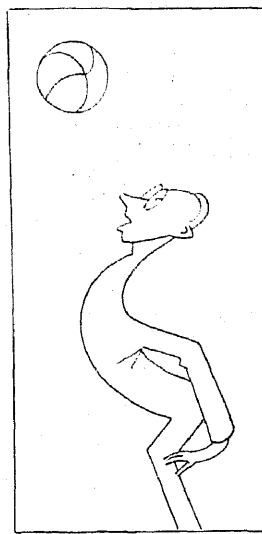
Kunst

Kirjandus

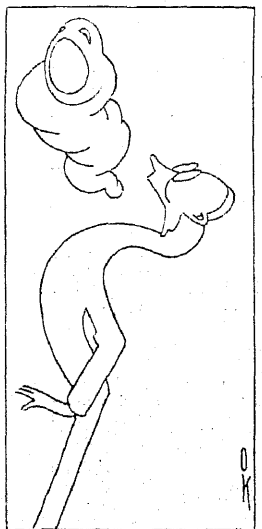
Teater

Sport

Kuritegevus

Kõmu

Kaks sügislaulu

Pedro Krusten

VÄLJAVARRUD.

Põldväravate laulev kiun,
teel ratta rudin viljaveo
on lõppenud.
Vee hõppe ju
puult punalehti kukkund uttu.
Kuis sügis jõudnud meile ruttu!
Nüüd külla. Hei!

Külasta meid.
Me aida salve pimen söimen
laps kuldne, kelle väljult tööime
all sirbi kuu.

Tanuma suun
ma ootan külalist, pean nõu.
Täis purpurmantliten puid õu.
Nad kaugelt tuln'd.

Täis väsind tuld
hirsiaia najal röötsakil
kollane päike, päevalill.

Too tagant vee
veel võõraid, tee!
Tuul juba joobnult aian vantsib,
Kuldlehiga ringmängun tantsib.

Hei, pilvelaev,
pea, meid ka kae!
All samblan vana katushari,
peal helgeid ingleid keerlev kari,
ke korstna auk
aab looja auks.

Me aida salve pimen söimen
laps kuldne, kelle väljult tööime.

Ta lihtsal peol
on imeteod,
jõud, hurmav võlu. Maha istke,
ta külge palveten käed pistke.

MAINE LUULE.

Suust korstna tuprub suitsu hõbekeri:
nüüd kõõgin keedis podiseb kui veri,
põsk helgivirmalisiin noorel keetjal.

Hing, talve igavuse vastu varu
ja kogu purki annid peenra, aru,
kui tuul toond kõdulehe alla jalge.

Oo, ajaliku mõnu põgus luule,
see sügise and metsast, aiast suule —
sind hindab pika taliõhtu veetja

teeklaasi aurun. Vähe elun hallin
saab magusat hing, suule ent kristallin
õrn käsi pakub üle lina valge.

August Kitzberg †

H. V.

A. Kitzbergi viimane käsikiri

Eesti Ajakirjanikkude Liidu esimene auliige kirjanik A. Kitzberg, kes poole oma elutööst ajakirjandusele pühendanud ja selle tõttu ka meie avaliku elu arenemisega õige lähedalt seotud, asus viimastel elupäevadel oma noorepõlve mälestuste korraldamisele ja trükivalmis seadmisele.

Vaevalt said ilmuda esimesed kaks annet „Tuuletallaja“ mälestusi, kui surma vikat auväärt kirjaniku elulõnga läbi lõikas. Algas näitas, et A. Kitzbergi mälestused töötavad saada huvitavamaks esemeiks Eesti vaeses memuaaride kirjanduses, kuid saatuse tahtmisel pidi kirjanik oma töö pooleli jätma, kuigi ta seda katsumat jätkata veel isegi haigeveodil.

Allpool avaldatud katkend poolelijäänud tööst, mida kirjanik algas mõni kuu enne surma, on üheks inimlikumaks dokumendiks memuaaride ajaloos. Siin näeme, kuidas kirjaniku veel elujõuline vaim püüab anda, avaldada, kuid füüsiline keha on muutunud juba nõdraks, ja kirjanik on sunnitud mõtet katkestama poolreal.

Selle katkendi saamisloost kirjutab-meile kirjaniku poeg J. Kitzberg:

„Lisan siia veel juure ühe masinal kirjutatud katkendi minu isa töölaualt. See on minu isa viimane töö, millest pidid kujunema mälestused C. R. Jakobsonist. Kuna tema tervis aga juba sel ajal — augusti teisel poolel — niivõrd nõrk oli, et ta enam mõtteld koondada ei suutnud, jäi kavatsatud töö pooleli. Varssi pärast seda jäi ta tõsiselt haigeks ja nii jäigi juurellisatu viimaseks, mis minu isa kirjutatud.“

Avaldame selle katkendi allpool täielikult:

Mälestusi

Kirjutanud A. Kitzberg

Vändra jõe haljal kaldal
Kerkib kungas puude all,
Liiva sõmer teda matab,
Haljas muru teda katab,
Keda leinab Eestimaa.

Rändaja seal silmaveega
Kaebab künka ääressa:
„Oh, miks lahkusid sa ära,
Oh, miks läksid meilt nii vara!
Poolel' jätsid Eesti töö!“

Leske kaebab pisar-palgel,
Langeb künka najale:
„Tule koju, armastaja!
Pooleli on jäänud maja,
Lesk ja lapsed varjuta!“

Kuula, ladvil vaikne kahin
Hütiab hilju: „Rändaja!
Heldest ehita mu maja,
Vaigista sa nutu kaja,
Edenda mu Eesti tööd!“

Vastu kostab kallimale
Kõik see Eesti mets ja maa:
„Heldest ehita mu maja,
Vaigista sa nutu kaja,
Edenda mu Eesti tööd!“

Eesti ajakirjanikkude peres on järele jäänud ainult üksikud, kes püsinud aastakümneid oma kutse teenistuses ja jõudnud auväärat aastatesse. Üks neist on Mihkel Aitsam, kes pühitses 1. dets. 1927 oma 50-a. sünnipäeva ja 30-aastast ajakirjandusliku tegevuse juubelit.

Mihkel Aitsam asus ajakirjanduse okkalisel tööpõllule siis, kui see elukutse kõige vähem meelitatav ja sõna tõsisel mõttes okkalisel oli. Kuid kõigest hoolimata on püsinud ta kindlalt kui sõjamees valvel ja kaasa elanud kõik Eesti ajakirjanduse mured ja valud.

Mihkel Aitsam polnud üksik ajakirjanik-reaamees, vaid ka tegevat seltskonnainimene, kes jõudumööda seltskondlikus töös kaasa rühmanud. Ajal, mil Eestis kõige raskem Vene surve valitses, oli ta ka üks neist, kes oma töökspidamiste eest pidi tagakiusamist kannatama ja pääses ainult õnnekombel mahalaskmise surmast.

Eesti ajakirjanikkude liidul on põhjust erilise tänuga Mihkel Aitsami ta aupäeval meele tule-tada, kuna ta Eesti ajakirjanikkude kutselise organiseerimise töös aastaid kaasa töötada aidanud, õhutamaks ja julgustajaks olnud.

Mihkel Aitsami osast Eesti ajakirjanduses annab kõige kujukama ülevaate ta elukäigu lühike kirjeldus:

Mihkel Aitsam sündis 19. nov. (uus kal. 1. dets.) 1877. a. Vigalas Aitsamaa talus talurentniku pojana. Õppis isatalus asuvas Vene kirikukoolis ja täiendas end hiljem kooliõpetaja juhatusel ja ise õppides.

Juba koolipõlves tundis erilist huvi ajakirjanduse vastu, sest tema isa „Vana Aitsam“ (A. Laipmanni maali nimi) oli C. R. Jakobsoniga tuttav ja „Sakala“ kirjasaatja ning tuline austaja. Hiljem käis talus veel „Oma Maa“ ja „Virulane“. Olles veel koolipois, hakkas A. dr. J. Hurdale vanavara saatma ja oli üks agaramatest saatjatest, mis eest dr. Hurdalt „Vana Kandle“ mälestuseks sai.

Esimese katse ajalehele sõnumeid saata tegi ta 1898. a. kevadel „Valgusele“. Esimene saadetis läks lehte ja sellele järgnesid ka teised, nii palju kui õnnestuste ja kuritööde arv koha peal seda võimaldas. Sellele järgnes kirjasaatmine ka „Eesti Postimehele“.

Kui 1905. a. algul Tallinnas „Teatajat“ välja andma hakati, asus A. järjekindlalt sõnumeid saatma, kui ka päevakajasad kohalikust elust, mis temale mõnegi soovimata sekelduse kohaliku mõisniku ja pastori

poolt kaela töid. Ka ilmus tema sulest „Teatajas“ rida lühemaid jutukeid, mis laiali pillatuna veel praegugi olemas. Saatis lühemaid teateid „Birshevõija Vedomostile“ ja teistele ning oli „Korrespondentskoje Bjuro“ Tallinna kirjasaatja.

Kui revolutsiooniline liikumine 1905. a. aset leidis, ei saanud noor Aitsam sellest eemal olla, seda enam, et tema isa mõisnikuga kohtu-protsessi oli alanud, sest mõisnik tahtis teda kõrge rendiga koha pealt välja süüa. Kui jaanipäeva eel rentnikku kohast välja tõstma tuldi, tuli terve valla rahvas kokku ja peksis mõisniku ühes politseiga Aitsamaa talust välja. Toodi kohale kasakad ja järgnesid arreteerimised. Noor Aitsam pääses põgenema ja elas poole suvet ja sügise paos.

Võttis valla esitajana osa 1905. aastal Tartus ärapeetud kongressist, mis eest ta karistus-salkade poolt 22. dets. kinni võeti. Kui sõjaväljakohus Vigalas töötas, isatalu 16. jaan. 1906. a. maha põletati, taheti ka A. Tallinnast „Paksu Margareta“ tornist maale mahalaskmiseks viia, missugune asi aga õnneks korda ei läinud.

1906. a. lõpul kutsus dr. K. A. Hermann tema Tallinna „Hüüdja“ toimetuse liikmeks. Kui „Hüüdja“ kinni jäi, töötas A. mitme lehe juures kaastöölisena, saades peasissetulekut Tallinna Eesti põllumeesteltsilt, kus ta 11 a. asjaajaja oli.

Kui meie omavalitsus sisse seati, valiti A. Vigala valla poolt esitajaks ja hiljem Lääne maa-valitsuse esimeseks esimeheks. Et see amet nõudis Haapsallu asumist, lahkus A. sellelt kohalt, jäädes nõukogu liikmeks edasi.

Saksa okupatsiooni ajal anti Seckendorffi poolt käsk välja ühes teiste Eesti tegelastega ka A. kinni võtta ja Leedumaale vangilaagrisse saata. Tänu ühele kallimeelsele inimesele sai A. asjast mõni tund enne arreteerimist teada ja põgenes Tallinnast ära. Oli paos kuni okupatsioonivõimu kukutamiseni. Viimasel ajal loobunud poliitilisest tegevusest.

„Päevalehe“ toimetuse liige 1. märtsist 1919. a.; toimetab viimastel aastatel lehe kohaliku osakonda.

Eesti Ajakirjanikkude Liidu juhatusel liige olnud asutamisaastast (1919) saadik kuni 1925. a., kus ta juhatusel välja astus ja asjaajaja kohuseid täitis. 1. juunil 1927. a. lahkus ka sellelt kohalt, et üht suvist puhkeaga vabalt mööda saata.

Puhtkirjanduslisel alal katseid teinud jutukeste kirjutamisega, mis ilmunud lehe lisades, albumites ja ajakirjades. Raamatutena seni ilmunud näidendid „Salmisto“ ja „Koerakasvatuse eriteadlane.“

Mihkel Aitsam

Kirjatundjad teavad: see on õndsas dr. M. Veske leinalaul C. R. Jakobsoni surma puhul.

Me ikka oleme, või vähemasti ennevanasti olin e üks ilutseja, või kuidas seda nüüd öelda, üks luuleline, või luulevastuvõtlik rahvas. Eks anna sellest tunnistust meie vanad rahvalaulud ja eks seda tunnistust seegi, et olen selle ülevalseisva leinalaulu, ehk küll tema loomisest saadik nii palju aastaid möödunud, et kõik Jakobsoni valmistatud kaasaegsed ja temaga tules ja veest läbi minema valmisolijad ärkamise aja inimesed suuremalt jaolt ka juba on surnud ja ära puhkama läinud ja mina ise vanaks tudikeseks olen

muutunud. Aga selle leinalaulu siin olen siiski veel peast, mälu järele üles kirjutada võinud. Ma ei tea küll, kui täpselt ja täielikult, aga siiski. Ma ei või mitte öelda, et peale mõninga Koidula laulu ka veel mõne teise vanema luuletaja laule peast teaksin — Liivi lauludest ehk vahest kaks, kolm, tema „lendab missipuu poole“ ja mõned teist — Anna Haava, Sööt'i, Suitsu, Visnapuu lauludest on mul ainult tükati, ühest või teisest üksikud salmid pealuusse kinni jäänud, mis küll sellest võib tulla, et pea ei olnud enam noor ja meelepidamisejõuline küllalt.

Kui Tartus rahu sõlmiti

Mälestusi A. Joffe surma puhul

Tartu rahu sõlmijaist on nüüd pea pooled surnud. Õige varakult lahkus Jaan Poska — lepingu allakirjutamisest oli möödunud vaevalt poolteist kuud. Seitse aastat hiljem on temale järele läinud Adolf Joffe, mees, kelle nime samuti meeles peetakse meie iseseisvuse võitlusaastate loos. Vene rahudelegatsiooni teine silmapaistvam liige, hiljem esimene Vene saadik Tallinnas Gukovski suri kolm aastat peale Poska. Vene poolne sõjaline ekspent rahuläbirääkimistel tsaari kindral Kostjajev olevat ka surnud. Liikusid korra kuuldused, et ta vägivaldselt kõrvaldatud. Mereväelise eksperdi, tsaariaegse mereväe ohvitseri krahv Benckendorffi keerulise saatuse kohta puuduvad lähemad teated. Kindel on, et ta aasta pärast Tartu lepingu sõlmimist istus Moskvas vanglas. Sellest kõneles Tallinnas omal ajal lähematele tuttavatele saadik Gukovski, vangistamise põhjusi ei nimetanud.

Kui 1921 a. Ameerika poolt Vene näljahädalistele hakati abi andma, vabastati tootlusdiktaatori Hooveri nõudel Vene vanglatest kuus tähtsat Ameerika kodanikku, teiste hulgas endine Ameerika komments-atashee Venes Kalamatiano, kes Tallinna kaudu sõitsid kodumaale. Kalamatiano, segatud Lockhardti protsessi, oli enamlaste poolt surma mõistetud. Kalamatiano teadis Tallinnas jutustada mõne sõna ka Benckendorffist. Oli viimasega kolm kuud koos istunud Kremli vanglas, kokku puutunud jalutuskäikudel. Vangistamise põhjustest ei olnud lähemalt kuulnud.

Benckendorff oli endise Vene Londoni saadiku Benckendorffi poeg; teenis suure sõja algul „Poltaval“, hiljem Arhangelskis. Kui pahempoolsete poliitiliste vaadetega meest võisid enamlased teda ajuti kasutada. Paar aastat tagasi kostusid siia kuuldused — Benckendorff olla vabadusse pääsenud ja Londoni põgenenud, kus asuvat praegu. Teiselt poolt kõneldi visalt edasi, et ta enamlaste vanglasse jäänudki.

Kolmas Vene rahusaatkonna sõjaline ekspert kindralstaabi ohvitser Mihailov, kellest, nagu Kostjajevistki jäi väga sümpaatlik mälestus, ei viibivat ka enam elavate kirjas.

Benckendorff näis enamlaste teenistuseski jäänud olevat krahviks. Väliselt ja maneeridelt aadlimees, nimetasid teda Vene delegatsiooni liikmedki oma vahel naljatades ikka — „gospodin graf“. Delegatsiooniga kaasa tulnud „Rosta“ välisosakonna direktor Levitov tähendas kord: „Meie krahvihärra näib oma aadli märkidest kõvasti kinni pidavat. Püristikestel ja topsikestel on veel alles perekonna vapid.“ ütles seda heatahtlikult, pahaks panemata.

Vene delegatsiooni liikmeist on seega pea kõik mulla alla varisenud. Gukovski saatuse lõppu loorib saladus ja Joffegi elukäigu viimastesse aastatesse on segunenud meile hämaraid ja selgitamatuid jooni. Klõshko, seekordne delegatsiooni sekretär, on vist ainuke mees, kelle edaspidine karjäär on arenenud vahetpidamata tõusvas tempos. Ta on hiljem olnud diplomaatilises teenistuses kaunis silmapaistvatel kohtadel, juhatahes

mõni aasta tagasi Vene poolt piiriläbirääkimisi Rumeeniaga. Teenib praegugi kusagil välissaatkonnas.

Eesti-Vene rahuläbirääkimised algasid Tartus öieti 1919 a. novembri lõpul, kui Litvinov kohale jõudis mõnedeks eelläbirääkimisteks, ametlikult vangide vahetamise asjus. Tema vahemehena oli juba varem siin Inglise ajakirjanik „Manchester Guardiani“ kaastööline Ransome. 1. detsembriks saabus Tartu ametlik rahudelegatsioon Krassin ja Joffega eesotsas. Litvinov sõitis edasi Stockholm. Krassin katsus Tartus nädalapäevad jõudu ja sõitis siis tagasi Moskva, kuhu jäigi. Rahuläbirääkimisi juhtis Vene poolt üksinda kuni lõpuni Joffe. Krassin asemele teiseks liikmeks saadeti Gukovski.

Sõja kestes oli Eesti seltskonnal tekkinud enamlistest riigimeestest teatud ettekujutus, kaunis algeline ja ühekülgne. Enamlise sõduri räpane kuju kanti üle ka enamliste elu teistele aladele. Kui Joffet ja Krassin võidi näha Tartu uulitsail, kauplustes ostusid teemas ja vahel õhtupoolikul Verneris kohvikusse sisse astumas, ei jõudnud uudishimulised küllalt imestada: härrasmehed pealaest jalatallani, mõlemad silmapaistvalt hästi rietatud. Joffet nähti pea alati mustas visiitülikonnas. Näolt tüübiline juut, kuid olekult Vene barin, rahulik, tasakaalus, mõõdetud. Poska oli tähendanud: „Mis nüüd mina tema kõrval — väike proletaarlane! Joffel briljant lipsis, raske kuldkest vestil!“

Rahuläbirääkimisi jälgima saadetud ajalehemeeste põli ei olnud kõige kergem. Kui end kaheksa aastat seekordsetesse oludesse tagasi mõtelda, paistab, nagu oleks neist päevist möödunud paarkümmend aastat. Oli loomulik, et läbirääkimisi tuli pidada kõige suurema kinnisuse juures. Informatsiooni jagati äärmise nappuse ja ettevaatlikkusega. Kuid sõjatsensor, kelle kontrollitavad olid ka rahuläbirääkimiste kohta käivad teated, lasi tihti oma punasel pliiatsil taltsutamata mäsata ka puht kirjeldavates materjalides. Oma ajakirjanikke ei lastud Vene delegatsiooni liigetele palju ligi. Tartu oli tulnud kari väljamaa korrespondente, kellel olid mitmeti paremad informeerumise võimalused. Ei olnud kuulda, et Joffe läbirääkimiste ajal mõnele oleks annud intervjuu. Küll oli aga teada, et ta vahetevahel informeeris ülalmainitud Ransome'i ja teisi enamlaste sõbralikke väliskorrespondente — Ameerika agentuuri esitajat Vene juuti Farbmanni ja teisi, kes peale rahu allakirjutamist esimestena said sõita N. Venesse. Ransome oli siis juba patenteeritud Vene olude tundja, suurema enamliste olude kohta ilmunud raamatu autor.

Oli varsti kuulda, et rahuläbirääkimisi peetakse hoopis teises stiilis, põhjalikult erinevas sellest, mida nägime Pihkvas, kus Eesti delegatsiooni juhtis Birk. Birki diplomaatia iseloomustuseks olgu siin toodud väike juhtumine Pihkva sõidult. Frondi piirkonnas kiviteel Vene poolt delegatsiooni vastuvõtjaid oodates, tõstis Birk muuseas küsimuse, kas tuleb Pihkva jõudes Vene esitajale Krassinile ja Litvinovile anda kätt või mitte. Birk arvas ise, et ei tule, teised vaikusid. Kui Pihkva

jõudsimine, oli Birk esimene, kes käe ulatas. Ta kujutles arvatavasti Krassinit lihtsa tiblana, kohtas aga siin auväärt välimusega härrat.

Kui ka Tartus oleks hakatud lahendama sarnaseid „probleeme“, oleks läbirääkimised võinud minna hoopis teises käigus. Kummagi delegatsiooni esimehed olid üksteises varsti leidnud inimlikud noodid. Seal, kus ametlik toon enam väljapääsu ei leidnud, aitas sõbralik jutt suriseva „samovari“ juures edasi. Ja nii me siis kuulsime, kuidas Poska nohus olevale Joffele saatnud pudeli konjakit ja Joffe vastu läkitanud tuhat sefiirsuitsu.

Poska ja Joffe ühised „diplomaatlikud“ vihtlemised Pargi uulitsa saunas olid üksvahe rahukonverentsi suuremateks uudisteks ja saunamees Jaan ajakirjanikude suuremaks informeerijaks. Need kuulsad vihtlemised tõstsid ka saunamehe kaalu, kes tähtsa ja kavala näoga andis mõista, nagu oleks rahukonverents üldse kolinud tema numbrisse. Aga mine tea, võib olla on mõnedki rahulepingu punktid oma lõpuliku vormuleeringu leidnud Silla sauna leilis.

Paar päeva enne jõulu tekkis läbirääkimistes kriis. Köneldi konverentsi katkemise võimalustest. Joffele oli tellitud sõidupilet. Ta käis isegi rongi minekul raudteejaamas, tuli aga tagasi. Poska sõitis Tallinna. See oli vist jõulu reedel, kui läbirääkimised lühikese vaheaja järele algasid uuesti. Koosolek vältas kaua, hilja õhtuni. Ootasime kannatlikult, üleval konverentsi saalis pidi midagi lõpulikult otsustatama. Viimaks tuld alla. Sada küsimust, kuid ühtegi vastust. Poska pareeris kõik järelepärimised hariliku tähendusega: „Mul ei ole hästi meele, millest täna sai kõneldud. Küsige Eliaserilt, ta mäletab paremini.“ (Eliaser oli delegatsiooni asjade valitseja). Mõlemad delegatsioonid sammusid alla Rosenthali majja Poska korteri.

Oli vaja tingimata midagi teatada Tallinna. Telefoneerisime Rosenthali majja, Eliaser pidi ka seal olema. Mingit vastust. Kuuldetoru oli kõrvale pandud. Katsumise sisse pääseda — ukсед olid riivitud.

Mida teha? Kuidas teada saada koosoleku resultate? Vist on kokkulepe, ega muidu mõlemad delegatsioonid tulnud koos Poska juure õhtusöögil? Vastaja oleks sel õhtul võinud saada kõige suurema honoraari. Meile ei jäänud muud nõu, kui võtta positsioonid kõrvalmajas „Postimehe“ trükikojas: trükikoja ja Poska korteri aknad olid vastamisi ja söögisaadi katmata aknad tulid hoovi poole. Informatsiooni janu kustutamiseks võisime vähemalt jälgida, mis sel hilisel koosviibimisel sünnib ja kui kaua see kestab. Suur seltskond oli juba asetunud lauda. Tehti tugevad pitsid. Tuju näis olevat patent. Kuid meile oli sest vähe kasu. Poska külalised nähtavasti ei mõelnudki lahukumisele. Joffe shestikuleeris elavalt, Poska kõnles midagi vahele ja siis näis laudkond rõkkavat naerust.

Kas tähendab see kõrge tuju kokkulepet? Kell saab 1, kell saab 2, kell saab veerand 3... viimane aeg telefoneerimiseks. „Põrutame edasi, et vastolud lahendatud, näete ju Poska ja Joffe näost!“ — arvavad mõned. Tujurikas jutt üle hoovi jätkus. Ootasime veel pool tundi ja jätsime siiski telefoneerimata.

Järgmisel hommikul kuulsime, et kokkulepet ei olnud saavutatud mingisugust; lahkkelid olid õhtusel koos-

olekul enim suurenenud. Üle kesköö kestnud õhtusöök olnud niisama — puhkamiseks ja värskete soovidepää anekdootide jutustamiseks.

Kaks kuud kestnud läbirääkimised hakkasid jaanuari viimastel päevadel jõudma lõpupoole. Viimasel jaanuaril selgus, et lepingu pidulik allakirjutamine võib sündida järgmisel päeval 1. veebruaril, mis oli pühapäev. Kell 12 keskpäevaks olid palutud auvõõrad piduliku momenti kaasa elama. Kell 2 pidi järgnema Eesti rahudelegatsiooni esimehe poolt korraldatav bankett tema korteris, kuhu peale kummagi delegatsiooni olid kutsutud välisminister, ülikooli kuraator, Tartu linnapea, maakonnaavalitsuse esimees, riigikohtu esimees ja 2. diviisi ülem. Bankett ajalahemeestele oli ette nähtud järgmisel päeval.

Programmi ei saadud siiski nii teostada, kui oli kavatsatud — ühe komma pärast, mis valmis trükitud rahulepingu tekstist mitmekordsetest korrektureidest hoolimata oli välja jäänud. Komma puudumine oleks rahulepingu ühte punkti võimaldanud hoopis võõriti tõlgitseda. Leping tuli ümber trükkida. Selle väikese komma pärast viibis allakirjutamine tervelt kaksteist tundi. Bankett peeti siiski määratud ajal — söögid ja joogid olid tellitud.

Viimasel momendil tahtis tekkida uusi takistusi. Rahulepingu põhjal lubatavaid metsakontsessioone puudutav lisaprotokoll ei olnud päris klaar. Poska ja Joffe siirdusid viimasele pikale kaksiknõupidamisele, mis vältas neli tundi. Vaieldi viimased vaielused; keskööks olid asjad reas.

Punkt kolmveerand 1 öösel jätsid kummagi delegatsiooni esimehed piduliku küünlatule valgel oma allkirjad värsketele lepingule. Kreutzvaldi ja Jannseni marmor-näod vaatasid rahulolevalt loorberpuie vahelt: nende elutöö oli sel ajaloolisel ööl leidnud väärilise kroonimise. Mõne minuti jooksul olid rahulaua tindipotid, kuivatuspressid ja sullepead saanud muuseumi esemeiks. Rahvusliku vanavara korjajad seisid saagil, kuid ühte sullepead ei olnud teps enam leida — selle oli keegi väledam mees poetanud oma tasku.

Päevasel banketil olid Poska ja Joffe pidanud kõned. Avaldati soovi, et kõnesid lehtedes ei refereeritaks. Soov oli imelik ja arusaamatu ja paistis veel imelikum, kui kõnede sisu sai teatavaks. Andsin siiski lühida kokkuvõtte edasi. Järgmisel hommikul oli lehes valge koht: Tartust saadud instruksiooni põhjal oli Tallinna sõjatsensor kõnesid puudutava osa muljete artiklist kustutanud. Järgnegu need 1920 aastal keelatud read nüüd siin: „Jaan Poska tähendas banketil peetud kõnes: Rahuleping on kahe kuu töövili. See ei ole üksnes võimalik olnud meie vahva rahvaväe teenuste läbi, vaid osalt ka selle läbi, et Venemaa samale seisukohale on asunud, kus oleme meiega, nimelt sellele, et Vene probleemi ainult endise Vene riigi rahvad võivad lahendada, mitte võõras abi ega lootus. Tõstan klaasi selle Venemaa ja Venemaa selle valitsuse terviseks, kes tunnustab rahvaste enesemääramist.“

Poskale vastas Joffe: Täna tervituste eest. Venemaa on algusest peale tulnud Eestile vastu, võimaldades niisuguste kooselamiste tingimuste loomist, mis aitaksid unustada kõike seda paha ja kibedust, mis võis tekkida Eesti rahval tsaari valitsuse all elades. Konverentsi töö vältel on Vene saatkond jõudnud kind-

Eesti, Läti ja Leedu ajakirjanikud Soomes 1927

Soome ajakirjanikkude liidu kutsel viibisid 1927 a. suvel Eesti, Läti ja Leedu ajakirjanikud Soomes pikemal ringreisil. Eestist võtsid sellest ringreisist osa H. Vellner, H. Moorson, K. Ast, A. Grünthal, J. Animägi, A. Loorits ja E. Hansen. Ülal pildid kujutavad üksikuid silmapilke sellest mälestusrikkast külaskäigust

Eesti Ajakirjanikkude Liit

Jooni liidu tegevusest 1926/27. a.

Käesolev ülevaade mahutab eneses liidu tegevust 1. nov. 1926. — 15. nov. 1927. a. Peab tähendama kohe alguses, et mainitud aega iseloomustab erilisel intensiivne tegevus liidu sisemises elus. Ühtlasi määrab see aegjärk ära ka liidu edaspidise tegutsemise suuna.

Liidu liikmed.

1927. a. alguseks oli liidul 96 liiget. Kuigi aasta jooksul 17 uut liiget vastu võeti, püsib liigete üldine arv 15. nov. 96 peal. Seletatav on see sellega, et põhikirja järgi langevad liikmete nimekirjast välja kõik need, kes oma liikmemaksu tähtajaks tasunud ei ole.

Uusi liikmeid võeti vastu 17, nimelt Nikolai Kann, Selma Miller, Jaan Taklaja, Alfred Michelson, Juhan Jaik, Jaan Kask, Henno Rahamägi, Meta Esop, Adolf Kauts, Herman Berg, Jaan Hünerson, Olaf Soots, Jaan Kitzberg, Davet Toim, Ants Meerits ja Oskar Lõvi, nendest osa toetavliigetena.

Oktoobris 1927. a. kaotas liit surma läbi oma esimese auliikme August Kitzbergi.

Juhatuse koosseis.

Juhatusest lahkusid liisu läbi ja isiklistel põhjustel V. Koch, E. Hansen, L. Johanson ja kauaaegne liidu esimees P. Olak (tervisiistel põhjustel ja ajapuudusel).

Aastakoosolekul valiti juhatusse tagasi E. Hansen ja L. Johanson, ning uuteks liigeteks Heinrich Moorson ja Aleksander Loorits.

Ametid jagunesid juhatuses järgmiselt: esimeheks Harald Vellner, abiesimeheks Heinrich Moorson, sekretäriks Erich Hansen, abiks Joh. Animägi, laekahoidjaks Aleksander Grünthal, ametita juhatuses liikmeteks Leopold Johanson ja Al. Loorits.

Revisjonikomisjoni valiti H. Visman, L. Sõerd ja A. Rebassov.

Liidust lahkumise tõttu langes välja L. Sõerd ja tema asemele kutsuti Al. Karro.

Liidu asjaajajaks valiti juunikuul 1927 Joh. Animägi.

Puhkekodu ostmine.

1926. a. lõpul jatkas liidu juhatus energiliselt oma tähtsama ülesande teostamist — puhkekodu soetamist.

Liidu juhatusle tehti nii mitmeidki ettepanekuid küll valitsusasutuste, küll eraisikute poolt, kuid kõik nad osutusid vastuvõtmatuks. Pakutud mõisate härrasmajad ei olnud kauguse kui ka korrashoidmise mõttes soodsad, eraisikute talud — kallid ja samuti mittesobivad.

Novembri lõpul sai liidu juhatusle teatavaks, et avaneb võimalus end. Linkvisti Kose villa „Waldfried'i“ ostmiseks. Villa oli oksjonil läinud Eesti Panga kätte. Otsustati pöörata Eesti Panga poole, et see omapoolsed ostu-müügitingimused teataks, ning vabariigi valitsuse poole, et ajakirjanduse sihtkapitali

lale otsusele, et praegune Eesti valitsus tõsiselt kaitses Eesti rahva huvisid ja esitab tervet Eesti rahvast. Vaba Eesti rahva auks tõstan oma klaasi. Viimased sõnad ütles Joffe Eesti keeles.“

Nende lihtsate ja südamlikkude sõnade avalikkusele teatamise keelu motiivid selgusid mõni päev hiljem: kardeti sekeldusi Joffe tema otsekoheuse pärast, kuna ta julges Eesti kodanlist valitsus nimetada Eesti rahva tõsiseks huvide kaitsjaks. Kas see oli põhjendatud, ei tea. Vaevalt küll. Tahaksime uskuda, et me nüüd enam ei ole — nii taktirikkad.

20. nov. 1927.

põhivara lubataks mahutada ülalnimetatud kinnisvarasse.

Otsuse teostamiseks tehti Eesti Pagnale ettepanek end. Linkvisti suvilat Kosel 4 miljoni marga eest Ajakirjanikkude Liidule ära müüa, kusjuures liit valmis oleks 3½ miljonit kohe tasuma, kui vabariigi valitsus luba annab ajakirjanduse sihtkapitali alusvara selleks tarvitada.

Vahepeal võtab asi veniva ilme. Kerkib üles ka hädakoht, et soovitud suvila, mis asub looduslikult väga ilusal kohal, käest ära läheb. Saab teatavaks, et mitmed isikud kõrtsimeeste perest ringi käivad, et suvilat ostuteel omandada.

Liidu juhatus omalt poolt ei jäta tarvilikke samme astumata. Peetakse läbirääkimisi krediidi saamise asjus ja astutakse samme, et kultuurnõukogu kiiremini kokku tuleks ja oma nõusoleku põhivara kasutamise kohta annaks.

On jõutud juba 1927. aastasse. Eesti Pangale teatatakse uuesti, et liit kindlasti maja ostmise juurde jääb, kuigi vahest oodata tuleb.

Möödub jaanuar, veebruar. Olukord sunnib veel energilisemale tegutsemisele. Märtsi algul pööratakse haridusministeeriumi poole ja nõutakse kindlat vastust esitatud palvele põhivara kasutamise kohta.

20. märtsil astub kokku liidu aastakoosolek ja otsustab ühel häälel omandada puhkekodu jaoks Eesti Pangalt end. G. Linkvisti suvila ühes krundi ja kõrvalehitustega Kosel. Juhatus volitatakse seks otstarbeks kuni 4 miljonit väärtkindlat marka laenu tegema ajakirjanduse sihtkapitali põhivarast ehk ka mõnelt rahaasutuselt või ministeeriumilt.

Viimaks — 4. aprillil s. a. saab teatavaks, et vabariigi valitsus on otsustanud lubada ajakirjanduse sihtkapitali põhivara mahutada kinnisvarasse, omandades end. Linkvisti maja. Samal ajal saab aga teatavaks: Eesti Panga juhatus on otsustanud maja oma kätte jätta, kasutades seda pangaametnikkude suvemajaks!

Tekkinud olukorraga ei taha liidu juhatus leppida. Astutakse uusi samme, et nim. suvilat kätte saada. Umbes kuu aega kestnud võitluse järgi lähebki see korda ja 4. mail võivad liidu volinikud H. Vellner ja M. Aitsam asuda ostu-müügi eelpeingu sõlmimisele.

Kinnisvara läks maksma 4.326.867 marka, millise summa liit otsekohe tasus ajakirjanduse põhivaraga — 3½ milj. m. ja seks otstarbeks tehtud laenuga, ning puhta rahaga oma jooksvalt arvelt.

18. mail võeti maja vastu. Juba tema esimene ülevaatus ajas pisut hirmu peale: otsekui sõda oli käinud läbi kõikidest ruumidest! Lõhutud ukсед, purustatud sisemine kanalisatsioon, rebitud tapetid, vihmast rikutud laed!

Tuli ette võtta põhjalik ja kulukas remont. Liidul puudusid aga ressursid. Kõik tuli teha krediidi peale.

Ei olnud liidul ka mingit sisseseadet kodu jaoks. Suurte jõupingutustega saadi ometi kõigest üle: remont viidi läbi, muretseti tarvilik sisseseade ja 22. juunil võidi Eesti ajakirjanikkude puhkekodu pidulikult avada!

Puhkekodu kasutamise kava järgi jaotati ruumid nõnda, et teisel korral asuvad toad anti liigetele välja, kuna alumine kord jäi üldiseks kasutamiseks.

Alguses kardeti, et kodu küllalt elavat kasutamist ei leia, kuna see hilissuvel avati.

See kartus osutus asjatuks. Soovijaid oli nõnda palju, et kõiki rahuldadagi ei saadud.

See asjaolu seab liidu uue ülesande ette: on tarvis kodu laiendada. Selleks avaneb võimalus kõrvalhoone ümberehitamise teel, mida juba kevadel teostada kavatsatakse.

Uue elumaja soetamine lubab liidul teostada ka üht tema tähtsamatest ülesannetest: pakkuda alalist peavarju vanadele, töövõimetutele ajakirjanikkudele.

Lõpuks olgu tähendatud, et puhkekodu asutamine

tähendab paljutootavat pööret Eesti ajakirjanikkude pere elus. Eestkätt lähendab ta lahkuminevate vaa- detega inimesi üksteisele, mis ei jäta oma mõju aval- damata meie avalikus elus.

Kassa aruanne 1926. a.

Tulud.	Mk.
Liikmemaksud	31.700.—
Sisseastumismaksud	5.000.—
„Õitsitulede“ nr. 1, 2, 3, 4 ja 5 arvel	404.375.—
I ajakirjanikkude ball	342.820.—
II ajakirjanikkude ball	404.450.—
Hoiusumma % %	4.444.—
Ettenägemata tulud	163.900.—
Pangast hoiult võetud	566.988.—

Kokku: 1.923.667.—

Kulud.	Mk.
„Õitsitulede“ nr. 5 väljaandmine	440.295.—
„Õitsitulede“ nr. 4 kaastöö lõpuarve	26.920.—
Asjaajaja tasu	36.000.—
Kantseleikulud	8.938.—
Trükitööd	1.200.—
I ajakirjanikkude ball	263.255.—
II ajakirjanikkude ball	326.771.—
Ettenägemata kulud	113.780.—
Panka hoiule pandud	706.518.—

Kokku: 1.923.667.—

„Õitsitulede“ väljaandmine.

Anti välja järjekorraline „Õitsitulede“ number. See number (nr. 5) osutus suuremaks seni väljaantud albumitest, sisaldades väärtuslikke töid.

Albumi toimetamine ja trükkimine läks maksuma 440,295 marka. Tulusid ei ole aga temast mitte nõnda palju saadud, et võimalik oleks kulusid katta. Selle tõttu on uuesti kaalutud küsimust, kas albumi mitte muuta sagedamini ilmuvaks ajakirjaks.

Erakorralisel koosolekul 30. okt. s. a. ostustatigi põhimõttelikult küsimus jaatavalt, kuna leiti, et ühe soliidse ajakirja järele vajadust tuntakse.

Võimalik, et järgmine albumi number ilmub juba uuel alusel.

Albumi toimetajaks oli P. Olak.

II ajakirjanikkude ball.

Ajakirjanikkude esimese balli järgi otsustati iga aasta korraldada presseballi traditsiooniliselt.

Teine ball läks aineliselt esimesest paremini korda, kuid ruumide kitsus („Seltskondlik maja“) ei võimaldanud tarvilikku liikumist ja elevust.

Tulusid saadi teisest ballist 404.450 mk., kuna kulud ulatasid 326.771 m. peale, seega ülejääk 77.679 mk.

Balli ülejääki, mis oli määratud puhkekodu heaks, aitasid tõsta — vabariigi valitsus, lubades veinilaua jaoks muretseda tollimaksuta veini, paljud Tallinna töösturid ja ärid, annetades loteriile väärtuslikke asju, ning Tallinna linnavalitsus ja volikogu, kes balli vabastasid lõbustusmaksust.

Mälestuskogude väljaandmine.

Vene revolutsioon, enamlaste ajajärk Eestis ja iseseisvuse võitlus on kaasaeglastele jätnud rikkalikke

mälestusi. Mõned sündmustiku keerus olnud tegelased on omi mälestusi siin-seal avaldanud, kuid suurem osa ei ole mahti saanud neid ilmutada.

Et neid mälestusi jäädvustada, algatas Eesti ajakirjanikkude liit mälestuskogude väljaandmise mõtet.

Hea algatus leidis sooja vastukaja. Asjaosalised isikud läkitasid liidu juhatusesse omi värskelt kirjutatud mälestusi ehk ka päevaraamatuid. Käsikirjad vaadati läbi ja korraldati kogude toimetaja Ed. Laamani poolt. Käesoleva a. sügisel ilmuski trükist I köide, mis sisaldab terve rea meie avalikkude tegelaste mälestusi revolutsiooni ja enamlaste ajajärgu kohta. Järgmisena kavatakse liit välja anda II köite, mis sisaldab mälestusi iseseisvuse võitluse kohta.

Mitmesugusest tegevusest.

Puhkekodu soetamine ja selle sisseseadmine neelas kõik liidu tagavarasummad, nõnda et edaspidiseks kodu korraldamiseks ja ka laenude tasumiseks tuli otsida uusi allikaid.

Liidu juhatus ei pidanud soovitavaks pöörata riigikassa poole, vaid pidas loomulikuks kaasa tõmmata oma ettevõtete teostamisel kogu rahvast, kelle teenistuses ajakirjanikud seisavad.

Selles mõttes otsustati korraldada rahaline loterii 5.000.000 m. suuruses. Loterii leidis elavat poolehoidu. Loositähti osteti hea innuga, koguni üksikud asutused otsustasid selleks määrata kümnetesse tuhandetesse ulatavaid summe.

Võib öelda, et kõik loositähed ära müüdi, mis näitab, et ühiskond ajakirjanikkudele südamest kaasa tunneb.

Taani messi poolt tuli liidule kutse messist osa võtta. Kuna juhatuses keegi sõita ei saanud, loositi sõiduõigus välja. Loosimise tulemusena sõitis Taani „Kaja“ toim. liige Joh. Veelman.

Liit asus käesoleval aastal ka oma sisemise elu korraldamisele. Kuna ette tuli kutsealalisi tiilisid, siis otsustati niisuguste tülide ja arusaamatuste lahendamiseks liidu liigete vahel, kui ka toimetuste ja liigete vahel ellu kutsuda vahekohus või ka aukohus.

Selle otsuse teostamist on oodata lähemal ajal.

Ka on välja töötatud ajakirjanikkude haige- ja pajukikassa põhikirja kava, milline tuleb vastuvõtmisele eeloleval aastakoosolekul.

Et ajakirjanikkude õppetipendiumide alal kindlat korda maksuma panna, võeti vastu otsus, et kodumaa stipendium peab olema ära tarvitatud 1 a. ja väljamaa stipendium 2 a. jooksul. Ei ole seda täidetud, nõutakse stipendiumid tagasi, kui nende saajad mõjuvaid põhjusi viivitamise kohta ei esita.

Maikuu sai liidu juhatus Soome ajakirjanikkude liidult kutse külastada Soomet ühes Läti ja Leedu kolleegidega. Kutse anti edasi päevalehtede toimetustele ja ühele vanemale maakonna lehele.

Külaskäigust Soome võtsid osa 9 ajakirjanikku. Reis kestis 10 päeva ja võimaldas lähemalt tutvuneda Soome oludega.

Korduvalt astus liidu juhatus samme soodustuste saamiseks raudteesõitudel. Tagajärg oli eitav. Ometi ei ole liidu juhatus maha matnud seda kavatsust.

Peale selle oli liidu juhatuses päevakorral veel terve rida mitmesuguseid liidu ellu puutuvaid küsimusi, nagu kodukorra väljatöötamine, oma liikmete hulgas spordi arendamine jne.

Eesti Ajakirjanikkude Liidu liikmed

15. novembril 1927

Aitsam, Mihkel, 1919. *)	Jürisson, Eduard, 1923.	Lõvi, Oskar, 1927.	Soots, Olaf, 1927.
Anderkopp, Ado, 1922.	Kangro, Samuel, 1922.	Maran, Ida, 1924.	Sõerd, Roman, 1926.
Anderkopp, Alice, 1926.	Kann, Nikolai, 1926.	Meerits, Ants, 1927.	Taklaja, Jaan, 1927.
Animägi, Johan, 1921.	Karro, Aleksander, 1921.	Michelson, Alfred, 1927.	Tamman, August, 1919.
Berg, Hermann, 1927.	Karu, Jaan, 1921.	Miller, Selma, 1927.	Tammer, Harald, 1922.
Braks, Tõnis, 1922.	Kask, Aleksander, 1921.	Moorson, Heinrich, 1922.	Toim, Davet, 1927.
Esop, Meta, 1927.	Kask, Jaan, 1927.	Mändmets, Jakob, 1919.	Tomp, Jaan, 1919.
Fiskar, Anna, 1919.	Kattenberg, Vold., 1923.	Mänd, Oskar, 1925.	Tomp, Tõnis, 1921.
Grünfeldt, Peeter, 1926.	Kauts, Adolf, 1927.	Neggo-Vössokotsky, Jen- ny, 1925.	Tupits, Artur, 1922.
Grünthal, Aleks., 1921.	Kenn, Leopold, 1922.	Nurk, Mart, 1922.	Treufeldt, Jaan, 1921.
Hansen, Erich, 1921.	Kentmann, Vold., 1922.	Nukk, Eduard, 1922.	Tõllasepp, August, 1924.
Heino, Toivo, 1926.	Kikson, Hugo, 1919.	Oengo, Julius, 1924.	Tõnisson, Georg, 1922.
Hennings, Helene, 1925.	Kink, Eduard, 1925.	Olak, Paul, 1919.	Valdson, Karl, 1922.
Hubel, Eduard, 1919.	Kider, Karl, 1922.	Osvet, Konstantin, 1922.	Vebermann, Ernst, 1921.
Hunnius, Edmund, 1922.	Kitzberg, Jaan, 1927.	Peel, Aleksander, 1925.	Vellner, Harald, 1919.
Hünerson, Jaan, 1927.	Klemküll, Hans, 1922.	Piip, Ants, 1924.	Veelmann, Johannes, 1922.
Jaik, Juhan, 1927.	Koch, Voldemar, 1921.	Prümmel, Joosep, 1919.	Viidas, Voldemar, 1926.
Jalak, Evald, 1926.	Kornel, Karl, 1921.	Rahamägi, Henno, 1927.	Viik, Johannes, 1919.
Jansen, Helmi, 1919.	Kotsberg, Kustav, 1919.	Raudsepp, Hugo, 1919.	Visman, Harry, 1922.
Johanson, Leopold, 1921.	Kreisberg, Aleksis, 1920.	Rebane, Hans, 1919.	Vistinghausen, Valter, 1925.
Jonas, Erich, 1924.	Kukke, Hugo, 1925.	Rebane, Jaan, 1921.	Vries, Axel de, 1921.
Jürgenstein, Anton, 1921.	Külm, August, 1927.	Rebassov, Aleks., 1921.	
	Küng, Nikolai, 1925.	Roose, Artur, 1926.	
	Laaman, Eduard, 1924.	Sagar, Peeter, 1919.	
	Lekstein, Mart, 1925.	Schulbach, Arnold, 1922.	
	Leppik, Jaan, 1924.	Schulmann, Helm., 1922.	
	Loorits, Aleks., 1923.		
	Luiga, Georg, 1921.		

*) Nime järele on märgitud liikmeksastumise aeg.

Auliikmed:

Kitzberg, August, 1926 †.
Vilde, Eduard, 1925.

Sisukrod

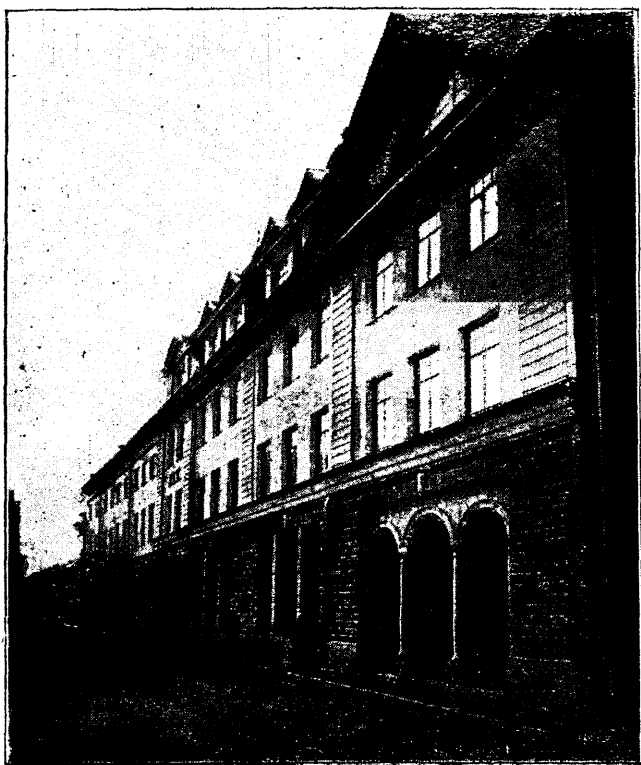
	Lhk.		Lhk.
Eesti ajakirjanduse noorusaegadelt. H. Prants.	11	Jooni meie ballaadide ja valmide kirjaniku Jakob Tamme elust. Arnold Liiw.	39
Kolmkümmend aastat armastust. E. Vilde.	17	Genf. Peeter Sagar.	41
Läkitus Seenetreialile. Milli Mallikas.	19	Jutustus Kassarist. A. Adson.	45
Otepää lossi vanaduspäevad ja surm. Arnold Schuilbach.	23	Kaks sügislaulu. Pedro Krusten.	48
Mulgimaa südames. Ed. Laaman.	25	A. Kitzbergi viimane käsikiri. H. V.	49
Paadiga Paalal. K. Rumor.	27	Mihkel Aitsam 50 a. H. V.	50
Kuidas ma vastu tahtmist ajalehetöötajaks sain. M. J. Eisen.	31	Kui Tartus rahu sõlmiti. V. Koch.	51
„Sakala“. A. Loorits.	33	Eesti Ajakirjanikkude Liit.	54
Kohtamine. Edmund Hunnius.	37	Eesti Ajakirjanikkude Liidu liikmed.	56

Karikatuurid ses albumis on Gorilt ja O. Krustenilt. Kaan on Gorilt.

Õiendus

Neljateistkümnenda lehekülje teise veeru esimene märkus tuleb järgmiselt lugeda:

Nii kohmakalt nimetati meil esiteks aurulaevu, kuid juba Russov märkas selle sõna kõlbmatust ja 12. raamatus ütleb ta, et niisugune „õigem peaks aurulaevaks nimetatud sama“.

Kodanikud- tarvitajad!

Igaühe meie püüd on kokkuhoida teenituid veeringuid. Kokkukoid ostude tegevusel võimaldub ainult siis, kui astute tarvitajate- või majandusühingu liikmeks-kaasomanikuks.

Ühingud muretsevad oma liikmetele

**head kaupa
odava hinnaga;**

neil pole tarvis koguda rikkust ega vara, nagu eraärid, vaid koondavad kogu oma jõu liikmete-tarvitajate majandusliku olukorra parandamiseks.

**Kõiki ühinguid varustab soodsatel tingimustel
väärtusliku kaubaga**

E. T. K. E. Tarvitajate Keskühisus E. T. K.

Pealadu: Tallinn, Lai tän. 39/41.

Harulaod: Tartus, Viljandis, Rakveres, Narvas, Kuresaares,
Valgas, Petseris, Mustvees, Abjas, Taalikul, Nissil.

E. T. K. kaitseb kõigi kodanikkude-tarvitajate majanduslikke huvisid, nõudke sellepärast omilt ühinguilt

E. T. K. kaupu ja oma tööstuse saadusi,

nagu: kalakonservid, vilja- ja ubakohvid, veinid;

nende headus on tunnustatud üle riigi, kodumaa näitustel saanud üle 30 kuld- ja hõbeauraha.

Ühistegeliste asutuste keskpank
EESTI RAHVAPANK.

Asutatud 1920. aastal.

Tallinnas, S. Karja 19, omas majas.

**Maksab hoiusummade pealt
6–10%.**

Varustab laenudega põllumajandus-
likke ja teisi ühistegelisi asutusi.

Korraldab riiklike laenude väljaandmist —
asunikudele inventaari muretsemiseks ja kala-
meestele püügiriistade ja paatide muretsemiseks.

Toimetab rahasaatmisi ja sissenõudmisi oma korres-
pondentide läbi kõikides Eesti linnades ja alevites.

Juhatus.

TARVITAJATEÜHISUS
„OMA“

müügikohad, kust kõik elutarbed tulevad osta, asuvad:
Peakauplus: a) toiduainete osak., b) jalanõude osak. ja kontor
S. Karja tän. 19, Eesti Rahvapanga majas, telefon 10-19.

Harukauplused:

Paldiski maant. 11	Telefon 8-36
Terase tän. 2	„ 18-90
Välke Pärnu maantee 23	„ 19-39
Tatari ja Liivalaia tän. nurgal 31/23	„ 19-77
Lydia Koidula tän. 30	„ 12-57
Graniidi tän. 3	„ 11-70

Tellige kaup telefon nr. 10-19 läbi ja see saadetakse teile eritasuta
koju kätte.

HEA KAUP ÕIGLASE HINNAGA.

Eesti Ühistegeline
KINDLUSTUS-KESKSELTS

Tallinn, S. Karja 19

Kõnetraat 30-78

Ühistegeliste asutuste kindlustuse - keskkoh

Kindlustab: hooneid, kaupu ja vallasvara — tuleõnnetuste vastu, vallasvara, kaupu ja väärtusi — murd-
varguste vastu, kariloomi ja hobuseid — õnnetuste, haiguste ja
varguste vastu j. n e.

**Edasikindlustuse toimetamine ja maksuta nõu-
andmine valla vastastikustele kindlustuse-
seltsidele**

.....
TALLINNAS,
S. Karja t. 19
kolmandal korral

KÕNETRAADID:
6-81 ja 7-39
.....

.....
TALLINNAS,
S. Karja t. 19
kolmandal korral

KÕNETRAADID:
6-81 ja 7-39
.....

Kinnitab varandusi tule ja teiste
:-: õnnetuste vastu :-:

Juhataja kõnetunnid kella 3—4 p. l.

Meie väga halbadel ja rasketel teedel sõitmiseks on oma tugeva ehituse, suure vastupidavuse, ökonoomsuse ja mugavuse poolest kõige otstarvekohasemad maailma kuulsad Ameerika

GENERAL MOTORS Co.

automobiilid järgmistest vabrikutest :

CADILLAC	mootor	8	silindriline	25/110	hob. jõudu
LA SALLE	"	8	"	21/85	h. j.
BUIC	"	6	"	13/60 ja 18	80 h. j.
OAKLAND	"	6	"	13/48	h. j.
OLDSMOBILE	"	6	"	12/42	h. j.
PONTIAC	"	6	"	12/42	h. j.
CHEVROLET	"	4	"	11/30	h. j.

kui ka parimad Itaalia FIAT vabriku automobiilid, mis-suguseid ehitatakse järgmistes suurustes :

FIAT, modell	509,	mootor	4	silindriline	4/12	hob. j.
"	"	503,	"	4	6/25	" "
"	"	507,	"	4	9/30	" "
"	"	512,	"	6	16/60	" "
"	"	519,	"	6	18/80	" "

See rikkalik kogu parimatest automobiilidest terves ilmas pakub igale ostjale haruldaselt suure väljavaliku, mispärast minu juurest iga üks kõige kergemalt oma soovidele nii hinna kui ka luksuse mõttes vastavat masinat leida võib.

Hans Winnal

Tallinn, Suur Tatari tän. nr. 1.

Kõnetr. 3-42 ja 3-72.

Võõrastemaja

„Põllumeeste Kodu“

Tallinn, Suur Ameerika tän. 4.

Tõnismäe juures, Suur Pärnu
mnt. alguse nurgal. Telef. 14-21.

Puhtad ruumikad toad
150 margast alates.

Rahulik puhkamine.
Odavad hinnad.

Kõik Tallinna sõitjad
võõrastemaja tarvitajad
== peatuvad ==

„Põllumeeste Kodu“

Tallinna Eesti Põllumeeste Selts.

A.-S.

EESTI LAENU PANK

Põhikapital Mk. 40.000.000.—

Tallinnas,

Suur Karja uul nr. 18.

End. Eesti Vastastik. Krediit-Ühisus Tallinnas.

Osakond Petseris.

Maksab hoiusummade
eest 6—10%. Diskonteerib
veksleid, annab laenusid
väärtpaberite ja kaupade
kindlustusel ning toimetab
kõiki pangaoperatsioone
sise- ja välismaal.

Eesti Laenu Panga juhatus.

Kaubamaja

vennad Maasepp

Tallinn, S. Tartu mnt. nr. 13.

Kõnetrat 4-16

Telegr.: Maasepp—Tallinn

Koloniaal- ja
tubakakaubad

petrooleum, bensiin,
nafta ja masinaõli

Müük suurel ja väikesel mõõdul.

Fa BIRK'I

värvimise ja keemilise
puhastuse äri

Tallinn Maakri tän. 23

asut. 1820 a.

Eeskujulikult
puhastatakse ja värvitakse
kõiksugu piduülikondi ja
ballkleite.

Töö hea — hinnad aja-
kohased.

KOMMERTS PANK

TALLINN, Suur Karja uul. 15

Telefonid: { Juhatus kabinett 9-89
Üldine 9-86
Välisvaluuta, kassa, inkasso 29-61

Telegr. aadress: „KOMMERTSPANK“

Toimetab kõiki pangaoperatsioone

Eestimaa põllusaaduste ümbertöötamise

O-Ü
„VIRU“

Tallinna, S. Kloostri t. 22/18. Telef. 8-13 ja 2-45

Vabrikud: Rakveres ja Kadrinas

Ainuke kõige täielikum kartulitärklise-
ja siirupitööstus Eestis

Mitmete kõrgemate auhindadega kroonitud

KAUBAMAJA

„MARS“

TALLINNAS, HARJU UUL. 23

TELEFON 8-53

Elektriosakond:

Elektri-armatuurid,

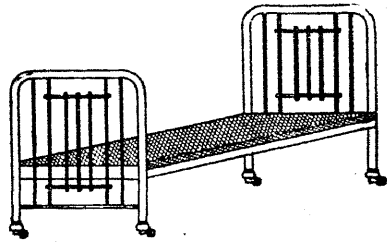
- „ -lambid,
- „ -mootorid,
- „ -materjalid.

Raadio aparaadid ja osad.

MÜÜK ÜSIKULT JA HULGANI.

AUGUST JÜRGENSI

voodivabrik Tallinnas.

Müügikohad: Jaani tän. nr. 8. Kõnetr. 16-93.
Vene turg nr. 3. Kõnetr. 25-69.

Türgidiivanid ja lastevankreid suures valikus.

Moodsad mööblid,
mis Teid rahuldavad.

Soovitame omast ladust:

**Magamistoa-
Söögitoa-
Kabinetti-
Saali-
Nahk-**

mööblid

toa sisseseadetena kui ka üksik-
mööblitena.

Palume külastada meie ladu
vabriku juures.

Soodsad järelmaksu tingimused.

MÖÖBLIVABRIK

A.-S. „MASSOPRODUKT“

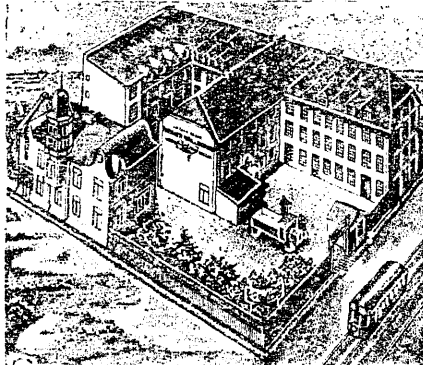
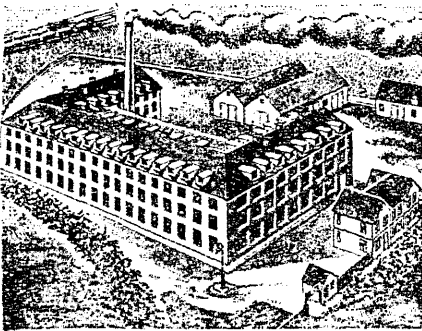
S. Tartu maantee nr. 61 d.

Telefon 18-96.

PHILIPS ARGENTA

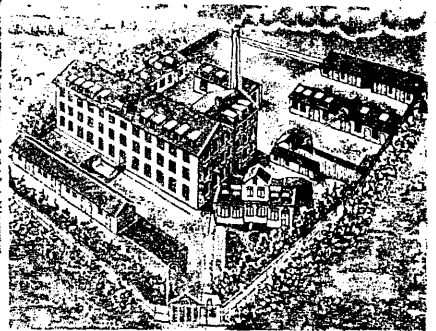

Nahavabrik „SAKALA“
Rakveres

Saapavabrik „ESTOKING“
Tallinnas

Nahavabrik „EESTIMAA“
Tallinnas

Ühendatud saapa- ja nahavabrikud A-S.

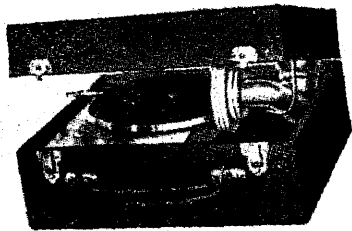
Tallinn

Soovitab oma saapavabriku „ESTOKING“
lust oma nägususe, vastupi-

Kaitsemärk

jalanõusid, missugused on väljaspool võist-
davuse kui ka hinna poolest

Ostke grammofon
kuid, et sellest rõõmu tunda, siis ostke

ODEON

grammofon ja

ODEON

grammofoni plaadid.

Ainukesed muusikariistad, mis oma hinna ja
kõrge headuse poolest väljaspool võistlust.

Peaesitaja Eestis:

O-ü. „Esto-Muusika“

Tallinnas, Viru tän. 2.

A-S.

O. Pallas & Ko

Tallinnas, Maakri t. 6

Kõnetr. 16-30 • Telegr. aadr. „Pallasko“

Alaliselt ladus suures valikus igasugused

tööriistad,

ehitustarbed,

raua- ja teraskaup,

majapidamis-tarbed.

Oma vabriku saadused:

ukse-, akna- ja kapihinged.

Mitmesugused ehitustarbed.

Soodsam ostukoht kaupmeestele ja
ehitajatele.

Tellimiste kiire täitmine.

*Aktsiate, obligatsioonide jne.
trükkimiseks on ainuõigus*

Riigi trükikojal

RIIGI SADAMATEHASED

Tallinnas, Merepuiestee 13. — Telegr. aadress: „Riidokk“. Tel. 67 ja 11-76.

Ujuvad dokid kuni 5000 tonni kandejõuga.

Tõstekraanad kuni 110 tonni tõstejõuga.

Tehased töötavad lauparandus- ja laevaehitustööde alal. Igasugune aurukatelde ja masinate ehitus ja parandus. Tehaste ja vabrikute sisseseade ehitus, korstnad, retordid, transmissioonid, turbapressid, baggerid, transportöörid jne. Mitmesugused põllutööriistade osad, nagu sahaninad jne. Malm ja pronks valu kuni 1000 puudani. Tehased valmistavad ka igasugu puutöid. On olemas suuremad masinate ja materjalide tagavarad. Töö valmistamise viis uuemate tehniliste nõuete kohaselt. Eeskujulik konstruktsiooni- ja eelarvebüroo.

Tehased võtavad oma peale igasugu eelarvete ja projektide tegemise.

Koha peal olemas järgmised töökojad:

Valumaja
Sepapada, auruhaamritega
Masinate ja mootorite
Treiali
Laeva katalsepa

Vasesepa
Lukusepa
Saeveski
Tisleri
Takeri

Purje
Maalri
Elektrotehnika
Elektri ja Atsetileen sveisism.
4 ujuvat dokki.

KREENHOLMI PUUVILLASAADUSTE MANUFAKTUURI OSAÜHISUS

Asutatud 1857 a.

Ketrusvärtnaid 500.000 :: Kangrutelgi 4000

Valmistatakse :

Puuvillariiet

iga seltsi: pleekimata, pleegitud ja värvitud; lõnga,
sukalõnga ja vatti.

Vabrik: Kreenholm, Narva kaudu.

Valitsus ja ladu: Tallinnas, Pikk t. 68, telef. 7-31 ja 32-95

AUG. RAAMAT'U

JALANÕUDE ÄRI

soovitab

UNION

vabriku

jalanõusid suures valikus, vastavate
hindadega, vabriku vastutusega.

Tõsise lugupidamisega

Aug. Raamat,
Tallinn, Suur Karja uul. 18,
Laenupanga majas.

Soovitan heas
v a l i k u s

saapaid,
kingi,
kalosse.

M. Dubas

Tallinnas,
Jaani uul. 6. Kõnetr. 22-19.

KINNITUS-AKTSIASELTS

EESTI LLOID

Peakontor Tallinnas
Pikk uul. Nr. 28 Kõnetr. 6-24, 17-03

Tule-, elu-, õnnetusjuhuste ja
veokinnitus

Kinnitage oma varandust ja elu
kuni veel on aega!

Seemnekasvandused | Seemnekauplused

Jõgeva, Luunja, Sandla (Saaremaal)
ja Putkaste (Hiiumaal) mõisates.

kõigis maakonna-linnades.

Puhassordilisi seemnekartuleid ja mesindustarbeid.

Puukoolid.

Ühtlasi on meie seemned müügil Majandus- ja Tarvitajate-ühisustes.

Kontor ja pealadu: Tallinnas, Estonia puiestee nr. 23.

Telegr. address: „SEEME“, Tallinnas.

Kõnetraat 8-60, kaugekõne 31-29.

EESTI SEEMNEVILJA ÜHISUS

asutatud 1919. a.

KAUBAMAJA

JOH. BERNER

VÄIKE KARJA T. N:12.

Klaas- ja kiviõud. Majapidamise riistad.
Lambid. Elektri armatuurid.

Ühisus „Estonia Eksporttapamajad”

Ainus põllupidajate ühistegeline suuräri liha ekspordi-müügi alal
S. Tartu mnt. 79, postkast 33, tel. 29-53 ja 25-51

Müüb:

võistlemata headuses puhast sulatatud **searasva**: ½-kilolistes pergament kotikestes, 4–12-naelalistes põites, 20-naelalistes pakkides, 3-puudalistes tünnides – võitünnides.

Odavat liha, värsket ja soolatud:

seapäid, jalgu, konte, pekonilõikeid (pehme liha), **vahe-liha, fileed, lihaga supikonte, südameid, neerusid, maksasid** j. n. e. j. n. e.

Alati laos puhtast rasvast keedetud **kollane pesu- ja sauna-seep** naelalistes tükkides, 1-, 2- ja 3-puudalistes kastides.

Ametiasutused linnades, ühisused maal, korraldage oma liikmete tarvis ühistellimisi ja odava liha müüki.

Alati on kokkuhoiu mõttes tähtis osta esimesejärgu tarbeaineid esimesest allikast – valmistajate ühistegelisel suurärilt. – Kõik tellimised täidetakse kindlas järjekorras täpselt. Tellimistega kui ka igasuguste järelepärimistega palume pöörduda telef. 29-53 ja 25-51.

Ühisus „Estonia Eksporttapamajadest” võib tellida aasta ringi pekoni-tööstuses vigastatud (sisselõigatud) külgi, milliste kaal 55–85 nl.

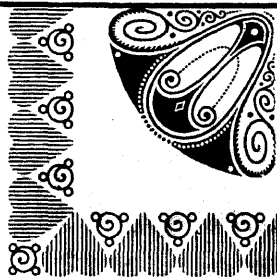
Näitusmessil kolm kõrgemat auhinda – kuldaurahad.

PÕHJA-EESTI ÜHISPANK

TALLINN

Väike Karja uul. nr. 3

Kõnetraat 602

Pank võtab raha hoiule,
annab välja laenusid
oma liikmetele ja toi-
metab kõiksugu panga-
operatsioone

Eesti Piimatööstuste Ühing EPTÜ

Lai t. 41 (ETK) majas TALLINNA Telef. 20-91 ja 26-07

Ühistegeline piimasaaduste väljaveo keskkorraldus

EKSPORTEERIB

võid ja muid piimasaadusi, makstes
kõrgemaid päevahindasid

LAOS SAADAVAL

igasugused meierei tarbed ja pakki-
mismaterjale kõige paremas headuses

ANNAB PIIMATALITUSTELE

avansse ja kõikides nende tegevuse
alal ettetulevates küsimustes nõu ja
juhatusi

EPTÜ paneb suurt rõhku või kvaliteedi tõstmisele ja tema teenistuses seisavad paremad piimaasjanduse instruktorid. EPTÜ töötab täiesti ühistegelisel alusel ja seisab igapidi piimatalituste huvide teenistuses, sellepärast saadavad piimatalitused oma või EPTÜ'le ja astuvad ka tema liikmeks

Müügiühisus „Muna“

ostab läbi aasta piiramata arvul

kanamune

ekspordiks kui ka siseturu jaoks.

Peale selle ostame sügishooaja
jooksul hästi nuumatuid elus

kodulinde,

makstes kõrgemat päevahinda. —

Vastuvõtmine: pealaos, Tallinn, Jakobsoni tän. 4, tel. 32-73,
ja kõigis lao osakondades maakonnalinnades.

Järelepärimistega pöörda peakontoris, Tallinn, Jaani tän. 6, tel. 33-19.

Perenaised! Tehke oma sisseostud ainult müügiühisus „Muna“ juures,
tema varustab teid kõige värskema kaubaga.

Põllumajandusline Keskühisus

«ESTONIA»

Tallinn, Jaani tän. 6

Tel. 8-55

Telegr.-aadr.: «Zentrestonia»

Tel. 8-55

Suurim ühistegeline põllu- ja karjasaaduste väljaveo keskkorraldus Eestis.

Ostab oma liikmetelt ja võõrastelt eksport- ja siseturuvõid, piima, juustu ja muid piimasaadusi.

Müüb igasugu meiereitarbeid, masinaid, piimaproovimisabinõusid, õlikooke, kliisid.

.....
Õisu mõisa sugulavadest soovitab:

Lindude sugulavast kõige paremaid puhasverd
Plymouth-Rock ja Itaalia kanu,
Pekingi parte, Tuluusi hanesid.

Sugusigade lavast puhasverd valgeid Inglise tõugu
sugukulte ja kasupõrsaid.
.....

Oma kauplustest Tallinnas soovitab: igasuguseid toiduaineid — võid, piima, juustu, mune, vorste, sinke, liha, konserve jne. jne.

A. S.

A. Einpaul

Suurem karja-, linnu- ja põllu-
saaduste eksportäri Eestis

Kontor, ladud ja meierei
Tallinnas,
Siimeoni uulits nr. 19

Telefonid: 22-24, 34-49 ja 20-14
Telegr.-aadr.: Einpaul, Tallinn

Esitused üle maa

A.-S.
BALTI PUUVILLA-
JA
SINDI KALEVI-
VABRIKUTE LADU

TALLINNAS, S. Karja tänav 13.

Juhatus 24-66.

Kõnet raat:
Üldine 2-41.
Kaleviosakond 31-02.

Arveosakond 31-58.

Igasugu pleekimata ja pleegitud pesu-
riide müük.

Värvilised, valitud mustritega voodri- ja
naisterahva kleidiriided. Sitsirätikud
suures mustrite valikus.

Kaleviosakonnas täieline valik igaseltsi
villasest riidest.

Eesti niiti omas proovitud headuses kõigis
numbrites. Kõik kaubad ainult oma vabriku
saadused.

— Müük suurel arvul. —

„Kaja“

uuel kujul!

„Kaja“ on kõige moodsam väljamaa lehtede eeskujul toimetatud päevaleht Eestis.

„Kaja“ teated on täpsed ja kiired.

„Kaja’s“ leiavad kirjeldamist kõik huvitavad sündmused sise- ja väljamaal.

„Kaja“ toob igas numbris hulk huvitavaid piltisid.

„Kaja“ jutud ja teated on põnevad ja kaasakiskuvad; joone all ilmuvad pikad sündmus- ja huwirikkad romanid.

„Kaja“ tellimise hind on kuus kõigest 120 marka, ½ aasta peale 550 marka, 1 aasta peale 1000 marka.

„Kaja’s“ kuulutab iga ärimees ja tööstur, kes oma saadustele teed tahab leida meie suurema ja ostujõulisema ostja juure.

Igaüks, kes ajaga kaasas tahab käia, loeb „Kaja“.

Iga ärimees ja tööstur, kes mõjuvast reklaamist lugu peab, kuulutab „Kajas“.

Peakontor: —————

Tallinn, Pikk 42, tel. 4-90.

— Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused. —

Eesti vanem päevaleht

„Postimees“

71. aastakäik.

Ilmub iga päev.

„Postimehe“ ümber on koondunud paremad ajakirjanduslikud jõud ja eriteadlased. Tema kindel siht, sisurikkus ja sõnumite värskus on üldiselt tunnustatud. Praegu on „Postimehel“ rohkem kindlaid tellijaid kui ühelgi teisel päevalehel Eestis. „Postimehes“ ilmuvatel kuulutustel on ülemaaline kindel mõju, seepärast kuulutab iga tööstur ja ärimees „Postimehes“

„Postimeest“ trükitakse hilja õhtul, seepärast toob ta üle riigi värskemaid teated kui Tallinna lehed. „Postimees“ on ka Tallinnas müügil varahommikul ilmumise päeval.

„Postimehe“ kaasanded:

Kirjandus- ja pilkeleht „**Sädemed**“ ilmub üks kord nädalas. Arstiteaduslik kuukiri „**Tervis**“ ilmub üks kord kuus. „**Easteleht**“ ilmub üks kord kuus.

Peakontor Tartus, Jaani t. 11/13 (oma majas).
Hõnetr. 80; 1-86; 2-86; 9-86.

Kontor Tallinnas, Vene tn. 1. Hõnetr. 16-11.

REVALER BOTE

(Nachfolger der i. J. 1860 begründeten „Revalschen Zeitung“)

Vertritt die politischen und wirtschaftlichen Interessen des Deutschtums in Estland.

Eingehende objektive Berichterstattung über das gesamte Wirtschaftsleben Estlands.

Vermittelt den Weg in den Osten.

Regelmäßige Schiffslisten u. Kursnotierungen.

Bezugspreis bei direktem Bezuge vom Verlag monatlich mit allen Beilagen 250 EMk., ohne Beilagen 175 EMk. Die Staatspostanstalten in Estland, Lettland, Deutschland, Danzig, Finnland, Schweden und Frankreich nehmen Abonnements entgegen.

Anzeigenpreis: für 1 mm Höhe der Spalte im Anzeigenteil für Estland 6 EMk.; für Deutschland 13 Goldpf., für das übrige Ausland 4 amerik. Cents.

Zahlstelle in Deutschland: Postscheckkonto Berlin 122602, in Riga: Rigaer Kreditbank.

Anzeigenaufträge empfangen: die Geschäftsstelle des „Revaler Boten“ (Reval, Raderstrasse 12, Postfach 51), im Ausland: alle grösseren Annoncen-Expeditionen.

Huvitavam, värskem, haaravam päevaleht
Eestis on

„Rahva Sõna“

Suurte rahvahulkade, linna ja maa demokraatlikkude kihtide häälekandja.

Peale sisukate artiklite — põnevad ja värsked uudised, teravad vested, huvitavad päevakajad, tõsised kirjanduse, kunsti ja teatri arvustused, kino, spordi teated, kohtukoja sündmused jne. Läbilõiked poliitika- ja majanduselust.

Igas numbris sütitavat nalja. Põnev roman. Tellides odavam päevaleht.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused ja oma tellimiste vastuvõtjad.

Toimetus ja talitus: Tallinnas, Väike-Pärnu mnt. 31. Tel. 3-61, 27-68, 19-23

Igäüks, kes tahab ajaga sammu pidada, tellib omale 1. detsembrist

„WABA MAA“

Juhtiv, eeskujulikult toimetatud, uudisterik-
kam ja kõige loetavam päevaleht Eestis

Peatoimetajad A. ANDERKOPP ja ED. LAAMAN :: Väljaandja K.-ü. „WABA MAA“

Ilmub päevas kuni 16 lehekülge värviliste piltidega.
Kõige värskemad päevauudised. Üle tuhande kaastöö-
lise. Oma kirjasaatjad kõigis Euroopa keskkohades.
GORI algupärased karikatuurid. Alati põnevad romaanid

:: **Kõige kasulikum leht kuulutajatele** ::

Koju kätte saates ainult 120 marka kuus, 300 mk. kolme
kuu eest :: Hinnata kaasanneteks: piltidega nädalleht
:: „ESMASPÄEW“ ja ärrarebitav seinakalender ::

Address: „Waba Maa“, Pikk tänav 54/58, Tallinn :: Kuulutuste kontor Kullasepa
ja Kuninga tänava nurgal

A.-S. „ROTERMANNI TEHASED“

endine Chr. Rotermann (asut. 1829. a.)

Tallinnas, Jaama tänav nr. 1.

Telef. nr. nr. 34-01 kuni 34-05.

Osakond Narvas: Tallinna tänav 7. Telef. nr. 64.

„ Tartus: Suur Turg 15. Telef. nr. 5-50.

„ Viljandis: Tallinna t. 6. Telef. nr. 2-39.

Esimene ja kõige suurem nisupüüiveski Eestis.

Valmistab ainult puhast nisupüüli, maisi juure segamata.

Rukkijahu- ja -püüiveskid. Aurukruubiveski.

Lina ümbertööstus ja eksport.

I. auruleivavabrik Eestis. Mehaanika-töökojad.

Külmetusmaja.

Telegrammi aadress: ROTERMANN — TALLINN.

Tallinna Linnapank

Tallinnas, Mundi uul. 2.

Telefonid: Juhatus 19-30.
Äriruum 3-13.

Pank toimetab kõiki pangaoperatsioone sise- ja välismaal

Võtab kaupu oma aidaruumidesse hoiule ja annab nende vastu laenusid.

Juhatus.

Tallinna Majaomanikkude Pank

Harju tänav nr. 29. — Telef 33-11.

Avatud iga päev k. 9—2.

Pank võtab raha hoiule, jooksvale arvele ja tähtaja peale igasugustes summas ja maksab ajakohast protsenti. Pank diskonteerib vekseid, annab laenusid ja toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Majaomanikkude Pank on täiesti kindel raha hoiukoht, sest Panga tegevuse eest vastutavad Tallinna majaomanikud — panga osanikud — oma kinnisvaradega.

Kaitsemärk

Esimene Eesti Kinnituse Selts

Peakontor: Tallinnas, Lai tän. 1, oma maja, kõnetraat 7-85.

Osakond Tartus: Suurturg 3, kõnetraat 9-78.

Kõige vanem kinnituseselts Eestis.

Asutatud 1866 aastal.

Kinnitab igasugust varandust: tule vastu; koduloomi õnnetuste ja haiguste vastu; peegleid ja klaase pragunemise vastu. Kinnitab elu.

OSKAR KILGAS

Esimene ja suurem

trikoo-, pitsi- ja sukavabrik Eestis

Tallinn, Prii t. 3,

kõnetraat 2-23

TRIKOO & SUKAVABRIK
OSKAR KILGAS
TALLINN

Valmistab:

siidisukke

slidisokke

floorsukke

villast trikoopesu

puuvillasukke

puuvillast trikoopesu

villaseid sukke

siiditrikoopesu

lastesukke

võimlemissärke

puvillasokke

supeluskostüüme

Pesupitse: klõppel, broderii ja gipüür

Müik en gros.

Tallinna Eesti Majandusühisus

Tallinnas, Estonia p. 21, kõnetraat 85.

Abikauplus Nr. 1, S. Pärnu maanteel 30.

„ Nr. 2, S. Tartu maanteel 51.

Soovitame laost ja muretseme tellimise peale kohale:

==== isesõitjaid ja veetavaid ==== **rehepeksugarnituure**

mootore ja mootor-peksumasinaid; Rootsi ja Ameerika rohu- ja viljaniitjaid, hobuserehasid ning nende osasid, atru, äkkeid, külvimasinaid.

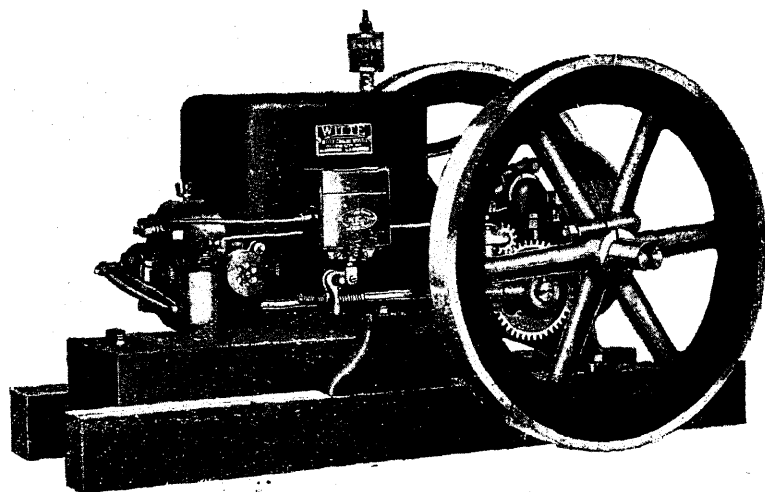
Piimaveokannusid.

==== Ilmakuulsaid ALFA ja ASTRA ====
koorelahutajaid, piimatalitusmasinaid.

Piimatalituste eelarveid ja plaane valmistame tasuta aastakümnete jooksul saadud kogemuste põhjal.

ALATI LAOS:

Loomajõutoidud, vosvorhapu lubi, masina-
rihmad, kunstväetisained, masinaõli, veski-
kivivalamise materjaali, rauda, naelu jne.

A-S. W. Schneider & Ko.

Tallinnas, Estonia puiestee Nr. 19
Telegr. aadress: Walschneider, Tallinn

Soovitab ladust:

Rauatööstuse, puutööstuse, lihatööstuse, leiva-
tööstuse, põllutööstuse ja teisi masinaid ning
nende jaoks võlvisid.

D. W. F. kuulilaagreid, || R. WOLF'i
rihma sheibisid, rihamasid j. n. e. || rehepeksugarnituure

MAYFARTH, GLORIA, WEIPERT'i rehepeksumasinaid,
WITTE ja MASSEY-HARRIS mootorisi, linapuhas-
tamise masinaid „HELSINGI“ jne. jne.

A-S. Orenstein & Koppel, Berlin:
==== raudtee-wedurid ja tarbejaod. ====

PEAESITAJA EESTIS:

A-S. W. Schneider & Ko., Tallinn.

Telefonid: 4-01, 4-02, 18-42 ja 26-34.

J. Veinberg

Tallinn, V. Karja 12, Tallinn.

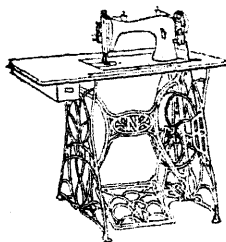
Soovitan
suurel ja väiksel arvul head kaupa:

Kindaid, sokke, sukke,
Kraesid, lipse, manschette,
Trikoopesu, kujutud villaseid jakke,
Lõhnaseepi ja õlisid,
Hambaharju, pastad ja pulbrid,
Nööpe igas suuruses ja värvis,
Tasku- ja lauanuge-kahvlid,
Sammet- ja siidipaelu,
Kongreskanavad, tülli ja jute riid,
Broderii, tüll- ja klöpfer-pitsi,
Väljaõmbluslõnge, nii kui
Pärllõng, Mouline, filostosüüdi, kunst-
süüdi, linast lõnga, märknüüdi igas
värvis, pesukindlal D. M. C. ja
C. B. j. n. e.

Hinnad odavad.

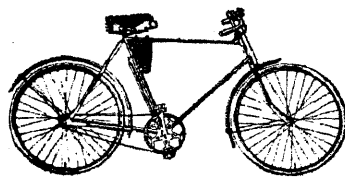
En gros.

En detail.

Õmblusmasinad:

Naumann, Pfaff,
Vesta ja Gritzner.

JALGRATTAD:

Naumann, Mars, Möve ja Juno.

Kudumismasinad

mitmest vabrikust.

Müük üksik ja hulgaviisi pikaajalise järelmaksuga.

Kr. Saar ja Ko.

Tallinnas, Tartus,
Rakveres ja Jõhvis.

BALTI PÄÄSTESEELTS

TALLINNAS, HOLLANDI TÄN. No. 48. TEL. 2-47.

Merehädasse sattunud laevade ja teiste mere-veoabinõude
päästmine. Pukseerimine. Uppunud varanduste päästmine.
===== Tuukri järelevaatused. =====

BALTI PÄÄSTESEELTSI EESTI RANNASÕIDU LIIN,

TALLINNAS,
SADAMAS, VICTORIA SILD No. 3.
TEL. No. 16-85.

Ühenduse pidamine I klassi reisijate- ja kaubaveoaurikutega
saarte ja mannermaa ja Viru ranna sadamate vahel.

Eesti Paberi

Aktsia Selts

Tallinnas, Lai t. 11

Kõnetraadid:

Juhatus 33-96
üldine 33-97
müügiosak. 33-98

Laod:

Tallinnas, Üene t. 27
kõnetr. 33-99
Türil, kõnetr. 11

Toimetab järgmiste paberivabrikute
saaduste ainumüüki Eestis:

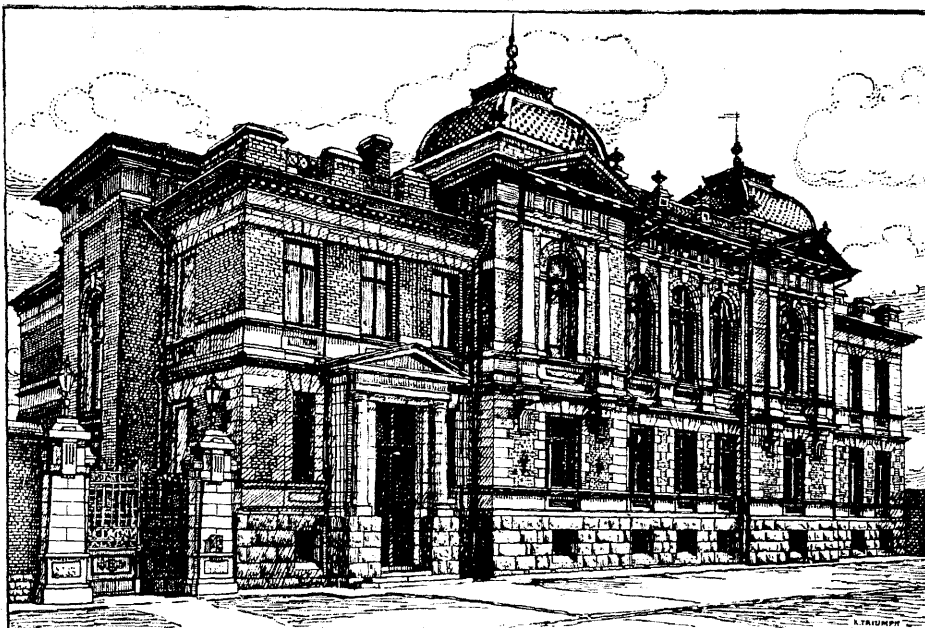
Põhja Paberi- ja Puupapivabrikute
A.-Ü., Tallinnas,

A.-S. Tallinna Paberivabrik E. J. Jo-
hanson, Tallinnas,

Türi Paberi- ja Puupapivabriku A.-S.,
Türil,

A.-S. Paberivabrik «Koil», Kohilas,

Riia Paberivabrikute A.-S., Ligatis,
Lätis.

EESTI PANK

TALLINNAS

Telegrammide aadress: EESTIPANK

Põhi- ja tagavarakapitalid
Mk. 500.000.000.-

OSAKONNAD:

Haapsalus, Kuresaares, Narvas, Paides,
Petseris, Pärnus, Rakveres, Tallinnas,
Tartus, Valgas, Viljandis ja Võrus

Kõigi pangaoperatsioonide toimetamine

Eesti ettevõtte, töötab Eesti kapitaliga

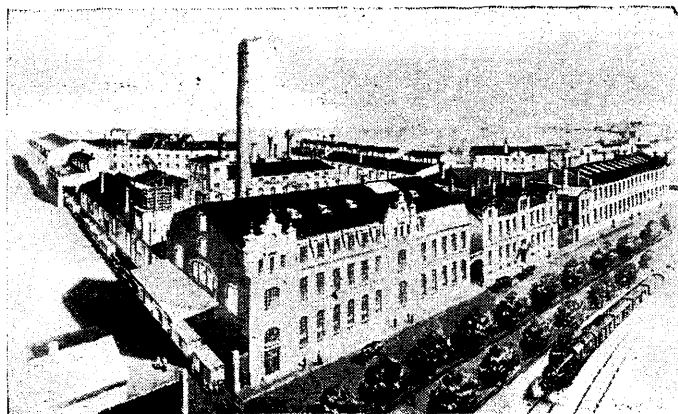
KONTORID:

Tartus

Valgas

Narvas

Petseris

KONTORID:

Pärnus

Rakveres

Viljandis

Jõgeval

SUURVESKI

J. PUHK ja POJAD, TALLINNAS

ALATI LADUS SAADAVAL

NISUPÜÜLID: Sõre — Poolsõre — Eesti parem — Kalev — Kungla — Sampo ja Manna

RURKIPÜÜLID

Rukis — Kaer — Odrad

RURKIJAHUD

Suhkur — Riis — Heringad — Sool ja muud koloniaalkaubad

Esimese järgu võõrastemajad Tallinnas

„Kuld Lõvi“

Harju 40

„Peterburg“

Rataskaevu 7